

Tihameris Totas

JAUNUOLIO BŪDAS

Tihameris Totas

JAUNUOLIO BŪDAS

Antras leidimas

Iš vokiečių kalbos vertė
A. MACEINA

Mokslo ir enciklopedijų leidykla
Vilnius, 1992

UDK 37.01

To-158

„Charakter des jungen Menschen“.

Herder, Freiburg im Brsg. 1928

Nihil obstat

Can. Jonas Mintaučkis

Kaišiadorys, 1992 m. gegužės 6 d.

Imprimatur

+ Juozapas Matulaitis

Kaišiadorių vyskupas.

Kaišiadorys, 1992 m. gegužės 7 d.

Nr. 2

V.S.V. „Šešupės“ knygyno leidinys

Marijampolė, 1931

© Pratarmė, paaiškinimai, žodis

apie autorių, apipavidalinimas,

Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992

ISBN 5-420-01091-7

APIE AUTORIŲ IR JO KNYGĄ

Garsusis jaunimo auklėtojas Tihameris Totas (Tihamer Toth) gimė 1889 metais Salnoke (Szalnok), nedideliame Vengrijos miestelyje. Jis studijavo Budapešto universitete filosofiją ir teologiją, o kaip šalutinį dalyką – pedagogiką.

1911 metais buvo įšventintas kunigu. Nuo tada T. Totas ilgą laiką dirbo mokytoju įvairiose mokyklose ir vadovavo katalikiškoms moksleivių organizacijoms. 1918 metais jis buvo paskirtas repetitoriumi Budapešto universiteto Teologijos fakultete, 1924 metais – privatdocentu, o 1925 metais – ordinariiniu pedagogikos ir retorikos profesoriumi. Pagaliau 1931 metais prof. dr. T. Totas paskiriamas Budapešto kunigų seminarijos rektoriumi ir studentų dvasios vadovu. Turėdamas daug svarbių ir sunkių pareigų, prof. T. Totas nemetė plunksnos. Kasmet jis parašydavo po keletą veikalų mokslus einančiam jaunimui.

Apie prof. dr. T. Toto veikalų vertę galima spręsti iš to, kad jie yra išversti į daugelį Europos tautų kalbų. Prieš Antrąjį pasaulinį karą lietuvių kalba išėjo šie prof. T. Toto veikalai: *plačiąjai visuomenei* – „Amžinasis gyvenimas“, „Dievo įsakymai“; *pedagogams* – „Jaunos sielos auklėjimas“; *jaunimui* – „Jaunuolio būdas“, „Jaunuolio kovos“ (skaistus jaunuolio brendimas), „Jaunuolio lavinimasis“, „Jaunuolio religija“, „Kristus ir gyvenimas“, „Atmerk akis“ (mokslas ir tikėjimas), „Kodėl geri?“, „Kodėl rūkai?“.

Knygelė „Jaunuolio būdas“, išversta katalikų filosofo A. Maceinos, lietuvių kalba buvo išleista 1931 metais. Kaip rodo skaitytojų atsiliepimai, knygelės mintys padarė didelį poveikį jaunimo doroviniam ugdymui ir dvasiniam brendimui. Tai geriausias vadovas jaunystės kryžkelėse pasirinkti teisingą kelią.

Tamsiaisiais Lietuvos okupacijos metais (1970) pagrindyje buvo pakartotas „Jaunuolio būdo“ leidimas (2000 egz.). Studentai, rizikuodami savo laisve, primityviomis priemonėmis (rotaprintu) knygelę atspausdino ir išplatino savo bendraamžiams.

Atsižvelgdami į tai, kad ši knygelė išėjo prieš 60 metų, o per tokį laiką įvyko tam tikrų pakitimų mūsų rašyboje ir žmonių kultūriniame gyvenime, taisėme jos rašybą, stengdamiesi išsaugoti garbingojo vertėjo – A. Maceinos – kalbą ir stilių. Be to, išnašose pateikiama kai kurių pastabų ir paaiškinimų, parašytų kunigo R. Grigo. Dėl pasikeitusių sąlygų dedama ir nauja pratarmė, o senosios atsisakoma.

Jaučiame pareigą pareikšti nuoširdžią padėką visiems, rengusiems šią knygą spaudai, ypač vyskupui Sigitui Tamkevičiui, dideliems jaunimo mylėtojams kunigams Alfonsui Paliokui ir Robertui Grigui.

Leidėjai

PRATARMĖ

Paėmei į rankas šią knygą ir svarstai: ar įdomi, ar naudinga, ar verta ją skaityti?

Verta, jei nori išmokti džiaugsmingai dirbti, lengvai mokytis, išsiugdyti stiprią valią, nugalėti kliūtis, valdyti savo nuotaikas ir kt.

Jei nori išmokti tvirtai pasakyti „ne“ draugams, traukiantiems į blogį, jei nenori būti mados vergas, jei nori nugalėti pagundas, pasikliauk šiuo vadovu ir patarėju. Studijuodamas jį, tu išmoksi tvirtai norėti ir tavo dvasinė energija padės tau visiškai pasikeisti. Gal tu manai, kad tavo temperamentas gana aistringas, o charakteris – blogas, tačiau juk dvasia formuoja žmogų. Ir jeigu tik sieksi dvasingumo, su tavimi bus Visagalis – kas daro tai, ką pajėgia, tam Dievas teikia pagalbą.

Gal tu skundiesi, kad sunkiausia auklėti save. Taip, tikrai nelengva visokiomis aplinkybėmis nesvyruojant džiaugsmingai linkti į gerį, tačiau yra toks magiškas žodis: aš noriu. Negalimus dalykus jis padaro galimais.

Pasirink! Ar plauksi pasroviui niurzglaus vegetavimo upe, ar spinduliuojančiu džiaugsmu nušviesi savo ir kitų gyvenimo kelią? Ar liksi visam gyvenimui koks esi, ar tapsi tvirta, tauria asmenybe?

Norėtum paklausti: „Gyvenime, ką tu man duosi?“ Aišku, ką pasėsi, tas ir užaugs. Dabar tau sėjos laikas, dabar kovų ir pergalių dienos! Telaimina Dievas tavo jaunystės kovas ir pergalės.

Vyskupas Sigitas Tamkevičius, SJ

REGULAS KARTAGINOJE

Kartagina pasiuntė į Romą pasiuntinius prašyti taikos. Jų vadu buvo išrinktas Regulas, belaisvis romėnas, kuris turėjo prisiekti, kad grįš į nelaisvę, nors derybos ir nepasisiektų. Gali įsivaizduoti, ką jis jautė, pamatęs savo mylimą Romą. Juk galėtų likti namie, jei tik kovojaantys susitaikytų.

O žinai, ką jis darė?

Jis uoliausiai visus įtikinėjo nesitaikyti ir toliau kariauti. O kai senatas patarė jam likti tėvynėje, nes prievarta išgauta priesaika nesaistanti, jis atsakė: „Už kokią kainą norite, kad likčiau be garbės? Gerai žinau, kad sugrįžusio manęs laukia baisi mirtis. Bet kaip visa tai menka, palyginus su negarbingo darbo gėda! Geriau būti kartaginiečių belaisviu negu suteršti romėnišką būdą. Aš prisiekiau grįžti ir savo pareigą atliksiu. Visą kitą palikite dievams!“ Jis grįžo į Kartaginą ir po baisiausių kankinimų buvo nužudytas.

Tai buvo romėniškas būdas.

O koks turi būti krikščioniškas būdas?

Juk negalima reikalauti, kad visi žmonės būtų turtingi arba mokytį. Negalima taip pat norėti, kad visi būtų garsūs. Bet vieno galima iš visų reikalauti: *kad būtų tvirto būdo*.

Tolimas šalis pasiekti nedaugeliui pasiseka. Bet pasiekti turtingiausią šalį, sielos karaliją, yra toks šventas, toks kilnus uždaviny, jog jis laukia kiekvieno žmogaus – be išimties. Kiekvieno žmogaus! O kiek daug žmonių to nesiekia! Bet tu, mano sūnau, jo sieksi! Ar ne tiesa? Sieksi!

Būdas nėra loterijos bilietas, kuriuo galėtum išlošti ir be savo pastangų. Būdas nėra garbingas sentėvių vardas, paveldimas gimstant visai be mūsų prisidėjimo. Būdas yra lavinimosi, sunkių grumtynių ir sielos kovų rezultatas. Šias kovas kiekvienas turi kovoti pats vienas.

Kiek visa tai turi vertės, dabar galbūt dar negali kaip reikiant suprasti. Bet kai nukris nuo tavo sielos uždanga ir dvasia pakils į jai prideramą aukštumą, tada sušuksi iš džiaugsmo, kaip kadaise Haidnas¹, girdėdamas savo oratoriją „Pasaulio sutvėrimas“: „Mano Dieve, argi aš tai būčiau sukūręs?“

¹ Jozefas Haidnas (1732–1809) yra didis austrų muzikas. Jo oratorijos „Pasaulio sutvėrimas“ ir „Metų laikai“ buvo sutikti su didžiausiu susižavėjimu. Jis buvo labai pamaldus. Apie „Pasaulio sutvėrimo“ komponavimą jis pats taip rašo: „Aš niekada nebuvo toks pamaldus, kaip tada. Kasdien klaupdavau ir prašydavau Dievą, kad duotų jėgų gerai baigti pradėtą kūrinį“. – Vert.

„Homines sunt voluntates” („Žmogaus vertę parodo jo valia”), – sako šv. Augustinas. Dabar vis labiau imama suprasti, kad šiandieninė mokykla yra vienašališka, kad ji lavina tik protą, o beveik visiškai užmiršta ugdyti valią. To liūdno fakto priežastis ta, kad ir tarp suaugusių žmonių yra daugiau mokyty galvų negu tvirtų asmenybių. O vis dėlto valstybės atrama yra ne mokslas, bet moralė, ne turtai, bet garbė, ne bailumas, bet charakteris.

Taigi šia knygele ir norima išauklėti tvirto būdo jaunuomenę; nors pasaulis šandie visai priešingas tam. Valios stoka, lyg koks baisus maras, žudo žmoniją, lengvabūdiškumas laikomas išmintingesniu dalyku negu tvirtos pažiūros, principų neigimas vadinamas realia politika. Šandie nepaprastas jautrumas sau, sunkaus darbo nemėgimas pateisinamas tuo, jog negalima jo atlikti, nes dauguma dabar žiūri tik patogumų ir linksmybių. Todėl šioje knygelėje ir norima auklėti tą jaunimą, kuris turi dar nesugadintą sielą, kurio gyvenimo principai dar aiškūs ir tvirti, kurio valia dar nebijo jokių sunkenybių.

Tvirty būdo jaunimas dabar gyvena tokius laikus, kai lengvatikių visur knibždėte knibžda. Jie nesidomi jokiomis dvasios problemomis; vienintelis jų rūpestis, kaip apgauti mokytojus, kaip ištrūkti iš mokyklos, kaip sužinoti, kokia naujausia kino žvaigždė, kur galima geriau papplepėti ir pan. Ir tokių labai daug. O kaip maža tvirty būdo jaunuolių! Taigi šioje knygelėje ir norima parodyti, kad tą mažumą vis dėlto sudaro patys išmintingieji. Anie atrodo linksmesni, nerūpestingi, šitie, priešingai, sunkiai grumiasi būdo lavinimo kelyje, bet, to nepaisydamas, aš vis dėlto noriu tave įkalbėti prisidėti prie šių pastarųjų, nes tik jų vieny gyvenimas yra vertas tikrojo gyvenimo vardo. „Valia padaro žmogų ir kilniu, ir nedorėliu”, – sako Šileris. O vengrų filosofas baronas fon Etvešas prideda: „Žmogaus vertę pareina ne nuo proto pajėgumo, bet nuo valios. Ir kam jos trūksta, tą didelės dvasios dovanos ją tik silpnina, ir turbūt nėra niekingesnio žemėje sutvėrimo, kaip geniali dvasia, bet – be charakterio”.

Pavasarij eina ūkininkas per suartą lauką, žiūri į gražiai suverstas vagas, lyg norėdamas klausti: „Dirva, ką tu man duosi šiais metais?” O dirva atsako: „Pirma pasakyk, ką tu man duosi!”

Taip lygiai ir jaunuolis stovi prieš slaptingus gyvenimo vartus ir klausia: „Gyvenime, ką tu man duosi? Kas manęs laukia?” O gyvenimas, kaip anoji dirva, atsako: „Tai pareis nuo to, ką tu man duosi! Kiek dirbsi, tiek turėsi; ką pasėsi, tą ir pjausi!”

Todėl šioje knygelėje ir noriu supažindinti tave su savęs auklėjimo priemonėmis. Bet, mano drauge, gerai įsidėk į galvą šį dėsny: knygelė nurodys priešus, kurie tavęs laukia, pavojus ir drąsios kovos ginklus, *bet ji vietoj tavęs nekovo*. Ši sielos tobulinimo darba turėsi atlikti pats, jei norėsi tapti tvirto būdo vyru.

Žinok, kad šitas kelias nėra lengvas. Dažnai patirsi, kiek reikia stiprios valios amžinai grumtis su didelėmis ir mažomis savo ydomis ir niekad su jomis sutarčių nedaryti.

Bet, nepaisydamas to, sakyk – aš noriu, noriu!

Ko noriu?

Noriu būti savo jausmų viešpats!

Noriu sutvarkyti savo mintis!

Noriu pirma pagalvoti, o tik paskui kalbėti!

Noriu pirma pasvarstyti, o paskui veikti!

Noriu iš *praeities* mokytis, apie *ateitį* mąstyti ir todėl *dabartį* kuo geriausiai panaudoti.

Noriu džiaugsmingai dirbti, kantriai kentėti, gyventi pastovų gyvenimą ir su amžinosios palaimos viltimi ramiai numirti.

Ar dar gali būti didesnė ir išsamesnė gyvenimo programa? Ar gali būti dar koks kitas tikslas, kurį pasiekti būtų didesnė laimė?

Taigi norėčiau, kad ši knygelė būtų parama daugeliui, labai daugeliui, siekiantiems šito kilnaus idealo.

KOKS YRA TVIRTO BŪDO JAUNUOLIS

Kas yra būdas? Ką mes manome, apie ką nors sakydami: „Tai tvirto būdo jaunuolis?“ Būdu mes laikome valios pastovumą. Todėl tvirto būdo jaunuolis ir bus tas, kuris turės kilnių principų, jų laikysis net ir tada, kai pastovumas reikalaus iš jo didelių aukų. Svyruojančio, nepastovaus, silpno būdo, arba – griežčiau sakant – visai be būdo bus tas, kuris savo principus keis pagal aplinkos ar draugų norus, kuris bus neištikimas savo idealams.

Iš to jau gali suprasti, kokia yra būdo ugdymo esmė. Pirmausia reikia turėti idealų – *principų*. Toliau, nuolat lavinantis, *įgusti* visose gyvenimo aplinkybėse *elgtis taip, kaip tie principai reikalauja*. Kas gyvena be principų, to moralinis gyvenimas svyruoja lyg nendrė. Šiandie jis daro taip, o rytoj – kitaip.

Taigi pirmas uždavinys ir yra sužinoti, kokie teisingi principai. Koks teisingas principas, pavyzdžiui, moksle? „Man reikia ištvermingai ir uoliai mokytis, nes Dievas nori, kad išlavinčiau

Jo duotus gabumus". Koks yra teisingas principas draugų atžvilgiu? „Ko noriu, kad man būtų daroma, tą turiu ir pats kitam daryti". Ir taip toliau. Visuose dalykuose turi laikytis vieno teisingo principo.

Antras, jau daug sunkesnis, uždavinys yra toks: visur ir visada elgtis taip, kaip tie principai reikalauja, ir taip ugdyti tvirtą valią.

Tvirta būdo dovanai niekas negauna. Jį reikia išsiugdyti sunkiu, ilgų metų darbu. Aplinkos įtaka, paveldėtos geros ar blogos ypatybės būdo lavinimui turi labai daug reikšmės. Bet galų gale tai vis tavo darbo, tavo išsiauklėjimo vaisius. Paprastai žmogus gauna dvejopą auklėjimą: vieną mums duoda tėvų namai ir mokykla, antrą – svarbesnį – mes turim patys savo darbu įsigyti.

Ar žinai, kas yra auklėjimas? Tai žmogaus valingas nusiteikimas įvairiomis aplinkybėmis nesvyruoti ir džiaugsmingai linkti į gerį.

Ar žinai, kas yra būdas? Tai elgimasis pagal padorius principus, tai patvari valia siekti kilnių idealų; tai nuolatinė ištvermė laikytis kilnių gyvenimo pažiūrų.

Todėl dabar gali suprasti, kad, ugdant būdą, sunkiausia ne susidaryti teisingus gyvenimo principus (nors tai irgi svarbu), bet išmokti nieko nepaisyti ir elgtis taip, kaip tie principai reikalauja. „Toks mano principas ir jo laikysiuos, nors tas man ir kažin kiek kainuotų". Kadangi tas iš tikrųjų daug kainuoja, todėl taip maža tarp mūsų tvirtabūdžių žmonių.

„Būti ištikimam savo principams, elgtis taip, kaip reikalauja teisė ir teisingumas", – ko nežavi šios idėjos? Taip, visa tai labai kilnu. Bet šias mintis taip sunku įkūnyti gyvenime! Kad šie pasiryžimai, paveikti visuomenės, draugų, mados ir mano paties mylimo „aš", neišsisklaidytų lyg dūmai, klausyk, ką poetas sako:

„Nebūk, lyg vėliava, plazdenama vėjo, ir nepradėk darbo vis iš naujo! Ką esi pasiryžęs, ištesėk iki galo!" (Reinicke).

To pasieksi pats save auklėdamas.

AUKLĖKIS!

Sukurti savo sieloje tokį paveikslą, kokio Dievas iš tavęs laukia, – tai ir bus tavo tikslas. Ir šį darbą turi atlikti pats žmogus: niekas jo čia nepavaduos. Kitas gali duoti patarimų, nurodyti tinkamą kelią, bet galiausiai tu pats turi norėti iškelti aikštėn tas slaptašias jėgas, kurias Dievas yra tavo sieloje paslėpęs; tu pats turi trokšti tapti kilniu, tvirtos ir tyros širdies vyru.

Bet pirmiausia turi žinoti, kaip reikia elgtis su savo siela, kas jai kenkia ir ko jai dar trūksta; turi žinoti, kad *pačiam* reikia save auklėti, kad tai apsimarinimo, didelių pastangų ir nusigalėjimo vaisius. Šiame darbe ne kartą turėsi atsisakyti to, kas tau patinka; ne kartą turėsi elgtis ne pagal savo skonį ir kietai sučiauptomis lūpomis išverti net ir tada, kai švenčiausi tavo įsitikinimai bus bjauriausiai niekinami.

Tavo būdas, tavo viso gyvenimo tvarkymas pareina nuo ištikimais atliktų mažų darbelių. „Sėk mintį – pjausi norą, sėk norą – pjausi darbą, sėk darbą – pjausi įprotį, sėk įprotį – pjausi būdą, sėk būdą – ir užaugs tavo likimas“. Taigi iš paprastų minčių ir kuklių darbų išaustas visas tavo gyvenimas.

„Kiekvieną gyvenimo valandą su pagarba ir meile kreipk savo žvilgsnį į dorybę, nepraleisk nė vienos progos nepadaręs gero, įpratink savo valią klausyti ir tada, kai gera daryti bus nenaudinga ar nemalonu – ir taip suformuosi charakterį, kurio padedamas, nuveiksi didžius darbus dabar ir ateityje, ir tavo vardas bus minimas su meile ir pagarba“ (Francas fon Kolčis).

Savo valią reikia ugdyti pagal Dievo valią. Ir nėra geresnės būdo mokyklos, kaip ši: „Viešpatie, tebūnie ne mano, bet Tavo valia“. Labai svarbu po kiekvieno darbo, po kiekvieno žodžio ir minties paklausti: „Viešpatie, ar tai, ką padariau ir pasakiau, ir Tu taip norėjai?“

Šitokiomis mintimis pradėk ugdyti savo būdą, pradėk dabar, pačioje savo jaunystėje. Kai užaugs, jau bus per vėlu. Būdas neišugdomas gyvenimo triukšme. Ir kas tik, neturėdamas tvirto būdo, patenka į pasaulio sūkurius, tas pražūdo ir tai, ką buvo įgijęs.

PATVARUMAS IR DRĄSA

Dabar jau žinai, ką galima pavadinti tvirto būdo jaunikaičiu: ne tą, kuris turi kilnių principų ir idealų, bet tą, kuris pagal tuos principus elgiasi, nors aplinkui ir visas pasaulis kitaip manytų. Išverti, kai tūkstančiai priešinasi, pasimokyti iš blogų pavyzdžių; išverti visokiomis aplinkybėmis – o kaip tai kartais esti sunku!

Kai beširdžiai jaunuoliai kurį savo draugą lyg šunys pusę valandos erzina ir kankina, o šis, tarsi medžiotojo užklupta stirna, veltui dairosi pagalbos ir vis dėlto kankintojams nepasiduoda, štai čia yra ir meilė, ir drąsa, ir ištikimybės principams.

Kai nesubrendę vaikėzai tyčiojasi iš švenčiausių religijos tiesų, kai, prisiskaitę vulgariosios literatūros, žvenddami priekaištauja tikybos pamokose girdėtiems dalykams, – atsakyti

jiems drąsiai, moksliškai, parodyti jų sofizmus ir klaidas, ginti religijos tiesas, neįžeidžiant besityčiojančiųjų – reikia tvirto būdo, tiesiog heroizmo.

Kai linksmas draugų juokas vilioja tave nuo varginančio uždavinio į žaidimų aikštę, tam viliojimui atsispirti ir būti ištikimam savo pareigoms reikia charakterio, reikia geležinės valios.

Pirmųjų amžių krikščionių persekiojimo metu buvo sugautas vienas sodietis ir atvestas prie Jupiterio statulos. „Berk smilkalo į ugnį ir aukok mūsų dievams!“ – paliepta jam. „Ne, to nedarysiu!“ – ramiai atsakė Barlamas. Ir taip liko stovėti ištisomis rankomis. Liepsnos didėja, ugnis jau liečia rankas, degina kumštyse sugniaužtą smilkalą, bet jis stovi. Ugnis sudegino rankas, sudegino smilkalą, bet plieninė kentėtojo širdis neišsižadėjo savo Dievo.

Ak, kaip maža tarp mūsų šiandien tokių charakterių! Visiškai kitokį vaizdą pamatai, pasidairęs po dabartinę mūsų jaunomenę! Parfumuoti gimnazistai, nuolatiniai kinų² lankytojai, cigarų rūkytojai; jaunuoliai, kurie vaikosi kiekvieną pramogą, kurie apsikrovę sporto laikraščiais ir bulvarinėmis knygomis; daug daug studentų, bet labai maža uoliai studijuojančiųjų. Stai mūsų laikų jaunomenės vaizdas!

DIDŽIŲ IDEALŲ JĖGA

Kiekvienas jaunikaitis turi pasiryžti gyvenime pasiekti kurį nors didį tikslą ir joku būdu nelikti menku žmogeliu. Todėl ir tu pasirink kurį nors aukštą idealą, niekadęs jo nepamiršk ir siek jo visomis savo jėgomis. Nesakau, kad jį pasieksi per keletą mėnesių ar net keletą metų. Bet ne tas svarbu. Mąstymo ir veikimo derinimas artina mus net prie tokio tikslo, kuris iš pradžių atrodo visiškai nepasiekiamas. Ir kas su visa energija siekia idealo, tas kasdien suranda savyje naujų jėgų, kurių pirma nebuvo nė pastebėjęs.

Kiek neįtikimai daug gali pakelti žmogaus kūnas, patvirtina nepaprasti karo nepritekliai. Iš čia galima patirti, kad žmogaus dvasia gali viską padaryti, jei tik visomis jėgomis siekia gėrio.

Galėtum, pavyzdžiui, pradėti kovą su svarbiausia savo yda arba laisvai mokytis svetimos kalbos, mokytis kasdien, be iš-

²Iš autoriaus pažinių visumos matyti, kad smerkiama ne kino menas ar technikos pažanga apskritai, o neretai lėkščių, abejotinos dorovinės vertės kino filmų pasirinkimas, tampantis savotiška „manija“ – beprasmiu laiko gaišinimu ir dvasine savigriova. – R. G.

imčių, – ir šie darbai tikrai tau pasisektų, nors iš pradžių atrodo ir negalimi.

Be šių artimų tikslų, norėčiau tau nurodyti ir tolesnį tikslą. Mokslinėse anglų knygosė yra tokių patarlių: „Kur milijonai pametė dirbė, ten tyčia tu pabandyk“; „Ir ant smailiausios viršūnės dar yra daug vietos geriems darbininkams“; „Geriausios pasaulyje vietos dar neužimtos“; „Paklusnumas proto balsui yra visuomet brangus dalykas, ir gyvenimo biržoje jo kursas nuolat kyla“. Todėl aš ir norėčiau, kad kiekvienas jaunuolis norėtų būti geru, išsilavinusiu, tvirto būdo vyru, geresniu negu milijonai yra buvę. Nesakau, kad tokiu tikrai būsi, bet kas, lyg erelis, visomis jėgomis siekia tikslo, tas tikrai arčiau prisiartina, negu tas, kuris, lyg kregždė, nuolat prie pat žemės skraido.

„Bet tuomet kiekvienas jaunuolis turėtų būti išdidus ir pilnas puikybės“, – pasakysi. To aš nebijau. Pastebėta, kad tie, kurie susižavi kilniais idealais, greičiau nugali ir kūno viliojimus, negu tie, kurie slenka per gyvenimą be jokio kilnesnio siekimo. Pastarųjų dorovinis atsparumas kas kartą silpnėja ir galop visiškai sunyksta.

Aš visuomet pritariu Karnegio, turtingiausio, bet ir darbščiausio Amerikos žmogaus, posakiui: „My place is at the top“ – „*Mano vieta viršūnėje*“. Ne per protekciją, ne per giminių ar draugų užtarimą viršūnėje, bet per rimtą darbą ir ištikimą pareigų atlikimą.

Yra tokių, kurie nenori gerai mokytis, nenori žengti į priekį dėl to, kad yra „negarbėtroškos“, „patenkinti“, „kuklūs“. Oho, draugužiai! Bailumas tai dar ne dorybė, ir tinginystė – ne kuklumas. Tikras nusižeminimas toks: „Aš esu niekas ir pats nieko negaliu, bet, *Dievo padedamas, aš viską galiu*“.

Dažnai kartok nuostabiai gražius vieno šventojo žodžius: „Deus meus! Nihil sum, sed tuus sum!“ – „*Mano Dieve! Esu niekas, bet koks esu, Tavo esu!*“ Kalbėk juos dažnai ir pamatysi, kokios nepaprastos galybės įgysi.

TIKRASIS DARBAS

Niekas taip nežavi jaunuolių kaip nuoširdus darbas. Ir teisingai! Juk darbas yra gražiausia vyro ypatybė. Bet kas yra tas tikrasis darbas?

Pirmiausia – ne svajonės. Daugelis jaunuolių padaro karžygiskų darbų, bet – tik vaizduotėje. Jie pasakoja savo draugams, ką jie sapnavę, ką svajonėse išgyvenę, o šiems

net plaukai šiaušiasi. Bet tai dar ne darbas. Išspręsti sunkų uždavinį, gerai išversti metro ilgumo Livijaus sakinį, kovoti su savo ydomis, žodžiu, veikti, o ne sapnuoti – štai tikrasis darbas.

Tikrasis darbas nėra skubotumas, kuris daugeliui jaunuolių yra tikra nelaimė. Pulti be atodairos į kiekvieną pavojų, neapsvarsčius atsakinėti į kiekvieną klausimą, tyrinėti progą, vedančią į nuodėmę, pavyzdžiui, knygą, kiną, – tai dar joks tikrasis darbas. Pradėti darbą ir tuoj jį vėl mesti, taip pat nėra tikrasis darbas. Šiandie, pavyzdžiui, jis pradeda mokytis prancūziškai, bet po savaitės, sutikęs kliūčių, sviedžia gramatiką į kamą ir pradeda rinkti pašto ženklus. Tačiau po trijų dienų vėl meta. Imasi sporto ir per tris savaites pereina visas jo rūšis. Galop jis nieko nenori – viskuo jau sotus. Tai nėra tikrasis darbas.

„Pirma pasvarstyk, o tik paskui veik“. Vadinasi, pirma reikia suprasti patį uždavinį, o tik paskui galvoti, kaip jį spręsti. Sužinojęs, kad kokį nors darbą tau reikia padaryti ir kad prie jo teks pavargti, nenusigąsk siekdamas šio tikslo, nors tam reikėtų ir daug nusigalėti. Jo turi siekti patvariai, nes tai tavo pareiga. Štai kur tikrasis darbas; štai kur tikrai vyriškas būdas!

LAISVĖ

Turbūt nėra tokio žodžio, kuris taip labai žavėtų jaunimą, kaip žodis „l a i s v ė“. Laisvai augti! Laisvai vystytis! Laisvai gyventi! Laisvas kaip paukštis! Instinktyvus ilgesys traukia jaunuolius į laisvę. Tad jeigu tas ilgesys yra instinktyvus, matyt, Tvėrėjas juo norėjo įdiegti kurį nors aukštesnį tikslą. Jaunuoliško veržimosi į laisvę prasmė ne ta, kad jaunieji per pertraukas keltų didžiausią triukšmą arba galėtų ardyti mokyklos tvarką. Jo prasmė yra visai kitokia: *nugalėti visa, kas tik pastoja kelią mūsų vystymuisi.*

Veržimasis į laisvę turi tau padėti tobulinti sielą. Todėl turi kovoti ne su tvarka (tai būtų savavaliavimas), bet su aistromis, geiduliais, su visa tuo, kas tau trukdo ugdyti būdą. Tad, jei šis ugdymas reikalautų ko nors ir nemalonaus, nesipriešink tam, nes ir vynuogėms reikia kieto ramsčio, kad kekės galėtų pri-nokti.

Kiekvienas noras iš esmės yra aklas. Aklas todėl ir laisvės noras. Ir kai tik jis išsiveržia iš proto valdžios, tiesiog traukte traukia žmogų į pražūtį. Kiekvieną dieną mes galime pastebėti, kaip žūsta daugelis jaunuolių, klaidingai supratę laisvės savo-

ką. Pastūmėtas į klaidingą kelią, noras juos traukia kartu su savimi, klaidingai apšviesdamas negerus daiktus ir aptemdydamas tuos, kurie būtinai reikalingi sielai tobulinti. Tą pačią mintį pareiškė ir vienas mokinys, rašydamas savo draugui: „Nuo tada, kai tėvelis man leido rūkyti, – aš nerūkau; tai man jau nepatinka!“ Štai iškreiptas laisvės supratimas.

Tokiame amžiuje kaip tavo, didžiausias kiekvieno jaunuolio troškimas būti laisvu ir nepriklausomu. Gerai! Bet to taip pat nori tėvai ir auklėtojai. Tik reikia juos suprasti ir su jais bendradarbiauti. Bet, deja, taip daro tik mažuma. Daugelis nori būti laisvi – ir tiek, nepaisydami, kad tam jie dar nesubrendę. Nepriklausomybę jie supranta kaip netvarką, kaip išsilaisvinimą iš kiekvieno įsakymo, bet ne kaip pastovumą, kuris duoda jėgos, laisvės ir valdžios, kuris suvaldo nenorą, tingėjimą. nepastovią nuotaiką ir kitus instinkto iškrypimus.

Kaip ugdyti tą vidinę nepriklausomybę? Jei tėvų ar mokyklos įsakymuose ir kasdieninėse pareigose nematysi savo laisvės varžymo, jei juos pildysi be murmėjimo, kaip daugelis kad daro, jei svetimos valios pildymas bus kaip priemonė tavo paviršutiniškumui, nerangumui ir nuotakai nugalėti, tu tikrai būsi radęs geriausią būdą vidinei nepriklausomybei ugdyti. Kas net smulkmenose laikosi įsakymų, tas tikrai dirba savo sielos laisvei. „Deo servire regnare est“ – „Tarnauti Dievui reiškia viešpatauti“, – sako lotyniška patarlė.

Katalikiškas auklėjimo idealas yra ir kūniškai, ir dvasiškai išlavintas jaunuolis. Mūsų akyse kūnas yra taip pat šventas kaip ir siela. Juk jis yra paties Tvėrėjo duotas, jis padeda mums siekti amžinojo tikslo, jis yra pašvęstas Dievo Sūnaus įsikūnijimu. Mes tikime, kad ir kūnas dalyvaus amžinojo gyvenimo džiaugsmuose arba kentėjimuose.

Kūnas katalikybei nėra kažkoks velnio padaras, kažkas nuodėminga. Ji nieku būdu nenori kūno silpninti ar marinti. Bet kūnas turi būti klusnus darbininkas didžiųjų idealų tarnyboje. Šį dalyką religija tau griežtai įsako, bet tuo anaipol ji nevaržo laisvės; priešingai, tuo ji tik padeda tavo sielai pakilti aukščiau medžiagos ir tapti kūno valdove.

„Juk ir vynuogę tik tam rišame, kad ji, užuot šliaužusi žeme, linksmai pakiltų į šviesų aukštį“ (Veberis), – sako poetas. Sveikas kūnas, stipri siela, kuri galėtų ir didelius vargus pakelti, apsisprendimas ir uolumas – štai kokie turi būti tavo idealai.

DIDŽIOS SIELOS

Nemanykite, kad didžios sielos yra tik tų vyrų, kurie savo darbais sujudino pasaulį, kurių vardus ir garbę laikraščiai nuolat kartoja. Ne! Daugumai žmonių net progų nepasitaiko padaryti didvyrišką darbą. Jei jaunuolis būtų ugingai pasiryžęs atlikti nepaprastą ekspediciją į Šiaurės ar Pietų polių, jei norėtų mirti dėl savo išganytojo tarp laukinių stabmeldžių, tai būtų gražūs norai, bet kol kas visa tai tik tuščios svajonės, jos paprastame gyvenime nieko nereiškia. O proga atlikti šiuos darbus tokiam jaunuoliui vargiai pasitaikys.

Ugningo pasiryžimo jėgas reikia nukreipti menkoms kasdieninėms pareigoms atlikti, ir tik tada iš jo bus galima semtis begalinės energijos. Norįs važiuoti tramvajumi turi turėti smulkių pinigų, ir veltui jis kištų konduktoriui tūkstantinę – šis jį paprašytų išlipti, nes tokių didelių banknotų tramvajuose iškeisti negalima. Taip lygiai ir didžiosios idėjos – susižavėjimas kėtojų garbe, karžygiška tėvynės meilė – turi būti iškeistos smulkesnėmis, kad galėtume išpildyti visus Dievo įsakymus, atlikti visas tėvynės meilės reikalaujamas pareigas – net ir mažiausias. Kankinio mirtis už tikėjamą šiandie tavęs nelaukia, tėvynė didvyriškos mirties irgi nereikalauja³. Bet Dievas ir tėvynė reikalauja iš tavęs *didvyriško gyvenimo*. Ir tai sunkus reikalavimas! Nelaimingų nusizudėlių pavyzdžiai rodo, kad kartais reikia daugiau drąsos gyventi negu mirti.

Per karą kareiviai buvo skiepijami nuo choleros. Ar žinai, ką aš, be galo stebėdamasis, mačiau ligoninėse? Galingi, stiprūs jaunikačiai, kurie, rodos, neišsigastų nė didžiausios granatų ugnies, drebėjo pamatę šaltą gydytojo adatą. Tik vienu dideliu, karžygišku užsidegimu kasdieniniame gyvenime negalima nieko padaryti.

Yra žmonių, kurių drąsa greičiau esti lengvapėdiškumas ir tuštybė negu dorybė. Jie nebijo mirties, bet bijo, net labai bijo būsimų skausmų. Ir dėl šios baimės jie ne kartą tampa nusidėjėliais ir išdavikais. Drebėdama publika žiūri cirke į pavojingus akrobatų šuolius, bet manai, kad tas akrobatas, kuris taip lengvai žaidžia savo gyvybe, galėtų užgniaužti savyje norą pameluoti, jei jam pasitaikytų proga tuo metu išsisukti iš nemalonios gyvenimo būklės? Sausio mėnesį šokti į upę reikia mažiau drąsos, negu lengvamųjų draugystėje tvirtai laikytis dorovinių savo įsitikinimų. Drąsa – visuomet sakyti tiesą! Drąsa – visuomet garbingai pasielgti! Drąsa – ištikimai laikytis savo principų. Tik šie dalykai išugdo didžią sielą.

³Autorius kalba apie to meto tėvynę Vengriją. – R. G.

„AK, KOKS TU SAVIMYLA!“

Kas yra egoizmas? Tai nenatūrali, iškreipta savimeilė. Tvaringa savimeilė yra ir Dievo įsakymas ir įgimtas žmogaus jausmas. Ji rūpinasi mūsų saugumu ir liepia vengti viso, kas tik galėtų mums pakenkti. Egoizmas kaip tik ir yra tokia iškreipta savimeilė. Egoistiškas jaunuolis mano, kad jis esąs pasaulio centras, kad visas pasaulis, visi žmonės turį jam vienam tetarauti. Net ir didžiausius pasaulio istorijos įvykius jis tiek tevertina, kiek jam tai duoda naudos.

Juo vaikas mažesnis, juo daugiau jam įtakos daro jausmai ir jis esti labiau egoistiškas. Įsižiūrėk į 4–5 metų vaiką. Jis visko reikalauja tik sau. Viską jis krauna prieš save, į kambarį neša viską pats, neduodamas kitam nieko nė palytėti. Mes iš tokio mažo sutvėrimėlio juokiamės, nors tas jo noras gali kartais ir egoizmu pavirsti. Tačiau, bręstant protui, turi suprasti – nors tavęs šeimoje to ir nebūtų mokę, – kad pasaulis ne tau vienam skirtas, kad tu nesi svarbiausias asmuo žemėje, kad aplink tavę gyvena milijonai, į kuriuos turi atkreipti dėmesį. Ir kas to nepaiso, vadinamas savimyla.

Reikia pastebėti, kad jaunuoliai lengvai pasidaro savimylūs, ypač brendimo metais, kai jie pradeda labai didžiulis savo protu ir žinojimu. Kas namuose yra nesugyvenamas (tranko durimis, visuomet nepatenkintas, į nieką neatsižvelgia), tas nesuprantančių žmonių vadinamas nervingu. Bet tai netiesa. Toks jaunuolis – savimyla. Pasakoti vargšų vaikams apie savo atostogų keliones – bus noras pasigirti, užtrenkti duris, žinant, kad kitas paskui eina, juoktis, kai kitas verkia, – bus egoizmas. Iš kito tyčiotis, savo pašaipomis jį įskaudinti – bus meilės stoka.

Todėl nuo jaunų dienų pratinkis nusigalėti. Kaip baisu norėti gyvenime būti kur kas pranašesniu, o visus kitus trypti kojomis. Bet kaip žmogus prie to prieina? Labai paprastai. Jaunystėje jis vis norėjo pirmauti, vis būti kitų priekyje, kitiems vadovauti, neišmoko net smulkmenose kitiems nusileisti, ir štai užaugęs pasidarė visiškai neprieinamas ir nesukalbamas.

Kaip gražu, kai kuris nors jaunikaitis vadinamas *kilniu žmogumi*! Kilnumas yra priešingas savimeilei. Paguosti nelaimėje atsidūrusį draugą, padėti artimui sunkioje būklėje – bus kilnumas; džiaugtis su besilinksminančiu – irgi bus kilnumas (egoistas tada pasidaro net žalias iš pavydo). Jei pasidalysi su draugu mažutį duonos kąsnelį, padėsi jam parengti pamokas, pasistengsi padaryti kokį nors džiaugsmą, jei mandagiai elgiesi su savo tėvų tarnais, vikriai pakelsi nukritusią skrybėlę, pasi-

elgsi kilniai, ir čia bus tikras savęs išsižadėjimas, tikras nusigalėjimas. Štai kokia kilnia dvasia, koku gražiu rimtumu ir artimo meile galima atlikti nesudėtingas mokinio pareigas!

AR GALI PASAKYTI: „NE!“

Jaunuolis, nemokąs sakyti „ne“, negali būti tvirto būdo vyras. Ar tuomet, kai tavyje sujuda pašėlę geiduliai ir degančios aistros, kai įžeistoje širdyje verda pyktis ir jo nuodai veržiasi pro pabalusias tavo lūpas, kai nuodėmė tave vilioja, ar gali tuomet visa tai energingai užgniaužti ir pasakyti: „Ne!“ Ir to vieno žodžio užteks. Nereikia tuomet nei pykti, nei muštis, nei vaidinti. Cezaris, norėdamas atprasti nuo neapsvarstytos kalbos, pirma suskaičiuodavo iki 20, o tik tada duodavo atsakymą. Nuostabi priemonė! Ir kam? O tam, kad suvaldytume besiveržiančius jausmus ir sutvarkytume staigius mūsų norus.

Lygiu ledu švilpia jaunuolis pačiūžomis lyg vėjas. Staiga bedugnė! Strėlės greitumu jis apsisuka ir sustoja ant pat bedugnės krašto. Bravo! Puikiai! Kur tu taip išmokai? „Žinoma ne čia“, – sako jaunuolis. – „Pirma turėjau ilgai lavintis mažiau pavojingame kelyje!“

Gyvenimo kelias irgi pilnas tokių bedugnių. Ir kiekvienas ten krinta ir žūsta, jei tik nemoka laiku sustoti ir įsiutusiai aistrų audrai pasakyti „ne“.

Valios lavinimas yra ne kas kita, kaip planinga sielos apsauga nuo norinčio ją pavergti kūno. Kas klauso kiekvieno kilusio geidulio, tas tuoj lieka be pagalbos ir esti pavergiamas. Dabar suprasi anuos kadaise pasakytus Viešpaties žodžius: „Dangaus karalystė jėga puolama ir smarkieji ją sau grobia“ (Mt 11, 12). Todėl pirmutinė sąlyga būdai lavinti yra ši: kovoti su pačiu savimi ir sutvarkyti laukines, gaivalingas mūsų jėgas.

Per karą dažnai sakoma: „geriausias apsigynimas yra puolimas“. Ir tikrai, visuomet geriau pulti negu gintis. Taigi ir vidinėje kovoje geriausiai apginsi savo sielą tada, kai drąsiai pulsi, pulsi kasdien (nors ir mažuose mūšiuose) visą priešą kariuomenę: tingėjimą, patogumų norą, negailestingumą, pasidavimą nuotaikai, skubotumą, smalsumą ir kt. „Kas jaunose dienose neišmoko savo norams sakyti „ne“, neišmoko klausyti savo valios, tas yra blogiausias savo paties priešas, ir žodžiu, ir darbu puoląs pats save, pradėdąs veikti pirmiau negu pagalvoja, ką turi veikti“ (Veberis).

Vargiai patikėsi, kokį nežmonišką susivaldymą parodė vienas gamtininkas. Dvidešimt dvejus metus jis kasdien matavo

oro slėgi ir visada rūpestingai jį užrašinėdavo. Kartą jis pasisamdė naują tarnaitę, kuri tuoj ėmėsi valyti jo studijų kambarį. Mokslininko nebuvo namie. Sugrįžęs, klausia tarnaitę: „Kur tie popieriai, kurie buvo už barometro?“ – „Popieriai? Jie buvo tokie nešvarūs, jog juos sudeginau; bet aš ten naujų padėjau“. Ir įsivaizduok dabar, ką tu būtum daręs! O ką darė tas gamtininkas? Jis susiėmė rankas, valandėlę buvo matyti, kaip kovojo su savim, ir galop ramiai pratarė: „Ten buvo mano dvidešimt dvejų metų darbas! Daugiau šiame kambaryje nieko neliesk“.

Pabandyk, ar galėsi tam mokslininkui prilygti net mažesniuose dalykuose!

Ar žinai, kodėl dauguma jaunikaičių rūko? Manai dėl to, kad tai „gardu“? Visai ne! Tik dėl to, kad ir kiti taip daro. Kodėl daugelis linkę kitus išdidžiai kritikuoti? Irgi tik dėl to, kad ir kiti taip daro. O kodėl atsiranda tokių lengvapėdiškų nykštukų? Dėl to, kad ir kiti tokie yra.

Taigi reikia milžiniškos vidinės jėgos, kad savo dorovinius įsitikinimus, savo pažiūras galėtum apginti kitaip manančiųjų draugijoje. Reikia imponuojančios drąsos neatsitraukti nuo savo religinių principų nė per žingsnį. Ir kas tokios drąsos neturi, tas yra bailys, o ne tvirto būdo jaunikaitis.

Ak, kiek daug yra jaunų žmonių, kurie karžygiškai drįstų pulti net ištisą kazokų kuopą, bet draugijoje gėdisi išpažinti savo tikėjimą, nes „ką žmonės pasakys?“ Yra net ir tokių, kurie tiesiog išsižada savo dorovinių įsitikinimų, džiaugiasi šlykščiomis kalbomis arba net ir patys taip kalba, mat „ir kiti taip daro“. Bet kas tvirto būdo, tas neklausia: „Kaip kiti daro, taip ir aš darysiu!“ Kas tvirto būdo, tas nežiūri: „Koks yra kitas, toks ir aš būsiu!“ Gėlė savo taurelę atidaro ryto saulei, visai nepaisydama, ar ir kitos gėlės tai padarys. Tvirto būdo jaunuolis irgi sako: „Į saulę!“ Erelis nežiūri kitų paukščių, ar jie skris su juo, bet tiesia savo sparnus ir skrenda aukštin, skrenda saulės taku. *Aukštyn! Ad astra!* – tai tvirtabūdžio jaunikaičio šūkis!

Tikra palaima mokėti sakyti „ne“ ten, kur reikia.

„Ne!“ – sakyk savo draugams, kai jie norės tave privilioti prie užgintų daiktų.

„Ne!“ – šauk savo geiduliams, kai jie trauks tave akiai pasikui save.

„Ne!“ – sakyk kiekvienai pagundai, norinčiai prie tavęs prisėlinti.

IŠ DIENORAŠČIO

Čia pateiksiu tau keletą vieno moksleivio dienoraščio puslapių. Iš jo pažinsi du tipus: vienas kaip plunksnelė, nešamas gyvenimo srovės, antras nepalenkiamu pastovumu ir geležine valia moka atsispirti kiekvienam blogiui ir viliojimui.

„Vakar aplankiau Giunterį, nors antrą kartą jis manęs savo namuose tikrai nematys. Miuleris įkalbėjo, kad jis dažnai prašęs mane užėti, na ir ryžausi, nors – Dievas žino kodėl – jau iš pat pradžių neturėjau didelio noro. Giunterio nemėgau, ypač nuo tada, kai kartą po tikybos pamokos jis ciniškai pasakė: „Religijos mokslas reikalingas tik vaikams, bet ne jaunuoliams“.

Taigi nuėjau. Aprašysiu pirmiausia jo kambarį. Skambinu. Pasirodo gražiai apsirengęs tarnas ir sako: „Jaunasis ponas savo kambaryje. Prašom čia!“ Iš kambarių tuoj matyti, kad turtingo esama: vienas už kitą puikesni sieksniniai paveikslai, persiški kilimai.

Barškinu. Bet „jaunasis ponas“, matyt, taip įsigilinęs į savo darbą, jog nė negirdi. Praveriu tyliai duris. Draugas Giunteris sėdi užsikniaubęs ant vieno „Illustrierte Zeitung“ numerio – ir miega. Po laikraščiu guli atversta prancūzų kalbos gramatika, jei, nelaimėi, užėitų tėvas. Bet šį kartą ta gudrybė vargiai jam būtų pasisekusi.

Prieš pertraukdamas tokį uolų jo „mokslą“, greit apžvelgiu visą kambarį. Ant rašomojo stalo gulėjo šios „mokslo priemonės“: skylėtas ir rašaluotas futbolo sviedinys, dviračio pompa ir viena pirštinė. Toliau buvo supjaustyta liniuotė, trintukas, keletas smeigtukų ir matematikos sąsiuvinys. Kitoje pusėje buvo kamštinis „pištalietas“, kamščiams trauktukas, po juo pusė lotyniško žodyno (kita pusė po stalu), sugeriamojo popieriaus gabalas, kelios dešimtys užsieninių pašto ženklų, pačiūžų raktas ir vienas rankogalis. Visa buvo sujaukta ir suvelta. Tame kratinyje mėtėsi Karlas Majus⁴, Šilerio poezija, skaitymų knyga ir keletas jau naudotų geležinkelio bilietai. O viduryje šios „košės“ sėdi Giunteris ir miega. Ū ū, perbėgo per mano kūną širpuliai, jei jo ir vidus toks!

Tuo tarpu Giunteris pabudo. Mechanškai griebė slėpti „Illustrierte Zeitung“, bet pastebėjęs, kad ne tėvas, elegantiškai ištiesė man ranką.

⁴Karlas Majus yra nuotykių romanų rašytojas. Jo veikalai vokiečių moksleivijos labai mėgstami. Į lietuvių kalbą išversta „Per dykumą“, „Sida bro ežero turtai“ ir kt. – Vert.

– A, tai tu! Bravo! Prašom sėsti! Gal malonėsi cigarų? Puikūs, tikri egiptietiški! – ir elegantiškai ištraukė cigarų dėžutę.

– Dėkui! Aš nerūkau! Bet kur pats jų gavai?

– Aš juos paėm., taigi tėvas davė. Jie, žinai, puikūs. Bet tu nerūkai? Žiūrėk, koks šventuolėlis! Žinoma, mažas vaikas nedaro, ko jis „neturi daryti...“

Manyje užvirė pyktis. Bet susivaldžiau ir ramiai atsakiau:

– Aš nedarau to, ką tėvai man yra uždraudę. Ir patyriau, kad jie visados gerai daro. Be to, aš nerūkau iš principo ir to laikysiuos!

Tuomet jis pradėjo man pasakoti apie savo atostogų keliones, apie motorinį dviratį ir daugybę kitokių niekniekių. Pasakojo daug bjaurių juokų, nors matė, kad aš iš jų visai nesijuokiu. Ir, kai galop pradėjo rodyti pusnuogių artisčių fotografijas, kai pradėjo girtis savo „patyrimais“, aš atsistojau ir rengiausi išeiti. Slopinamas pyktis staiga pradėjo imti viršų, ir man daug kainavo, kol nusigalėjau ir tiek tepasakiau: „Aš vis dėlto maniau, kad tu mane žmoniškai pasikalbėti pasikviete!“

Po šio vizito aš tiesiai nubėgau prie upės. Kažin kokia nematoma jėga stūmė mane tolyn ir tolyn, į gryną orą, į vakaro prieblandas. Buvo šaltas žiemos vakaras. Danguje spindėjo daugybė didelių žvaigždžių. Vienų vienas vaikščiojau ant ledo, o mano siela vis kryo į dangų ir lyg maldą kartojo žodžius: „O jūs žvaigždės, žvaigždės! Jūs tokios skaisčios, tokios gražios! O kaip bjauri žemė, ir koks nešvarus žmogus!“ Ilgai dar klaidžiojau aplinkui, paskendęs šitokiose mintyse.

Tai buvo mano pirmasis vizitas Giunterio namuose, bet ir – paskutinis“.

AITVARAS TARP TELEGRAFO VIELŲ

Savęs nugalėjimas yra kiekvieno dorybės pagrindas. Būti nepastovių aistrų vergu yra tas pats, kaip netekti esminės dorovinio gyvenimo dalies, t. y. nevaldyti savęs. Kas kūno geidulių lankstomas šen ir ten, tas ne tik neturi tvirto būdo, bet ir galop nustoja žmogumi buvęs. Žmogaus sąvokoje glūdi ir mokėjimas įsakyti pačiam sau, ir nugalėjimas netvarkingų kūno reikalavimų. Ir kaip liūdna matyti, kad ne tik vaikai, bet ir suaugusieji elgiasi pagauti pirmo įspūdžio, nematydami nei savo darbo tikslo, nei jo pasekmių. Tuštybės jausmas, pyktis, kūniškumas, puikybė pavergia jų protą ir pastumia prie tokių darbų, kurių jie po penkių minučių gailisi, bet paprastai jau esti per

vėlu. Kiek išnyktų pasaulyje blogio, kiek būtų išvengiama nelaimių, jei žmonės įprastų tik labiau save valdyti.

Tapytojas Nikodromas kartą taip sudrožė filosofui Kratui per ausį, jog šio net veidas sutino. Kaip manai, kuriuo būdu Kratas atkeršijo? „Jis drožė anam atgal!“ – pasakysi. Visai ne! Kai jo paklausdavo, kas pasidarė veidui, Kratas atsakydavo: „Tai Nikodromo darbas“. Ir visas miestas galėjo matyti, koks nesusi-valdęs buvo tapytojas ir kaip lengvai jis pasiduodavo užėjusiai aistrai.

„Kas gyvenimu žaidžia, visuomet pralaimi, kas nemoka sau įsakyti, tas tuoj lieka vergas“ (Gėtė).

Vienam mano mokiniui pasitaikė panašus atsitikimas kaip Kratui. Kartą jis netyčia stuktėlėjo vieną savo draugą. Šis atsi-gręžęs suriko: „Tu esi didžiausias pasaulio galvijas!“ Ir ar ži-nai, kaip gražiai ir ramiai anas atsakė: „Drauge, tu pradedi ne-sivaldyti!“

Sakoma, kad dabartinių laikų žmonės esą dideli materialis-tai. Tai tiesa. Bet vis dėlto šitie pasaulietiškos pasaulėžiūros žmonės labai gerbia kiekvieną, kurio dvasia įstengia nugalėti medžiagą. Su koku dvasios pakilimu pasaulis sutiko žinią, kad Amudsenas po baisių vargų pasiekė Pietų ašigalių. Ir kaip visi liūdėjo, kai buvo pranešta, kad Čačeltonas (Chachleton) suša-lo, būdamas tik per keletą mylių nuo savo tikslo. Ko tikisi žmo-nės iš šių atradimų? Juk nei naujų deimanto laukų, nei naujų mašinų šie tyrinėtojai ten nesuras. Bet tokiose kelionėse išryš-kėja žmogaus dvasia, kuri nugali kūną, medžiagą, gamtą, – ir tas žavi pasaulį.

Sutikau kartą gatvėje karčiai verkiantį vaikutį. Ištiesas dienas jis dirbęs popierinį aitvarą, jį puošęs, dailinęs, ir, kai jau norė-jęs paleisti lėkti, šis įkliuvęs tarp telegrafo vielų. Vėjas dabar jau baigė jį ten draskyti, o vaikutis verkė brangaus savo darbo, kuris jam tiek kainavo vargo ir rūpesčio.

Kiekvieno jaunikaičio siela irgi turėtų skristi aukštyn, bet, deja, labai dažnai ji patenka į proto abejonių, moralinių nenuo-seklumų ir geidulių pastatytas kilpas. Todėl saugokis, kad ide-alų siekianti tavo siela, kaip tas aitvaras, neįkliūtų į aistrų na-gus.

CONTRA TORRENTEM

Įsivaizduok vyriausiąją didelės armijos vadą, pasitiesusį pla-nus ir studijuojantį būsimų kautynių vietą, nuo kurios parinkimo pareina tūkstančių gyvybė. Jo kambaryje uždrausta garsiai

kalbėti. Pats vadas sėdi pasilenkęs prie milžiniško žemėlapių, kuriame pažymėta kiekvienas kelias, kiekvienas takas, kiekvienos baterijos vieta ir kiekvienas prieš apkasas. Aplinkui jį nepaprastas triukšmas: skamba telefonas, už lango ūžia automobiliai, skraido lėktuvai, kad nustatytų būsimo mūsų vietą, – ir vadas šiame triukšme neturi suklysti. Jis turi ramiai, šaltai ir aiškiai viską apsvarstyti ir tik tada duoti įsakymus. Tai savarankiško būdo žmogaus vaizdas.

Tik tas, kas laikosi savo įsitikinimų, nepaisydamas jokių patyčių, jokių užgauliojimų, yra tvirto būdo. „Contra torrentem!“ – „Prieš srovę!“

O kas visuomet klausia: „Ką žmonės pasakys“, tas dar toli gražu neturi tvirto ir pastovaus būdo, tas yra tik žmonių baimės vergas.

Pranašas Danielius, būdamas keturiolikos metų, pateko į Nabuchodonosaro nelaisvę ir buvo apgyvendintas karališkame dvare. Gali įsivaizduoti, kokių pagundų ir viliojimų jis ten buvo apsuptas. Bet jis pasakė: „Būsiu ištikimas savo Dievui ir nevalgysiu uždraustų valgių“. Trejus metus truko gundymai, bet jis išsaugojo savo sielą, nepalietą jokių marmuro rūmų vilionių. Tai buvo tvirto būdo jaunikaitis.

Paskaityk, ką rašo vienas universiteto studentas iš Didžiojo karo⁵ gyvenimo: „Manau, kad esu patekęs tarp blogiausių žmonių. Gyvenu vienas, atsiskyręs, neturėdamas nė kokio draugo... Tiesa, čia yra linksmų draugijų, bet jos tik viską išniekina ir pažemina. Jos iškraipo dainas ir į jas įterpia tokių žodžių, apie kuriuos net nė mąstyti negalima. Čia skaitomos knygos, pilnos didžiausių nešvarumų. Čia aš išgirstu tokių daiktų, apie kuriuos pirma neturėjau nė kokio supratimo. Didžiausias viso to „meistras“ yra vienas savanoris, kuris visą savo menką mokslą panaudoja tik tam, kad sugalvotų kuo daugiausia bjaurių juokų. Jei tik būdavo galima, aš visuomet išeidavau iš kambario. Bet dažnai to padaryti negalėdavau. Tada sėsdavome visi aplink stalą, ir savanoris pradėdavo savo pliauškimus. Aš bandydavau ką nors veikti ir negirdėti jo žodžių. Bet jie mane priversdavo klausyti, ir taip pasidariau jų pašaipų objektu. Jau norėjau pasiskusti viršininkui, bet, laimei, mane perkėlė į kitą skyrių. Dabar vėl esu laisvas, ir niekas manęs neverčia bjaurių kalbų klausyti“. Štai didvyriškas būdas: jis drįso ir prieš srovę plaukti! Contra torrentem!

Vengrų komunos laikais mokiniams buvo uždrausta prieš pamokas melstis. Vienoje didmiesčio mokykloje ateina kartą mokytojas – „draugas“ – į klasę ir liepia mokiniams sėsti. Tie

⁵Čia ir toliau turima galvoje Pirmasis pasaulinis karas. – R. G.

stovi. „Kas tai? Sėskit!“ Mokiniai šaukia visi kartu: „Mes dar nesimeldėm!“ „Draugo“ akyse blykstelėjo ugnis: „Ką! Ar jūs nežinote, kad nereikia melstis!“ „Mes dar nesimeldėme!“ – vėl atsako visi ramiai. Ką daryti? „Tad melskitės!..“ – nusileido mokytojas. Tai buvo tikri jauni didvyriai.

Tvirtos valios vyras, lyg vandens krioklys, prasimuša kelią ir pro uolas, o drąsios, savarankiškos ir didvyriškos sielos, lyg piramidės, kyla iš lėkštos moderniškos beformės lygumos. Nedaugeliui pasiseka atlikti pasaulį sujudinusių darbų. Greičiausiai tau gyvenime net nepasitaikys progos tokį darbą padaryti. Bet tavo gyvenimas gali būti didvyriškos drąsos pavyzdžiu, jei ir menkas kasdienines savo pareigas atliksi sąžiningai ir ištvermingai.

Tik nereikia bijoti pasipūtėlių. Jei tik drąsiai dėl savo principų tarsi žodį, tuoj pamatysi, kaip tavo priešai nusigandę traukiasi atgal. Juk jie yra didžiausi bailiai, einą netikrais keliais, todėl juos baugina kiekviena drąši mintis, kiekvienas griežtas žodis.

Mes suaugusieji džiaugiamės, kad šiandieninė jaunuomenė yra religingesnė, negu buvo prieš 20–30 metų⁶. Arba ji pasiliks ir toliau tokia, arba Europos kultūra gaus galą. Indijos poetas Rabindranatas Tagorė, keliaudamas po Europą, tvirtino, kad krikščioniškųjų Vakarų dorovė daug žemesnė negu stabmeldiškųjų Rytų. Materialistinė XIX šimtmečio dvasia, paneigusi sielą, idealus, Dievą ir amžinybę, privedė visą Vakarų kultūrą prie galo, ir dabar nėra jokios kitos jėgos, galinčios apsaugoti ją nuo žuvimo, kaip tik religinga jaunuomenė. *Religinga jaunuomenė* vadinasi ne ta, kuri tik iš paviršiaus atrodo katalikiška, bet kuri turi drąsos katalikybės dėsnius pritaikyti gyvenime, kuri nesigėdi prie kiekvieno darbo, prie kiekvieno žodžio, prie kiekvienos minties pridėti: „Aš esu katalikas!“ O jei esu katalikas, tai katalikiškai ir gyvensiu dabar, mokydamasis, ir vėliau, dirbdamas savo pašaukimo darbą. Būsiu ištikimas savo Dievui ir šventiems idealams.

⁶Čia turima galvoje Vengrijos jaunimas. Lietuvos jaunuomenei vargiai tas tiktų. Pas mus ar tik nėra priešingai? – Vert.

„Truputį pasisaugok! Ar žinai, kad aš jau galiu tave į dvikovą pašaukti?“ – išdidžiai pasakė ką tik brandos atestatą gavęs abiturientas, jį pastūmusiam draugui.

Mat vargšas manė galįs tokiu būdu didvyriškai pasielgti. Bet jis buvo kaip tik vienas iš tų, kurie nedrįsta plaukti prieš srovę. Jis, kaip ir visa dabartinė mūsų jaunuomenė, labai klaidingai suprato garbės sąvoką. Dažnai tenka girdėti ir gerus jaunuolius taip kalbant: „Dvikova yra kvailybė. Tai laukinis būdas ieškoti savo teisių. Bet vis dėlto esti atsitikimų, kada ji neišvengiama. Pasitaiko tokių situacijų, kai niekaip kitaip negalima atsilyginti. Tad lieka dvikova“.

Gera, atsilyginti. Vadinas, dvikovo tikslas turėtų būti atsiliginimas. Bet, jei žmogui, kuris kitą apšmeižė, apgavo, suteršė jam garbę, pasakysiu tiesą į akis, tai kokia teise remdamasis jis gali ieškoti atsilyginimo? Jis *turi pasitaisyti* – štai geriausia priemonė pašlijusią garbę atitaisyti. O jei jis griebsis kardo ar revolverio, manai, tuo įrodys savo garbingumą? Anaipat! Tuo tik parodys, kad moka lengvai žaisti savo gyvybe. Ar visokie žmogžudžiai, plėšikai ir akrobatai to paties nedaro?

Tik rimtai pamąstyk ir pamatysi, kad dvikova yra visiškai netikusi priemonė ieškoti atsilyginimo. Dvikovoje galimos trys išeitys: *pirma*, besikaunantys abu susižeidžia, – kur čia atsilyginimas; *antra*, sužeidžiama nekaltoji pusė, – kur čia atsilyginimas; *trečia*, pasitaiko, kad ir įžeidėjas atsiima savo užmokestį, pavyzdžiui, sužeidžiamas ar užmušamas. Ir kas? Ar tai atsilyginimas?

Žinau, kad yra rimtai mąstančių vyrų, kurie, religinių įsitikinimų ir sveiko proto verčiami, smerkia dvikovą. Bet kai kuriais gyvenimo aplinkybėmis – kaip sakoma, „minios suvilioti“ – neturi drąsos nuo jos atsisakyti ir pasielgia visai nevyriškai.

Garbė yra moralinis žmogaus kilnumas; ją prarasti gali tik pats žmogus nedorovingu savo elgesiu. Iš tikrųjų teisinga buvo stbmeldžių pažiūra, kad išorinis įžeidimas ar pajuokimas tik didina įžeistojo garbę. Kilnūs romėnai eidavo ne į dvikovą, bet į teisimą, ir niekas nepasakys, kad jie buvo bailiai.

Tuo tarpu mūsų laikų visuomenėje vis dar vyrauja kvailos pažiūros, kad už įžeidimus galima atsilyginti ne teisme, bet

⁷ Dėl Bažnyčios moralinės įtakos ir jos pastangų barbariškas dvikovo paprotys civilizuotame pasaulyje išnyko. Tačiau karštakošiškumo, nenuolaidaus kerštingumo problema tebėra aktuali visiems – ir mūsų jaunimui. – R. G.

greitai pakvietus į dvikovą. Pažįstu net tokių, kurie nepriėmusiuosius šaukimo į dvikovą laiko bailiais ir nesubrendėliais. Tačiau, nepaisant to, mums reikia tvirtų būdo vyrų, kurie pradėtų griežtą kovą su tokiomis pasenusiomis ir nekrikščioniškomis pažiūromis. Pats gerai pažįstu keletą garbingų asmenų, užimančių visuomeniniame ir politiniame gyvenime aukštas vietas, bet viešai pasakiusių, kad dėl religinių įsitikinimų jie negali kautis. Žinoma, jie saugojasi, kad *nieko ir neįžeistų*, nes įžeisti, o paskui pabėgti neatsilyginus, yra ne krikščioniškas darbas, bet tikras bailumas ir silpnumas. Tačiau, užėjus staigiam pykčiui, – juk visi esame žmonės ir visiems tai gali pasitaikyti – tikėk manimi, reikia daugiau vidinės jėgos prašyti atleisti, negu eiti į dvikovą.

„VICTOR HOSTIUM ET SUI“

Keturiolikos–šešiolikos metų jaunuoliams nėra sunkesnio daikto, kaip susivaldymas, linksmas nusiteikimas ir kantrybė.

Neduoti pašonėn niukso, kai kitas pakiša koją; neskelti antausio, kai esi erzinamas; būti ramiam, kai esi pajuokiamas – tai vis baisiai sunkūs dalykai. Bet dar sunkiau patikėti, kad visa tai ne bailumas, bet gražiausi vyriškos valios žiedai. Tačiau vis dėlto taip yra! Panašiai yra pasakęs ir Gėtė: „Tik susivaldyme pasirodo vyras ir tik įstatymas gali mums duoti laisvę“.

Susivaldymas nėra bevalis tylėjimas, nėra visiška rezignacija, bet disciplinuotos valios pasireiškimas, kai ir sunkiausiu momentu žmogus gali apsvarstyti kiekvieną tartiną žodį.

Jaunuoliams susivaldymas atrodo toks nepriimtinas tik todėl, kad jie klaidingai jį supranta. Susivaldyti, tai nereiškia sėdėti nuleidus galvą arba, lyg paika avis, priimti kiekvieną užgavimą. Visai ne! Net ir labiausiai susivaldęs gali, o kai kada net ir turi į užgavimus atsakyti, bet atsakyti ne koliojimais ar plūdimais, tik kilniu elgesiu ir rimtais žodžiais sudrausti įžeidusį ir parodyti jo darbo gėdingumą. Kas nemoka susivaldyti, tas panašus į nemokantįjį vaikščioti: tik spėjo atsistoti, pakrypavo kiek, žiūrėk, ir vėl griūva.

Didvyrišką vyriško kilnumo ir susivaldymo pavyzdį parodė Kristus, kai per tardymą pas Kajafą tarnas sudavė jam per veidą. Viešpats galėjo tokį niekšą mirtimi nubausti. Bet to Jis nepadarė. Jis tiek tepasakė: „Jei pasakiau netiesą, įrodyk, kad tai netiesa, o jei tiesą, – kam mane muši?“ (Jn 18, 23).

PILIES BOKŠTAS AR VĖJARODIS?

Viduriniais amžiais statytuose miestuose dažnai yra išlikusių griuvėsių, o kartais net sveikų senoviškų pilių. Nors pati pilis dažniausiai esti sugriuvusi, bet bokštai paprastai stovi dar sveiki, tarsi jų neveiktų galinga viską naikinanti laiko jėga. Šie šimtamečiai sargai akmeninėmis akimis žiūri į moderniškąjį gyvenimą, lyg kokie tvirto charakterio simboliai: jų papėdėse vyksta amžinas kitimas, nepaliaujas judėjimas, o jie stovi nepajudinami – ištisus amžius!

Kaip kadaise šie bokštai buvo didžiausia pilies gyventojų apsauga, taip dabar žmonijos apsauga yra tvirto būdo vyrai. Tie šalti akmenys, rodos, sakyte sako: „Į kurią vietą pašaukimas tave pastatė, ten ir stovėk, nė valandėlės jos nepalikdamas. Ne per vieną dieną mes buvom pastatyti. Mus statant reikėjo daug akmenų, daug prakaito ir ištvermės. Bet už tai dabar stovime ištisus šimtmečius”.

Ar ne tiesa, mano drauge, kad tavo valia per greitai pasiduoda nusivylimui. Juk tu dažnai su jaunuolišku karštumu pasiryžti eiti būdo lavinimo keliu, pasiryžti kurti savo vidaus kultūrą. Bet prabėgs kelios valandos, kelios dienos, kelios savaitės, užsidegimas išblėsta – ir tu lieki toks pat, koks ir pirma buvai. Reikia ištisų metų, ištisų dešimtmečių, kad vieną gražią dieną pasijustum esąs tvirto būdo vyras. Nuodėmės kelias iš pradžių malonus, papuoštas viliojančiomis gėlėmis. Bet jo pabaigoje tavęs laukia baisus sunaikinimas. Priešingai, dorybių kelias iš pradžių sunkus, toliau lengvėja, o galop tavęs laukia visiška sąžinės ramybė.

Bet dar kartą dirstelk į to akmeninio bokšto viršūnę. Ar nematai, kad ten kažkas sukinėjasi? Tai krypsta į vieną, tai į kitą pusę, tai net aplinkui apsisuka. Aha, tai vėjarodis! Jis neturi pastovios krypties, neturi tvirto pamato, nes jis tam ir padarytas, kad rodytų, iš kur vėjas pučia. Jis neturi – jei taip galima sakyti – jokių principų, jokio būdo, nes, jei turėtų, veltui vėjas pūstų – jis stovėtų vietoje. Paneigti principus, atmesti įsitikinimus dėl to, kad taip galima karjerą padaryti – tai tikrai vėjarožio darbas. Ir sakyk, argi vyras yra tas, kurio darbai, kurio principai ir įsitikinimai esti kreipiami ten, kur nori žmonių nuomonė?

O kiek tokių jaunuolių ir pats pažįsti! Tai žmonės, vaikščiojantys lyg ir nesavomis kojomis, tai dvasios kūdikiai, visur žiūrį tik to, ką kiti pasakys.

Sąžinė juos perspėja: „Neskaityk šios knygos! Girdėjai, kad ji pilna puvėsių, kuriais suterši savo širdį!” „Gerai, neskaity-

tysiu!" Bet ateina draugas: „O tu, šventuolėli! Tu vis dar, matyt, esi vaikas!" „Ką? Aš vaikas?" – ir jis skaito tą knygą, ir murdo savo švarią sielą į dorovinį purvą.

Sąžinė sako: „Neik į teatrą, nelankyk kino⁸, mesk tą blogą draugystę!" „Taip! Bet juk kiti eina, kiti lanko! Kodėl tik man negalima?"

Taip, taip! Taip mano ir elgiasi visi vėjarodžiai. Tad dabar pasvarstyk, kuo norėtum būti: ar pilies bokštu, ar vėjarodžiu; ar žmonių baimės, ar savo sąžinės vergu?

SAŽINĖS VERGAS

Sąžinės vergas! „Koks puikus pavadinimas detektyviniam romanui!" – pamanyti. Klysti! Jaunuolis labiausiai pagiriamas tada, kai apie jį galime pasakyti: „*Tai savo norų viešpats ir savo sąžinės vergas*". Nes, jei būsi nepajudinamas savo principuose, ištikimas ir nuoseklus sąžinės balsui, ir jei visa tai galėsi padaryti, – tu tikrai būsi tvirtas būdo vyras.

Vežime yra mažutis, vos pastebimas kaištelis ašiai užkišti. Jei jis iškrinta, ratas nusmunka, ir vežimas virsta ant šono.

Būdo lavinimo kelyje irgi galima rasti tokį mažutį, rodos, visai nereikšmingą daiktėlį. Tai visa daryti, ką liepia sąžinė. Tad laikykis jos įsakymų, dar daugiau – būk josios vergas.

Yra du svarbiausi sąžinės priešai: išorinis pasaulis ir tavo paties netvarkingi, maištauti linkę geiduliai.

Šviesesniais akimirksniais gal ne kartą jautiesi tarsi visai atsisiskyręs nuo žemės ir pakilęs į nepasiekiamas aukštumas. Tada pasiryžti niekadęs nenukrypti nuo garbingo tikslo, niekadęs nemąstyti, nekalbėti ir nedaryti nieko, kas galėtų suteršti tavo širdį. Ir koks tada esi laimingas, koks linksmas ir smagus! Bet ką pamatai kitą akimirksnį? Dievo įstatymai laužomi, dorovė niekinama; knygos, teatrai tyčiojasi iš visokių idealų ir kilnių siekimų. Ir štai ateina didelis išbandymas: jei visas pasaulis būtų blogas, ar tu galėsi būti geras? Jei mokykloje ir visi lengvabūdžiai būtų, ar galėsi, to nepaisydamas, būti ištikimas savo principams? Nors ir visi meluotų, nors ir visi per šv. Mišias kalbėtųsi, nors ir visi bjaurius niekus plepėtų – tu ne, ne, ne! Ir jei tai įstengsi, būsi tikras vyras.

Po šito ateis kitas bandymas. Tavo atsparumas sutiks ne tik išorinių, bet ir vidinių priešų.

⁸Zr. pastabą 10 psl. – R. G.

Sąžinė vadinama Dievo balsu. Ir labai teisingai. Kas to balso savo sieloje negirdėjo? Ir kai tik jaunuolis nori netinkamai pasielgti, tuoj jo viduje suskamba perspėjimas: „Nedaryk!“ O kai pagundos ir vilionės iš visų pusių apninka sielą, tada šis balsas skamba lyg daugybė garsių varpelių: „Nedaryk! Nedaryk!“

Pakartodamas sakau tau, mano drauge, įprask savo jaunystėje klausyti sąžinės be jokių išlygų, nes tik taip galima išaugti tikrai sąžiningu vyru, o jų tiek daug reikia dabartinei visuomenei.

Kas yra savo sąžinės tarnas, tas kartu ir Dievo tarnas, o Dievui tarnauti – reiškia viešpatauti. Niekada negirdėjau didesnio pagyrimo už tą, kuris buvo pasakytas vienam mirusiam angliui: „Dešimt Dievo įsakymų jam buvo įsigėrę į kraują!“

Nebijok nieko – tik savo sąžinės. Dėl žmonių baimės, dėl visokių išskaičiavimų, apkalbų ar pajuokos nedaryti to, ką sąžinė liepia, nėra tvirto būdo ženklas. Jaunuolis, kuris negali melstis arba bažnyčioje atsiklausti tik dėl to, kad „kiti mato“, yra vergas, bet vergas ne savo sąžinės, o žmonių baimės.

Teisingai Haksliis (Huxley) rašė: „Tikrasis vyriškumas yra tvirta, jautrios sąžinės valdoma valia“.

ŽMONIŲ BAIMĖ IR VIDINIAI PRIEŠAI

Lavinant būdą, tenka nugalėti daugelį kliūčių. Ir ne vienas jaunikaitis, nemokėdamas ar neturėdamas drąsos jų nugalėti, yra priverstas trauktis atgal; ne vienas susidūręs su jomis pražūsta.

Pirmoji iš tų kliūčių yra *žmonių baimė*, apie kurią jau buvo šiek tiek kalbėta. „Taip, šiuo ar kitu atžvilgiu aš turiu savo nusistatymą, bet ką pasakys žmonės, jei jo laikysiuos!“ – mano ne vienas. Bet, kas vaikosi tik minios nuomonės, kas rūpinasi savo darbais jos neužgauti, tas tegul žino, kad tvirto būdo niekad jos neįgis. Tvirtos valios jaunikaičiui visai nerūpi, ką žmonės apie šį ar kitą jo darbą pasakys; jam labiausiai rūpi, ką sąžinė sako. Ir kaip liūdna, kai matai jaunikaitį „dėl draugystės“ (greičiau – dėl žmonių baimės) kalbantį tokius dalykus ir darantį tokius darbus, kurių ir pats išsigąstų, jei būtų vienas, ir žmonių baimė nedarytų jam įtakos.

Antra kliūtis yra *netvarkingi mūsų pačių geiduliai*. Ir kol šio gaivalo nesuvaldysime, tol apie būdo lavinimą negali būti nė kalbos. Kiekvieno jaunuolio sieloje yra viena kita stipresnė aistra, viena kita didesnė yda, kurią reikia pažinti, reikia su ja

kovoti ir ją nugalėti. Tai bus geriausias kelias, kuriuo eidami mes galėsime būdą visai gerai išlavinti. Todėl negaišk laiko kovodamas su mažomis ydelėmis. Kai nugalėsi pačią didžiąją, mažesnes nugalėti bus vieni niekai. Vieno, pavyzdžiui, didžiausia yda yra tinginystė, kito – per didelis skubotumas, trečio – plepumas, ketvirto – staigus pyktis, per didelė savigarba, išdidumas ir kt. Tai vis sielos valstybės maištininkai, kurie tau gali padaryti labai daug blogo, jei tik laiku jų nepastebėsi ir nenugalėsi.

Bet pavojingiausia aplinkybė tvirtam būdui įgyti yra ta, kad tai labai nuobodus darbas, reikalaujantis mokėti laukti vaisių ištisus metus ar net ištisus dešimtmečius.

Ar girdėjai apie kristalizavimosi dėsnius? Jei girdėjai, tai žinai, kad įmetus į prisotintą tirpalą mažutį kampuotą kristalą, prie jo kimba artimos tirpalui molekulės, kristalas auga, ir, jei niekas šio vyksmo nesukliudo, po kelių mėnesių gauname didelį, puikų kristalą. Bet tik tada taip bus, jei kristalizavimosi niekas nesutrukdytų.

Taip vyksta ir tavo sielos kristalizavimasis. Kai sąmonėje dažnai turi kilnių, idealių minčių, jos tavo sielos gelmėse ieško panašių, su jomis jungiasi, ir jei toks vyksmas truks visą tavo jaunatvę, tai kilnieji polinkiai pasidarys tokie galingi, jog vėliau įstengsi atsispirti net ir didžiausioms pagundoms ir gašliausiems viliojimams.

Bet „prisotintame“ žmogaus sielos „tirpale“ plauko daugybė ir blogųjų kristalėlių. Jie irgi ieško panašių molekulių, stengiasi jas pritraukti ir taip augti bei stiprėti. Tokie kristalėliai labai trukdo tikrajam sielos kristalizavimuisi. Ir kuo dažniau kuris jaunuolis nupuola, tuo greičiau aplink tą blogąjį kristalėlį grupuojasi irgi blogosios molekulės. Štai dėl ko tokie jaunuoliai yra panašūs į prastai susidariusius kristalus, štai dėl ko jų sielos nėra ištobulintos.

BLAŠKOMI LAPAI

Nemaža kliūtis būdai lavinti yra judrus mūsų laikų gyvenimas – tas beprotiškas vaikymasis kiekvieną kartą vis naujų, vis besikeičiančių įspūdžių ir jausmų. Laimingas tas jaunikaitis, kuris dar ir šiandien turi laiko pabūti su savimi, turi laiko po vakaro maldų mesti žvilgsnį į savo vidaus gelmes ir patyrinėti, ar kartais prie jo sielos kristalo neprikibo kokia neprašyta nuodėmės molekulė (o gal ir didžiulė skeveldra). Kas kiekvieną dieną nešamas lyg šapas gyvenimo paviršiumi, tas vis labiau pradeda savęs nebepažinti. Ir kokia sąmonė: mokinys žino

Aliaskos pusiasalį, be klaidos gali išvardyti Jangdzės prieupius, o nieko nežino, kas darosi jojo sieloje. Jei jis pažintų, tikrai jam ant galvos plaukai atsistotų, nes apleistuose dvasios tyruose įsikūrė kraugeriški aistrų žvėrys.

Tokie jaunuoliai, net ir užaugę, niekados nebus savarankiški žmonės. Materialių išskaičiavimų vilnys, visokios aistros veršis pro paliktus būdo lavinime plyšius ir lyg rudens audros blaškys sielą į visas puses kaip pageltusį lapą. Blaškomi lapai – blaškomos sielos!

Tokie jaunuoliai yra lyg žabai, pagrobti smarkios srovės ir nešami nežinia nei kur, nei kam. Tai avys, bėgančios be jokio tikslo; tai vėjarodžiai, nežiną, kuria kryptimi sukinėjami. Blaškomi lapai – blaškomos sielos!

GELEŽINIS KRYŽIUS

Per Didįjį karą vokiečių kareivių būrelis buvo užkluptas rusų ir turėjo pasitraukti į mažą trobelę. Priešų buvo daug daugiau, ir buvo aišku, kuo mūšis baigsis. Rusų vadai reikalavo vokiečių pasiduoti. Vietoj atsakymo iš grytelės pasipylė smarkūs šūviai. Tada rusai apsupo trobelę ir šaudymasis truko tol, kol vokiečiai neteko kulų. Tuomet rusai puolė jau vos besilaikančią grytelę, ir baisų reginį išvydo jų akys. Tarp asloje gulinčių kareivių dar vaitojo kraujuose paplūdęs leitenantas. Rusams praėjo pyktis, ir jų vadas paklausė leitenantą: „Juk jūs matėte mūsų jėgą, kodėl nepasidavėte?“ Sukaupęs paskutines pastangas, leitenantas atsisėdo ir, rodydamas į savo krūtinę, pasakė: „Kas nešioja šį ženklą, tas nepasiduoda!“ Ant jo krūtinės buvo Geležinis Kryžius.

Mano sūnau! Kovodamas su būdo lavinimo kliūtimis, ir tu dažnai mąstyk apie tą kryžių, kurį Viešpats per krikštą įspaudė tavo sieloje, ir dažnai kalbėk: „Tegul aistros meilinas, dainuoja, juokiasi ir vilioja. Mes turime pergalės kryžių ant krūtinės, o širdyje – jo galybę“ (Eichertas).

USNYS JAVUOSE

Ūkininkas gegužės mėnesį pasėja grynus javus. Bet štai, žiūrėk, per patį jų vešėjimą pasirodo piktžolių (rauglių ir usnių). Iš pradžių jos javams dar nepavojingos, tai tarsi visai nekalti augalėliai. Bet juo toliau, juo labiau jos pradeda stelbti gražų pasėlį. Mano mielas! Ir tu dabar gyveni savo pavasarį ir gali

savo sielos sodelyje pastebėti augančių usnių. Tokios mažos ydelės kaip nemandagumas ir išdidumas vaikystėje yra nepavojingos, bet kuo labiau augi, tuo labiau kiekviena yda, jei tik nesistengiama jos slopinti, darosi kenksmingesnė ir galingesnė.

„Su kviečiais visuomet auga ir piktžolių. Kova už būvį net ir čia vyksta. Ir kas nugalės?“ (J. Stormas). Kas bus su tuo jaunikaičiu, kuris panašiai nekovoja ir nesirūpina savo sielos reikalais? Kas bus su tuo, kurio kojos kasmet ilgėja, plaučiai stiprėja, bet kuris visiškai nesirūpina, ar jo siela tobulėja? Kas bus su juo? Piktžolės išaugs (žinai, kad joms nereikia priežiūros, joms pakaunka ir liesiausios dirvos), ir puikusias pasėlis bus nustelbtas. Toks jaunuolis, pakviestas namo iš žaidimų aikštelės, bus labai nepatenkintas. Ko nors paklaustas, nenoromis patraukys pečiais, trenks durimis, kai kas nors nepatiks; jei jam kas nors užmins batų dirželį, tuoj pradės plūsti; pastūmės jį kas netyčia, bus pasirengęs net antausį užgavusiajam duoti. Pargriauts sutikęs silpnesnį, nes tokie darbai teikia jam džiaugsmo. Žodžiu, toks jaunuolis bus tikras nenuorama, nesugyvenamas žmogus. Vargšas! O tomis pačiomis jėgomis, kurias jis dabar išieškoja blogiems darbams, būtų galėjęs įsigyti tvirtą būdą, jei tik laiku būtų usnis išrovęs.

Tad atkreipk dėmesį į šį dalyką, mano drauge! Usnių yra kiekvienoje sieloje. Taigi ir tavojoje. Tik protingas jaunikaitis neleidžia joms klestėti, bet tuoj išrauna ir meta lauk.

Tokį darbą mes ir vadiname lavinimusi.

SIELOS KOVA

Taigi sieloje tarp gėrio ir blogio verda amžina kova. Ėrendimo metais ji ypač smarki, nors ir vėliau niekados nesiliauja.

Kas mumyse kovoja ir su kuo kovoja?

Būdamas 5–6 metų, jau pastebi pirmuosius priešų puolimo ženklus. Šiuo metu pajunti, kad sieloje yra kažkas, kas nuolat tave traukia į blogą. Rodos, lyg kas būtų pririšęs švino gabalą, kuris tave traukte traukia žemyn. Tai bailsus paveldėjimas, kurį mūsų tikėjimas vadina gimtąja nuodėme ir visokio blogio pradžia.

Žinok, kad žmogus jau iš prigimties yra labiau linkęs į blogą negu į gera. Tai esi turbūt ir pats ne kartą patyręs. Mes pažįstame tokius kilnius idealus, kuriuos Kristus yra mums palikęs; mes jais žavimės ir norime pagal juos tvarkyti savo gyvenimą. Bet, deja, kartu jaučiame ir kažin kokią tragišką dvilypu

mą. Gėris mus traukia, bet blogis dar labiau vilioja. Lengvai pasiryžtame siekti aukštų tikslų, bet nuodėmės vilionės, lyg sunki našta, užgula mūsų pečius, ir mes vos įstengiame pasijudinti iš vietos. Sakyk, mano mielas jaunuoli, argi niekuomet dar nepatyrei tos sunkios kovos, kurią vienas mažas pradžios mokyklos vaikelis yra išreiškęs šiais naiviais žodžiais: „Kodėl taip lengva būti blogam, o taip sunku geram?“

Bet kas šioje kovoje laimi, tas yra didvyris! Tik ar yra tokių didvyriškų jaunuolių? Taip, yra! Ir dar kiek yra! Eina, pavyzdžiui, mokinys gatvę, kitas pradeda jį stumdyti, o šis nelieka skolingas, ir kyla peštynės. Ar manai, kad tas, kuris nugalės, bus didvyris? Anaipol! Tik tas, kuris pažaboja savo prigimtį, savo piktus palinkimus, kuris, eidamas gatvę, nežiūri į šlykščius plakatus ar languose išstatytus nepadorius paveikslus – tik tas yra didvyris. Įžeidęs ką nors, ar gali tuoj atsiprašyti? Ar gali ištvėrti nepuolęs, nors nuodėmės ir tūkstančius kartų tave vilioj? Štai čia yra tikrasis didvyriškumas.

BE AUKŲ?..

Taip! Visa tai yra labai gražu! Gražu būti tvirtu būdo žmogui. Gerai! Jei taip, tai ir aš noriu toks būti! Ir aš noriu kilniai gyventi. Bet ar nėra kartais lengvesnio kelio tam pasiekti? Ar tik didelėmis aukomis galima įsigyti tvirtą būdą? Ar nebūtų galima jo pasiekti ir be aukų?

Ne! Čia negali būti jokių derybų! „Kas neima savo kryžiaus ir neseka manimi, tas nėra manęs vertas“, – sako Kristus. Kas nori būti su Viešpačiu dangaus karalystėje, tas negali jo palikti nė kančios kelyje. Ir pasakyk, mielas jaunikaiti, kas šiandien įgyjama veltui? Niekas, tikrai niekas. Tik pažiūrėk, kiek žmonės vargsta, kiek dirba dieną ir naktį – ir vis dėl šių nykstančių žemiškų dalykų. O tu nori didžiausią savo turtą – tvirtą būdą – įgyti veltui?

„Kokia laimė!“ – dejuoja ne vienas jaunikaitis, matydamas, kaip jo draugai linksminasi, kaip lanko draugus ir visokias smagias vietas.

Bet kaip labai jie klysta! Ir jei tik jie galėtų bent valandėlę dirstelėti į anų savo draugų sielos vidų, kuris visuomet yra pripildytas pasaulio džiaugsmų, jie pamatytų, koks jis tuščias ir šaltas.

Paskaityk, ką apie tai mano žymus filosofas Džonas Stiuartas (Miliš): „Kas nemoka atsisakyti, kas leista, sunku iš to laukti, kad jis atsisakytų ir tai, kas neleista. Aš neabejoju, kad ateis

laikas, kai vaikai ir jaunimas sistemingai bus mokomi askezės, bus pratinami nugalėti save, pasipriešinti savo norams, nepabūgti pavojų ir linksmai pakelti skausmus”.

Štai kodėl katalikų religija įsako nugalėti save, lavinti savo valią, žodžiu, imtis askezės pratybų.

„Askezė? Brr!..” – pasipurtysi, išgirdęs šį žodį. Askezė juk savęs plakimas, žemiškų džiaugsmų neigimas!

Tik pažiūrėk! Žodžiu „askesis” graikai vadino treniravimosi laiką prieš kiekvienas rungtynes, kad dalyviai galėtų sutelkti savo kūno jėgas viena kryptimi.

Būdas yra taip pat didelės kovos ir didelių rungtynių pasekmė. Tas puikus mūsų sielos treniravimas negali būti pasiektas be tam tikrų pratybų.

Be aukų žemėje negalima pasiekti nieko kilnesnio, nieko pastovesnio. O tu norėtum tą kilniausią ir pastoviausią dalyką – būdą – be vargo išsiugdyti!

Kiekvienas pasiruošimas rungtynėms yra dviejų krypčių. Pirmą, norįs dalyvauti rungtynėse treniruojasi kiekvieną dieną – net jam kaulai brašką. Pavyzdžiui, jis nori dalyvauti irklavimo rungtynėse, tuoj eina prie savo laivelio ir irstosi tol, kol visas įraudęs, sušilęs, po trijų valandų triūso vėl išlipa ant kranto. Ir toks darbas trunka ištisas savaites. Antra, jis gyvena nepaprastai susilaikydamas: nerūko, negeria svaiginamųjų gėrimų, kiekvieną vakarą eina anksti gulti ir pan. Ir kam tokie vargingi darbai? Tik tam, kad gautų sidabro ar aukso medalį, kad galėtų pirmas laimėti. O tu būdai ugdyti pratybas laikai sunkiomis!

Dar atsiminiau vieną dalyką. Gyvenime be aukų niekas nepasieina. Skirtumas tik tas, kad ne visi dėl to paties tikslo aukojasi. Ar stebėjai kada šykštuolį? Koks jis susilaikęs! Kaip labai jis visu kuo rūpinasi, negaudamas ramybės nei dieną, nei naktį. Ir kam? Tam, kad daugiau įgytų turto. Pažiūrėk į puikuolį. Kaip lengvai jis net ir gyvybę stato į pavojų dėl to, kad garbės neprarastų. O kiek naktų be miego praleidžia visokie balių lankytojai? Kiek prakaito išlieja ir dulkių prigeria šokių mėgėjai? O tik pusės vargo tereikty, jeigu jie norėtų savo artimui padėti.

„Kiekviename žmoguje slepiasi šventasis ir ištvirtėlis”, – yra pasakęs prancūzų kalbėtojas Lakorderas. Ištvirtėlis atsiranda ir be tavo pastangų. Bet kad šventasis apsigyventų tavo sieloje, reikia patvaraus darbo ir ilgų pratybų.

Taip, be kovos nieko nebus. Kas kala statulą, tas turi numesti šalin labai daug nereikalingo marmuro. Kas nori iš savo sielos padaryti gražų kūrinį, tas taip pat turi iš savęs išmesti labai daug dalykų. Gražus paveikslas nenuatapomas greitai, kaip ir būdas. Tam reikia ilgo ir planingo darbo. Karolio V taisyklę prisitaikyk ir sau: „Plus! Ultra!” – „Vis daugiau! Vis toliau”.

Dailininkas Dzeuksidas, paklaustas, kodėl savo paveikslus taip rūpestingai dailinąs, atsakė: „Aš dirbu amžinybei!“ Mano sūnau, suvaldydamas savo palinkimus, ir tu dirbsi amžinybei. Ar tokiam darbui koks nors pasiaukojimas gali būti per didelis?

VIENUOLIS ŽVĖRIŲ TRAMDYTOJAS

Daugelis jaunuolių – kaip jaunas Zigfrydas – yra pasirenkę užmušti miško drakoną, bet pradėti kovą su savo širdyje glūdinčiu slibinu jiems dažnai trūksta drąsos, nors šis darbas ir labai reikalingas.

Vieno seno vienuolyno viršininkas kartą vakare paklausė vienuolį: „Ką esi šiandie padaręs?“ „Ak, – atsakė šis, – aš šiandie turėjau tiek darbo, jog be Dievo pagalbos tikrai nebūčiau ištesėjęs. Aš surišau du sakalus, suvaldžiau du briedžius, du vanagus, sutrėškiau kirminą, kovojau su lokių ir slaugiau ligonį“. „Ką tu kalbi?! – nusijuokė viršininkas. – Visame vienuolyne nėra tokių žvėrių!“ „O vis dėlto buvo!“ – atsakė vienuolis. „Du sakalai – tai mano akys, kurias aš turėjau per dieną valdyti, kad nežiūrėtų į nuodėmingus daiktus. Du briedžiai yra mano kojos; jas reikėjo prižiūrėti, kad neitų blogais keliais. Du vanagai – mano rankos, kurias turėjau priversti dirbti. Kirminas yra mano liežuvis, kurį reikia labai saugoti, kad niekų neplepėtų. Lokys yra mano širdis, aš visuomet turiu kovoti su savimeile ir tuštybe. O ligonis yra visas mano kūnas, kurį reikia slaugyti, nes jis sunkiai serga gašlumo liga“.

Kova su netvarkingais savo geiduliais yra tikrai tramdymo darbas, kurį tu, mielas jaunuoli, ir kiekvienas kitas, norįs būti tvirto būdo vyru, turi kasdien dirbti. Jaunikaitis, kuris rūpinasi savo būdu, galvos ne taip: „Aš toks jau esu gimęs, tai glūdi mano prigimtyje“, bet taip: „Jei manyje yra gyvulys, aš turiu jį suvaldyti“.

Nesiskųsk, kad esi aistringas. Aistra nėra blogas daiktas, tik ją reikia valdyti. Be didelių aistrų negalima padaryti didžių darbų, negalima būti didžiu vyru – net nė didžiu šventuoju. Aistra yra jūrų vėjas. Jei jis nustoja pūtes kelionės metu, laivų burės suglemba, ir toliau keliauti nebegalima. Jei kyla smarkus vėjas, tai viskas priklauso nuo to, ar mokėsime tinkamai sutvarkyti bures. Jei nepasiseks, mūsų laivelis apvirs. Taip ir tu turi aistras padaryti savo įrankiais, savo ginklais, bet negali klausyti jų šnabždėjimų ir vilionių. Kiekviena aistra yra lyg ugnis: ji gali būti arba laimė, arba nelaimė. Tą pastebi ir Šileris „Varpo giesmėje“:

*Palaiminta yra ugnies jėga,
Kai žmogus ją pažaboja, suvaldo.*

Gali turėti aistringiausią temperamentą, gali būti paveldėjęs blogiausius palinkimus, bet, jei tik stengsiesi kilninti savo sielą, tuoj patirsi šią guodžiančią tiesą: „Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam” – „Kas daro tai, ką pajėgia, tam ir Dievas neatsako malonių”.

ESU BLOGAI NUSITEIKĘS

Net ir sieloje esama oro pasikeitimų. Kartais tavo dvasia skendi saulės spinduliuose, kartais nežinia dėl ko ją prislegia drėgnos ūkanos. Kartais darbas lengvai sekasi, esi gerai nusiteikęs, kartais diena vėl apsiniaukia, nepatogumas ar maži nepasisekimai visiškai sugadina tavo nuotaiką. „Esu blogai nusiteikęs”, – sākai pats sau.

Nuotaika nepriklauso nuo mūsų valios. Bet mes visuomet galime bandyti būti josios valdovu, net kai esame blogai nusiteikę. Esi gerai nusiteikęs, panaudok šią progą, nes tuomet darbas sekasi labai lengvai. Bet kas dirbtų tik tada, kai yra geros nuotaikos, tas savo darbo niekados nebaigtų. O kas bus tada, kai jis, teisindamasis esąs blogai nusiteikęs, neatliks savo pašaukimo pareigų? Taigi kas neturi geros nuotaikos, tegul jos nepaiso, tegul prisiverčia dirbti, nežiūrėdamas, ar tai jam patinka, ar ne. Vis tiek! „Tai yra mano pareiga, todėl ir dirbsiu!”

„Bet kokios vertės bus šis darbas?” – paklausi. Milžiniškos, nes jis įpratins tave atlikti savo pareigas; įpratins ne nuotaika vadovautis, bet jai įsakyti.

Taip tapsi savo nuotaikos viešpačiu ne tik darbe, bet ir visuomeniniame gyvenime, visuose savo poelgiuose ir užsiėmimuose. Jei esi blogai nusiteikęs, nedaryk piktų gestų, karčių pastabų, nereikšk nepasitenkinimo, žodžių, neparodyk kitiems savo sielos būklės. Kiek kartų žmonės gėdisi savo žodžių ir darbų, kuriuos pasakė ar padarė, būdami blogai nusiteikę? Kiek kartų mūsų lūpos ištaria tokius žodžius, kurie pasirodo esą užgaulūs ar įžeidžiantys: „O Dieve! Juk aš to nenorėjau pasakyti! Aš nemaniau, kad taip bus!” Bet dažnai toks gailėstis būna per vėlus.

Tikroji žmogaus sielos didybė pasirodo ištikus sunkiems gyvenimo smūgiams, pavojams ir nelaimėms. Skurde tikėtis geresnės ateities, drąsiai pasitikti ateinantį vargą, nepalūžti

skausmo metu – tai didžiųjų sielų dorybės. Bet tą patį reikia pasakyti ir apie tuos, kurie nugali blogą nuotaiką.

Tamsiose jūrų gelmėse, kur neužklysta nė vienas saulės spindulėlis, kur gamta netenka visų savo spalvų, kur temperatūra visuomet yra nulinė, kur vanduo, spaudžiamas milžiniško sluoksniu, turi labai maža deguonies – šitose gelmėse gyvena šviečiančios žuvys. Spinduliuojanti energija čia nepatenka, ir amžinai viešpatuoja šaltos tamsybės. Tačiau Kūrėjo išmintis nuostabių būdų aprūpino ir šias aklas tamsumas: yra žuvų, kurios pačios sau esti žiburiais. Vienos jų turi šviečiančias pažandes, kitos – viršum galvų lėšius, kurie pagauna pažandžių šviesą, ją sustiprina ir, kaip reflektoriai, nušviečia tamsumą.

Štai net ir tose klaidiose jūrų gelmėse verda gyvenimas, pilnas šviesos ir džiaugsmo. Todėl, jei tik tavo siela rami, niekuomet nebūk paniuręs, liūdnas ir prislėgtas.

Tavo nuotaika tebūnie visuomet gera, kaip to čiulbančio paukštelio. Tavo gyvenimas tebūnie džiaugsmas, linksmumas ir malonios šviesos židinytis ypač tada, kai namuose viešpatuoja rūstumas, medžiaginis skurdas ir tūkstančiai rūpesčių slepia tavo gimdytojų sielas.

„Post tenebros spero lucem“ (Job 17,12) – „Ir po tamsybės aš vėl turiu tikėtis šviesos“.

„JAU NERANDU LAIMĖS!“

Kai kurie jaunuoliai, nusivylę gyvenimu, sako: „Jau nerandu laimės!“ O jei kas jiems parodo besidžiaugiančius jų draugus, jie tuoj atšauna: „Žinoma, nykštukai visados laimingi!“

Pasisekimas nėra laimės esmė, ir kas iš jo laukytų laimės, tas laukytų keptų karvelių, skrendančių tiesiog į burną. Kas gyvenime nori visados žengti į priekį, tas tenedaro laimei priekaištų, bet tegul griebia ją už pakarpos ir laiko.

Argi neturi ištiso būrio darbininkų, kurie už tave dirba? Juk stiprios tavo rankos, dešimt lankščių pirštų, nuovargio nebijančios kojos, šviesios akys, geros ausys – visa tai pasirengę tau padėti ir už tave dirbti. Toliau, argi neturi mąstančių smegenų, aprūpintų nuostabią telefono ir telegrafo centrine, kuri šimtus telegramų per minutę priima ir išsiunčia. Tad ko lauki iš šalies? Ar kad dėdė padėtų pasiekti tau aukštą vietą? Ar kad tėvas paliktų didelį turtą? Kas jaunystėje taip mąsto, tas gyvenime nieko didžio nepadarys.

Mahometonai turi tokią patarlę: „Visas pasaulis priklauso Dievui, bet Jis jį išnuomoja tik drašuliams“. Vadinas, jauno-

liui tinka ne tingus laimės laukimas, ne protekcijų ieškojimas, bet darbas – tik darbas, kuriuo jis parengs sau ateitį. Tik tas gyvenime bus nugalėtojas, kas nugalės savo nepasisekimus.

Ne laimė yra svarbiausias daiktas, net ne dideli gabumai, bet *tikslingas ir patvarus noras dirbti*. Gyvenimo jūroje pilna sudužėlių: talentingi jaunuoliai, neturėdami valios, drąsos, ištvėrmės, žuvo, o ne tokie gabūs, bet tvirti ir pastovūs priplaukė krantą.

„BANDŽIAU – IR NEPASISEKĖ“

Nusiminimas ir apsvylimas dažnai pasitaiko dėl to, kad dauguma rimtąjį „noriu“ pakeičia lengvapėdišku „norėčiau“. Dauguma jaunuolių skundžiasi: „Kiek kartų bandžiau atprasti nuo šios klaidos ir pasitaisyti, kiek kartų norėjau padaryti šį ar kitą darbą – ir vis nepasisekė“.

Bet nei jis tikrai norėjo, nei bandė. Jis tik gražiai *svajojo*. Jis sakė: „Aš norėčiau pasitaisyti“. Bet tarp „norėčiau“ ir „noriu“ yra milžiniškas skirtumas. Pirmas yra šiaudinis didvyriškumas, kurio niekas nebijo (o juo labiau tavo ydos!); antras – pasaulį pavergianti galybė, galinti visas tavo ydas sunaikinti.

Vieną gražią gegužės popietę mokėsi jaunikaitis prie atviro lango. Staiga pro jį įlėkė karkvabalis ir nukrito aukštiekninkas tiesiog ant stalo. Jaunikaitis žiūrėjo, ką vabalas darys. Šis sukosi, purtėsi, burzgė, bet atsistoti negalėjo. (Tai yra „*norėčiau*“.) „Na! – manė vabalas, – jei aš čia gulėsiu, tai arba mirsiu badu, arba mane kas užmuš“. Ir štai su dideliu vargu išskečia sparnelius, ant kurių gulėjo, pradeda burgzti, suktis, pavirsta ant šono... – „reikia, reikia, kitaip pražūsiu“, – pagaliau atsisloja ir tą patį akimirksnį pakyla aukštyn. (Tai yra „*noriu*“.) Karkvabalis nulėkė, bet iš jo gali suprasti, koks yra skirtumas tarp silpno „*norėčiau*“ ir galingo „*noriu*“.

„Bandžiau – ir nepasisekė!“ Nepyk, jei atvirai pasakysiu: „Netiesa, kad bande! Tu tik manei, kad būtų gera pabandyti. Tu esi vienas iš tų „pusžmogių“ (o tokių daug), kurie nedrįsta, sugniaužę geležinį kumštį, nesuvaldomu smarkumu pulti į patį aistrų vidurį ir jas nugalėti. O be šito darbo niekas neįstengė išsiveržti iš ankšto savo geidulių narvelio“.

„Bandžiau!“ ... – Tad kam vis dar žiūri atsigręžęs į užgintą vaisių, kurį jau pasiryžai palikti? Iš savo patyrimo žinai, koks kartus jo skonis, o to nepaisydamas, vis dar jo trokšti! Kodėl taip delsi vykdyti savo kilnius pasižadėjimus?

Ar Kolumbas būtų atradęs Ameriką, jei pirmas nepasisekimas būtų atėmęs jam norą? Elgetaudamas jis ėjo iš krašto į

kraštą, kad susirinktų lėšų sumanytai kelionei. Visur jis buvo išjuokiamas, vadinamas valkata, bet jis savo planų nemetė. Jis buvo tvirtai įsitikinęs, kad kita žemės pusė negalinti būti tik vandenimis apsemta – ten turį būti ir sausumos. Jis leidosi nežinomon kelionėn, ir draugai jau nesitikėjo jį kada nors dar pamatyti. O ar ne jo buvo tiesa?

„Tad pasiryšk tvirtai ir griežtai. Juk tavo kraujas dar karštas, tavo metuose dar yra daug jėgos ir drąsos“ (Gėtė). Tavo gyvenimo taisyklė tebūnie Zelandijos provincijos (Olandija) patarlė. Ši sausumos juosta yra žemiau jūros lygio ir todėl visados turi kovoti su jūra. Dažnai ją užlieja vanduo, bet ji to nepaiso, ji visados kartoja šį savo posakį: „Luctor et emergo“ – „Kovoju ir vis dėlto išsinersiu“ – vadinasi, išeinu nugalėtoja.

„VALDE VELLE“

„Valde velle“ – „nepaprastai norėti“ – tai du puikūs lotyniški žodžiai. Ir kaip gražiai jie pamoko, kaip lavinti būdą. Reikia ne moteriško aikčiojimo, nei saldaus „mielai norėčiau“, ne sėkmingų pasiryžimų, bet planingo, patvaraus auklėjamojo darbo ir viso dvasinės energijos panaudojimo. Gerai apgalvoti, drąsiai pradėti ir ištverti – štai kelias tvirtam būdai ugdyti.

Ar gali būti didesnis pagyrimas kaip šitie žodžiai, įrašyti majoro fon Dominiko paminkle: „Nežiūrėjo nei dešinėn, nei kairėn. Priekin! Tiesiog! Pasitikėjo Dievu – ir laimėjo“.

Iš tikrųjų tiesiog neįtikėtina, kad žmogus viską gali, ką tik pasiryžta ir nori padaryti. Mumyse yra nepaprastai galingų jėgų, daug galingesnių negu mes įsivaizduojame. Reikia tik jomis įtikėti ir jos tuoj pasirodys. Todėl imkis kiekvieno darbo galvodamas: „Šito tikslo sieksiu ligi pat galo!“ Kas nesitiki laimėsias, tas neturi rimto noro kovoti: todėl kova ir lieka be pasekmių. „*Norėk, ko turi norėti, ir galėsi tai, ko norėsi*“ (Riukertas).

Napoleono gyvenimas parodo, kokius nepaprastus sunkumus gali nugalėti žmogaus valia. Perėjęs daugelį šalių ir pavergęs daugelį tautų, kartą jis priėjo prie Alpių, kurios užstojo kelią. Jam buvo pranešta, kad jas pereiti kariuomenei nieku būdu negalima. „Šalin Alpes! – pasakė jis ramiai. – Marš!“ Ir po keletos dienų visa kariuomenė jau buvo anapus kalnyno. Milžiniška valios jėga! Ir jei tik ši geležinė valia būtų prilygusi sielos didybei, jei Napoleonas būtų nugalėjęs begalinę savi-

meilę, tikrai jo gyvenimas nebūtų pasibaigęs taip tragiškai. Bet iš jo galima pasimokyti *nepaprasta*⁹ *norėti*.

Virš vienos viduramžių pilies vartų buvo užrašas: „Decrevi” – „Nutariau”. Kokios geležinės valios reikėjo tam šeimininkui, kuris šį žodį pasirinko gyvenimo taisykle! „Nutariau” – ir nieko daugiau. Tegu mano, kaip kas nori – aš padarysiu tai, ką nutariau. Tik pirmiau reikia gerai pažinti savo tikslą, o paskui – arba pergalę, arba mirtis.

Bet niekados nesakyk: „Aš negaliu! Man trūksta jėgų!” Nedrąsios, nepastovios mintys, moteriški aikčiojimai ir baimingi skundai nepalengvins vargo ir tavęs neišlaisvins. Bet „visas galybes priversti save džiuginti, niekados nesilenkti, pasirodyti galingu – štai nugalėjimo laidas” (Gètė).

NEPAISYK LIKIMO

Po kiekvieno didžio žmogaus paveikslu galima būtų parašyti: „Jis mokėjo norėti”. Kartą šv. Tomáš Akvinietis buvo paklaustas savo sesers: „Ką turiu daryti, kad gaučiau amžinąjį išganymą? „Norėk gauti!” – buvo trumpas atsakymas.

Istorija mums rodo, kaip didieji vyrai atkakliai siekė savo tikslo. Prieš kai kuriuos, rodos, buvo sukilę visos galybės. Tūkstančiai kliūčių trukdė jų planams, bet jie įtempė savo valios jėgas – ir laimėjo. Kur yra amžinas pavasaris, ten žmonės būna ištįsę ir be energijos.

Jau sakiau, kokiais kryžiaus keliaisėjo Kolumbas, kai jis 18 metų keliavo nuo vieno kunigaikščio dvaro prie kito, prašydamas paremti jo sumanymą. Tvirta valia ir susižavėjimas gimusia idėja nugalėjo visas intrigas, ir galop jo didžioji kelionė buvo įgyvendinta. O ar žinai, kad jam tada buvo jau 58 metai? Kiti žmonės mano, jog tokiame amžiuje jau reikia pailsėti, o Kolumbas, priešingai, pradėjo vykdyti savo gyvenimo planus.

Bethovenas, tas didysis muzikas, buvo beveik visiškai kurčias, kai rašė geriausią savo veikalą. *Mozė*, žydų išgelbėtojas, mikčiojo kalbėdamas, bet su Dievo pagalba pasidarė didžiausias Izraelio vadas.

Todėl nebūk pesimistas. Nesakyk: „Veltui tik pradedu! Likimas mane persekioja, ir niekas man nesiseka”. Nors likimas ir

⁹ „Nepaprastas noras”, žinoma, nėra sau tikslas ir neturi virsti kitų teises ignoruojančiu, jokių priemonių nepaisančiu aklu užsispyrimu. Tačiau, dorai siekdami taurių idealų, visuomet galime sakyti su šv. Pauliumi: „Viską galiu Tame, Kuris mane stiprina”, t. y. Kristuje. – R. G.

persekioja tave, nepaisyk ir pagrasink jam rimtai. Tinginiai ir silpnabūdžiai, norėdami pasirodyti esą gudrūs, dažnai mėgsta kalbėti: „Tik kvailiai laimingi“. Bet žmonės dažnai pilni tuštybės ir dėl pasitaikančių nelaimių neretai kaltina kitus, o ne save.

TRYLIKA DIDVYRIŲ

Fransiskas Pisasas¹⁰, Peru užkariautojas, nepaisydamas didžiausio pavojaus, nes visi jo palydovai buvo sukilę prieš jį ir reikalavo grįžti atgal, nuėjo pas juos, nubrėžė ant žemės liniją ir pasakė: „Šiaurėje nuo šito brūkšnio jūsų laukia nepavojingas, bet vargingas ir žiaurus gyvenimas; pietuose, priešingai – iš pradžių vargas, kovos ir nepriteklis. Bet, jei visa tai nugalėsite, būsite turtingi, garbingi ir galingi. Pasirinkite!“ Ir štai beveik visi perėjo į šiaurę. Tik dvylika pasiliko Pisaro pusėje. Ir šie trylika didvyrių, nepaisydami didžiausių vargų, pasiekė savo tikslą, nes jie nebijojo kovoti.

Taigi neprarask pusiausvyros, nors tave ištiktų ir didžiausi likimo smūgiai. Juk daugelį žmonių slegia nepaprastos kančios; sakoma, kad jie kiekviename žingsnyje susitinka nelaimę. Todėl, nors ir tamsiausia naktis apsuptų tavo sielą, neabejok ir nenustok vilties. Juk kartą vis dėlto išauš šviesesnė diena.

Netekti tarnybos yra skaudus smūgis. Bet dėl to nusiminti neverta. Argi žemėje tau nėra kitos vietos? O ką žinai, ką Dievas tau rengia, jeigu jis sukliudo tau eiti pasirinktu keliu? Galbūt tuo būdu jis kaip tik ir nori pakreipti tave į tikrąjį kelią, parodyti tikrąjį pašaukimą, kaip parodė palaimintajam Edmundui Kempjenui (Campion), Anglijos karalienės Elžbietos dvariškiui. Kartą didelės šventės proga jis turėjo parodyti svečiams, kaip nuostabiai moka joti. Bet arklys jį nutrenkė. Vietoj pagyrimų pelnė tik pajuoką ir pasityčiojimus. Po šio atsitikimo Kempjenas susimąstė, pažino savo pašaukimą, įstojo į Jėzuitų ordiną, tapo misijonieriumi ir kaip kankinys atidavė savo gyvybę už Kristaus tikėjimą. Jei ne ši „nelaimė“, gal ir savo sielą būtų pražudęs.

Ir kokią kvailybę daro tie, kurie, bijodami nelaimių, atima sau gyvybę! Tegul juos visi niekintų, tegul neapkęstų, bet vis dėlto kol gyvi, jie iš šito pažeminimo gali pakilti ir savo vardą pataisyti. Tuo tarpu nelaimingas savižudys mirtyje mato vienin-

¹⁰Čia Tihameris Totas turi galvoj ne užkariavimų politiką, o drąsą ir valingumą kaip charakterio bruožus. – R. G.

telį gėrį ir šią paskutinę didžiausią nuodėmę pasiima kartu į karstą.

Julius Cezaris, išlipdamas ant Afrikos kranto, suklupo ir parpuolė. Prietaringi jo palydovai šiame atsitikime matė blogą ženklą. Bet Cezaris nepabūgo. Jis išskėtė rankas ir išdidžiai sušuko: „Amplector te Africa“ – „Apkabinu tave Afrika“. Ir štai iš šio mažo nepasisekimo jis padarė reikšmingą išvadą.

Kovos ir vargai yra ne tik „blogybės“, bet ir įvairių dorybių šaltiniai. Jei nebūtų pagundų, nebūtų nė nusigalėjimo; jei nebūtų likimo smūgių, nebūtų nė skausmo pergalės. Kas kovoja, tas stiprėja. Dantė savo „Dieviškąją komediją“ parašė, būdamas ištremtas ir gyvendamas labai skurdžiai. Šileris žymiausią savo veikalą sukūrė jau sirgdamas. Mocartas savo „Requiem“ pabaigė jau mirties ligos kankinamas.

Būtų negera upei, jei iš kiekvieno ikro užaugtų žuvis; būtų negera sodui, jei kiekvienas žiedas užmegztų vaisių, taip pat ir žmogus nieko negalėtų laimėti, jei viskas jam sektųsi. Nepasisekimai moko mus kuklumo, tuo tarpu sėkmė stumia į išdidumą. „Viskas pasaulyje gali ilgai tverti, išskyrus laimingas dienas“ (Gėtė).

PASISEKIMO PAVOJAI

Žinoma, gerai suprantu, kad pasisekimas labai paskatina žmogaus prigimtį toliau veikti, ir priešingai, kad ta prigimtis greit netenka noro dirbti, jei tik darbas nesiseka. Taip pat gerai žinau, kad jaunimas džiaugiasi pasisekimu ir pagyrimais. Bet vis dėlto turiu tave perspėti, kad tais visais laimėjimais nesididžiuotum. Tiesa, kad nepasisekimas gali atimti norą dirbti, bet irgi tiesa, kad per ankstyvas pagyrimas gali dar labiau pakenkti.

Yra jaunikaičių, kuriuos tėvai ar pažįstami tuoj lygina su Mocartu ar Slėfogu, kai tik jie sugeba šį tą pabarškinti arba teptuku ant drobės pavadžioti. Žinoma, toks pagirtas jaunuolis pradeda nieko nesimokyti, laiko save pasaulį nustebinsiančiu genijumi, „antžmogių“ ir elgiasi taip, kaip, jo nuomone, turėtų elgtis kiekvienas didžios dvasios žmogus. Jis nedaro pažangos, viską niekina, nieko nesimoko. Mat „savo talentu jis viską pasieks“.

Nežinau, ar tau, mano mielas, gresia tokių nekritiškų pagyrimų pavojus, jei tu laikomas pianistu ar smuikininku virtuozu, ar tapybos genijumi. Tik vieno prašau: jei Viešpats tau davė palinkimą ir talentą kuriam nors menui, tad lavinkis iš pagrindų

ir prašyk, kad tavo darbus pakritikuotų tik rimti, gerai meną išmanantys žmonės. Neįsikalbėk esąs didis poetas ar kompozitorius, kuriam nieko nereikia mokytis. Ugdyk savo meninius sugebėjimus, bet nepamiršk atlikti taip pat ir savo pašaukimo pareigų, kurios ateityje užtikrina tau pragyvenimą. Užaugęs pats patirsi, kad vidutinio gabumo menininkų visur pilna, ir iš savo darbų jie nepragyvena. Ir mes daug labiau patarnausime žmonijai padarę porą gerų batų, negu parašę tomą prastų eilių ar kokį nesuprantamą muzikos kleksalą.

KUR TAVO TURTAI?

Jei tu ne kartą pervertini tau Dievo duotas dovanas, tad ką galima pasakyti apie tuos jaunuolius, kurie labai giriasi įgytu „mokslingumu“? Juk nieko turbūt nėra juokingesnio už pasipūtusį ketvirtos ar penktos klasės „mokslininką“. Mokytojas jam – neišmanėlis, o vadovėlis – kvailybės. Jis jau yra tiek „išmokęs“, jog net galįs netikėti.

Bet kiek gi gali maži mokinio smegenys sutalpinti tų neišmatuojamų žmonijos mokslo turtų? Kaip skirtingai skamba Niutono, didžiausio pasaulyje fiziko ir matematiko, prisipažinimas: „Ką žmonės galvoja apie mano darbus, aš nežinau. Bet man pačiam visi mano moksliniai darbai atrodo tokie menkutėliai, jog jaučiuosi esąs dar tik kūdikis, žaidžiąs jūros pakraštyje. Sen ir ten užtinku margesnę akmenėlį arba kiek gražesnę sraigę negu kiti mano žaidimo draugai; tuo tarpu didysis vandenynas amžinai slepia savo tiesas“. O gal norėtų šių dienų jauni „mokytieji“ išgirsti ką pasakė Valteris Skotas, didysis anglų rašytojas ir mokslininkas, po kelių dešimčių vaisingo darbo metų: „Visą gyvenimą didžiausia kliūtis buvo mano nežinojimas“

Dabar matai, kad kuo mokytesnis žmogus, tuo kuklesnis, nes kuo daugiau jis mokosi, tuo labiau jam aiškėja, kiek maža gali sužinoti net ir gabiausias. Ne be pagrindo pasakė Sokratas: „Didžiausia žmogaus išmintis yra žinoti, kad mes nieko nežinome“.

Didžiudamasis Alkibiadas kartą parodė savo mokytojui Sokratui, kiek jis turi turtų netoli Atėnų. Sokratas paėmė žemėlapią ir pasakė: „Parodyk, kur yra Azija?“ Alkibiadas parodė. – „Gerai, o kur Graikija?“ Ir tą parodė. Bet kokia ji buvo mažutė palyginus su Azija! – „O kur Graikijoje Peloponesas?“ – Alkibiadas vos galėjo jį surasti, toks buvo mažas. „Ir kur yra Atika?“ – Tai buvo tik taškas. „Dabar parodyk man, – kalbėjo to-

liau Sokratas, – kur yra tavo turtai Atikoje?” Jų žemėlapyje, žinoma, nebuvo.

Todėl netikėk, mielas jaunikaiti, turįs didžiausių dvasios turtų, jei didieji mokslininkai vos mažutį grūdėlį galėjo pasiimti iš pasaulinio mokslo lobyno. Neįsivaizduok esąs visatos centras, nes, palyginus su neišmatuojamu pasauliu, esi tik menkutė dulkė, vargiai įžiūrima net pro mikroskopą.

„PRAŠOM MAN PASKOLINTI!..”

Kita svarbi būdo išmėginimo priemonė yra jaunuolio elgesys su pinigais: kaip jis juos taupo ir kaip leidžia. Niekomet nereikia norėti skolintis pinigų, nes paskui labai sunku juos atiduoti. Tuo labiau to neturi daryti tas, kas dar negyvena savarankiškai, kuriuo dar kiti tebesirūpina. Kas daug prisiskolina, tas parduoda savo laisvę. Juk ir pats gal patyrei, kaip labai nerimsti, jeigu sutartu laiku negali atsilyginti; kaip dažnai reikia griebtis melo, kad išsisuktum iš to nemalonumo. Todėl geriau eik alkanas gulti, negu skolinkis pinigų. Yra gera patarlė: „Ant skolų joja skolos”.

Skolinti pinigai retai kada suteikia žmogui laimės. Patyrimas rodo, kad jie daug greičiau išleidžiami negu sunkiai užsidirbtieji. *Todėl nesiskolink iš nieko, bet ir niekam neskolink.*

Žinoma, pasitaiko tokių atsitikimų, kada žmogų prispaudžia tikras vargas ir kada reikia skolinti, bet daugeliu atvejų visokiems prašytojams, nepatenkindamas jų noro, tik gera padarysi. O jei už tai kuris ant tavęs supykty, nebijok jo, tik žinok, kad jis tau nedraugas.

Iš tikro, kiek būtų išvengta vagysčių, suktybių, net ir savižudybių, jei šiuos nusikaltimus padariusieji jaunystėje nebūtų su pinigais lengvapėdiškai elgęsi.

Prieš karą mokiniai pinigų beveik neturėdavo. Jų tėvai viską jiems duodavo ir už viską patys užmokėdavo. Mokiniai daugiausia turėjo vieną kitą markę, kurią galėjo išleisti savo nuožiūra.

Būtų gera, jei ir tu į pinigus žiūrėtum teisingai. Kad be pinigų negalima gyventi – tai tiesa. Bet kad gyvenimas tik dėl pinigų žemina žmogaus vertę – irgi tiesa.

Gyvenimo tikslas nėra pinigų ieškojimas. Pinigai yra tik priemonė svarbesnėms gyvenimo gėrybėms įsigyti. Daugelis, deja, dar ir šandien, lyg tie žydai tyruose, klaupia prieš aukso veršį; kaip dažnai šandien draugijose galima išgirsti: „vyras turi automobilį ir daug žemės”. Bet tu, mielas jaunuoli, pirmiau-

sia žiūrėk tokio vyro dorovės ir garbės, o ne jo automobilio ir žemės.

Bet ar negalima teisingai įsigyti turtų? Aišku, galima! Kas turi daug turtų, tas gali ir daug gero artimui padaryti, nes pagal išganytojo mokslą turtai tik tam ir yra, kad darytume gerus darbus. Nereikia būti komunistu ir neigti privačios nuosavybės teisę, kad suprastum, jog milžiniški kai kurių žmonių turtai šandien tikrai nebūtų tokie dideli, jei prie to nebūtų prisidėję daugybė vargstančių darbininkų. „Noblesse oblige” – „Kilnumas įpareigoja”. Šį dėsni daugelis žino ir labai vertina. Bet juk ir turtas įpareigoja, įpareigoja pagelbėti vargstantiems, duoti išmaldos reikalaujantiems. Įsidėk giliai į širdį šituos Konstantino Didžiojo žodžius: „Būti karaliumi – likimo išdaiga. Bet jei likimas tave pasodino į karaliaus sostą, tai stenkis savo pareigas gerai atlikti”.

Ypač prašau tave, mano sūnau, jei Dievas tau davė pasiturinčius tėvus, išmok iš pat jaunystės krikščioniškai žiūrėti į socialinius žmonių santykius. „Turtuose širdis greičiau sukieta, negu kiaušinis karštame vandenyje” (L. Bernė). Pagalvok, fabrikanto ar pirklio sūnau, kiek žmonių dirba po žeme silpnai apšviestose vietose, savo prakaitu pelnydami juodos duonos kąsnį; kiek stovi prie geležies krosnių, prie staugiančių mašinų; kiek čia jų žūsta, kiek nelaimių atsitinka. O tavo tėvas tuo tarpu iš viso to gauna nemaža pelno. Šitų darbininkų namuose gyvena šeimos, žmonos ir vaikai, vaikai tokie pat kaip ir tu, bet kurie dažnai neturi net reikalingiausių pragyvenimui dalykų. Jei tokios mintys tave gaivins, tai jau dabar surasi progą jiems šiuo tuo padėti; vėliau į savo didelius turtus žiūrėsi kaip į Dievo paskolą, dėl kurios panaudojimo turėsi kada nors duoti apyskaitą. Tikėk manimi, jei tokios pažiūros į nuosavybę būtų valstybėse prigijusios, tai socialinis klausimas, sudaręs tiek neramumų ir pavojų, jau seniai būtų buvęs išspręstas.

Vienas turtingas žmogus kartą paklaustas, kaip įsigijęs tokių didelių turtų, atsakė: „Mano tėvas įdiegė mintį, kad niekad nepradėčiau žaisti nebaigęs darbo ir neleisčiau pinigų neužsidirbęs”.

Žodžiai *neišleisk nė vieno cento, jei jo neužsidirbai*, rodo, tokie paprasti, bet kartu ir tokie prasmingi! Kol gyveni iš kitų pinigų, tol nesi savarankiškas, tol negali vadintis tikru vyru. Žinoma, mokiniai tokie ir tegali būti. Juk visiems suprantama, kad jie gyvena tėvų išlaikomi. Todėl jie ir turi stengtis neišleisti be reikalo nė vieno cento. Taip pat neimk prekių skolon, juk negalima pirkti už tuos pinigus, kuriuos gausi dar tik ryt ar poryt!

Tavo išlaidos tebūnie visados mažesnės už įplaukas. Daugelis žmonių yra nepatenkinti ne dėl to, kad jie neturėtų įplaukų, bet dėl to, kad savo reikalų nemoka pagal jas tvarkyti. Daugybė piniguočių tapo vargšais tik dėl to, kad nesilaikė šios taisyklės ir netikėjo, ką Valteris Skotas yra pasakęs vieno savo istorinių romanų veikėjo lūpomis: „Pinigai yra daugiau pražudę sielų negu kardas kūnų“. Ir priešingai, yra žmonių, kurie teturi menkutes įplaukas, bet vis dėlto gyvena gražiai, nes *mo-ka taupyti*.

Pasitaiko nemaža jaunuolių, kurie visiškai nemoka su pinigais elgtis. Jei jie eina pro cukrainę, pro sporto įrankių krautuvę ar pašto ženklų langelį ir jei kišenėje turi pinigų – šalin tada visoks susivaldymas. Tokie ir užaugę, nors jiems pasitaikytų ir didžiausių įplaukų, pinigų niekados neturės, nes turtas jų rankose tirps kaip pavasary sniegas.

KAIP GAUDOMOS BEŽDŽIONĖS

Ar žinai, kaip negrai gaudo beždžiones? Labai gudriai! Prie medžio jie tvirtai pririša odinį maišelį, kuriame esti įdėta ryžių, mėgstamiausio beždžionių ėdesio. Maišelio skylė yra tik tokio didumo, kad beždžionė vos gali pro ją įkišti savo ranką. Bet pilnos rankos su ryžiais ištraukti ji jau negali. Taigi beždžionė ateina prie tokio maišelio, įkiša ranką ir prisisemia pilną saują gardaus maisto. Bet atgal ištraukti negali. Tuo tarpu pasislėpę negrai, baisiausiai klykdami, puola į pinkles patekusį gyvulėlį. Beždžionė tampusi, spiegia, šokinėja, bet viskas veltui – negrai jau griebia ją už pakarpos. Kvailas sutvėrimas! Reikėjo tik ranką atgniaužti ir būtų išsigelbėjusi. Bet ji pasiroko vergiją geriau žūti, negu grobį iš nagų paleisti.

Saugokis, mielas jaunuoli, kad ir pinigai panašiai tavęs nesusgautų ir nepadarytų aklų aistrų vergu.

Kartoju, be pinigų mes negalime gyventi. Tik juos turime taip įsigyti, jog tas aukso demonas tarnautų mums, o ne mes jam. Pinigai yra tik priemonė. Todėl aišku, kad jie negali būti tikslas. Jie gali žmogui daug gero padaryti, bet vargas tau, jei tu, Dievo vaikas, dėl „gardaus valgio šaukšto“, dėl medžiaginių reikalų parduosi savo pirmgimystę, savo dorovinius idealus ir aukštus siekimus. Dabar, kam nors mirus, paprastai žmonės klausia: „Kiek jis turto paliko?“ Bet tas visai nesvarbu. Svarbu tik, kiek gerų darbų jis nusinešė į dangų! Nors ir turtingiausias būtum, vis tiek tave pridengs kapo žemė, o paskutinis švarkas, sako žmonės, jau nebeturi kišenių.

Netikėk, kad turtų garbinimas kenkia tik suaugusiems. Vargšo sūnus gali turėti lengvapėdišką turtingą draugą, kuriam mokslas yra tik antraeilis dalykas, kuris pirmiausia ieško tik pasilinksminimų. Bet vargas tam, kuris dėl šitokios draugystės imtų mėtyti ir savo tėvo sunkiai uždirbtus pinigus. Taip eikvoti turtą, kuriam uždirbti tėvai padėjo daug vargo ir prakaito, gali tik visiškai netekęs sąžinės žmogus. Jei daugiau išleidi negu gauni – rimtas pavojus prieš akis. Taigi saugokis!

TAUPUMAS

Galbūt nenorėsi nė tikėti, jeigu pasakysiu, kad, norint būti turtingu, nesvarbu daug uždirbti, bet svarbu daug sutaupyti.

„Kas yra turtingiausias!“ – paklausta kartą graikų filosofą Kleoną. Šis atsakė: „Tas, kuris mažiausiai išleidžia savo reikalus!“ Geriausias mūsų materialinės pažangos ir nepriklausomybės laidas yra maži mūsų reikalavimai. Ir kuo labiau savo reikalavimus mažinsime, tuo būsime laisvesni. Moderniškoji civilizacija ypač sugeba kasdien mus stumti ieškoti naujų patogumų ir naujų reikalų. Bet jei du lygių gabumų ir lygaus uolumo jaunikaičiai eina vienu gyvenimo keliu, tai tikrai toliau nueis tas, kurio reikalavimai bus mažesni.

Kuo žmogus kelia daugiau reikalavimų, tuo darosi didesnis jūjų vergas. Argi ne dėl to atsiranda daugybė visokių apgavimų, suktybių ir vagysčių, nes žmonės stengiasi patenkinti savo norus, o pinigų neturi? Argi ne dėl to pasaulyje tiek skurdžių, kad žmonės daugiau išleidžia negu gauna?

Net ir mažiausiai turėdamas įplaukų, vis dėlto gali šiek tiek sutaupyti. Tuo tarpu tas, kuris kiekvieną vakarą išleidžia tą, ką per dieną uždirbo, tas turto niekados nesukraus.

Pratintis taupyti reikia pradėti jau mokymosi metais. Taupymas ugdo būdą ir sukilnina žmogaus nepriklausomybės jausmą, tuo tarpu išlaidumas daro žmogų lengvapėdišką ir neretai suardo visą jo gyvenimą. Bet kodėl tiek maža taupių jaunuolių? Todėl, kad būti taupiu nėra labai lengvas dalykas.

„Bet aš esu toks neturtingas, ką čia dar apie taupumą galvosiu“. Taigi kaip tik ir turi apie tai galvoti. Pirmiausia tiksliai užrašinėk savo įplaukas ir išlaidas. Ypač svarbu žinoti, kad niekados negali išleisti daugiau negu turi. Antra, nereikalingiems daiktams neleisk nė cento. Kas perka tai, kas jam nereikalinga, tas tuoj parduos ir tai, kas reikalinga. Tik pažiūrėk į išlaidų jaunuolį. Kiek be reikalo jis išleidžia tik dėl to, kad ir kiti taip daro (rūkalai, kinas, saldainiai). Išlaidus nenumato savo iš-

laidumo pasekmių, nes jis mėto pinigus, kad kitiems įtikytų. Ir kiek žūsta tų, kurie norėjo turėti tokius pat drabužius, tokią pat skryhėlę, tokį pat automobilį kaip ir kiti!

Pirmiausia – kartoju – kol gyveni svetimu turtu, rūpinkis neišleisti be reikalo savo tėvų pinigų. Vėliau, kai pats užsidirbsi, žiūrėk, kad pirktum tik naudingus ir reikalingus daiktus. Žodžio prasmė „pelnyti“ visose kalbose labai skiriasi. Anglas „daro“ pinigus („to make money“), prancūzas juos „laimi“ („gagner“), vengras – „ieško“, vokiečiai – „užsitarnauja“, lietuviai – „užsidirba“. Taigi, jei kiek užsidirbai, rūpinkis juos protingai ir panaudoti.

Taupumas ugdo gerą ypatybę – įpratina net ir neturtingą jaunuolį daryti gailestingus darbelius. Jie žmogui duoda tiek džiaugsmo, kiek nė vienas kitas kad ir geriausiai atliktas darbas. Gražu, kai kas nors duoda dovanų savo gimdytojams. Bet šimtą kartų gražiau, kai jaunikaitis iš menkų savo santaupų sušelpia vargšą. Kas moka apriboti savo reikalavimus ir būti taupus, tas sugebės ir mažu savo turteliu daug gera padaryti, gal dar daugiau negu didžturtis, kurio dideli turtai, bet reikalavimai dar didesni. „Didžiausias turtas – maža norėti“, – pasakė Seneka.

DARBO DŽIAUGSMAI

Kas myli savo tėvynę, teatsimena, ką grafas Ištvanas Sėčėnis, tas „didžiausias vengras“, pasakė: „Tikroji tautos galybė priklauso nuo mokytų žmonių skaičiaus. Ne derlingi laukai, ne kalnai, metalai ir kita rodo visuomenės pajėgumą, bet mokslas, kuris vienas įgalina anuos daiktus protingai panaudoti“.

Bet ar išlepus, tinginys jaunuolis galės būti naudingas visuomenės narys? Ar pakels tėvynę tokia jaunuomenė, kuri nedorai mąsto ir vengia kiekvieno darbo? Kas jaunystėje tik tiek dirba, kiek yra verčiamas, kaip toks atliks savo pareigas tada, kai jo niekas nebevers?

Tinginystė yra tikras žmogaus budelis. Kas turi visa, ko tik nori, apie ką visi šokinėja ir pildo kiekvieną jo reikalavimą, kam gyvenimas yra lyg anas pasakos stalelis, pagal norą apsikraunąs gardžiausiais valgiais – to likimas yra tikrai pasigailėjimo vertas. Dirbančiam žmogui valandos tiesiog skriste skrenda, tuo tarpu nieko neveikiančiam net ir minutės tingiai slenka. Vogti Dievo laiką tikrai negeistiniausias žmogaus užsiėmimas.

O ko tokiam trūksta? Jam trūksta darbo džiaugsmų, kurių galime įgyti nusigalėjimu, susivaldymu ir ištesėjimu.

Kokia palaima yra darbas, žino tik tas, kas, pavyzdžiui, dėl sunkios ligos ilgesnį laiką buvo priverstas nieko neveikti. Be-

laisvių gyvenimas greitai gali virsti didžiausia kančia, jei tik jie ištiesas dienas, savaites ar mėnesius esti priversti nieko neveikti ir sėdėti savo kambarėliuose. Iš tikrųjų tokioje būklėje galima greitai išeiti iš proto.

Romos imperatorius Septimijus Severas Britanijoje 211 m. sunkiai susirgo ir turėjo atsigulti į lovą. Atėjo pas jį kartą tribuną pasiklausti, kokį šūkį kariuomenei pasakyti. „Laboremus“ – „Dirbkime“, – atsakė sergantis karalius. Jis žinojo, kad pareiga ir gyvenimas yra kartu gimę, ir tik tada pirmoji baigiasi, kai ant-rajį kapas prislegia.

Gyvenimas be darbo yra neturtingas. Tinginio dvasia pasidaro svyruojanti, o valia ištižusi. Darbas yra nuolatinis stengimasis, pirmiausia ugda valią. Kas dirba, tas neturi laiko būti nepatenkintas savo likimu. Dirbdami su noru ir atsidėję, mes dažnai užmirštame net ir mažesnius kūno skausmus (dantų skaudėjimą, galvos svaigulį).

Man būtų labai smagu, jei visi linkę tingėti mokiniai bent kartą rimtai pamąstytų, koks nepaprastas pasižymėjimas yra suprasti, kad reikia mokytis. Jaunuoliai, kurie dirba fizinį darbą, turi anksti keltis ir skubėti prie savo užsiėmimų. Jie stovi prie mašinų, triūsia dirbtuvėse, dirba lauke ir todėl daugybė įdomių dalykų jiems visiškai neprieinami. Kai mokaisi ar skaitai, didvyriai keliai iš tūkstantmečių kapų, didieji filosofai su tavimi kalbasi, garsūs poetai tau skaito savo kūrinis, seniai dingusių tautų paminklai iškyla prieš tavo akis, didžiųjų žmonių mintys ir sumanymai atgyja tavo prote. O kas negali mokytis, tas viso to niekad nepatirs. Tu tuo tarpu gali klausyti pasakojimų apie nuostabų jūros gelmių gyvenimą, apie begalinį žvaigždžių tolumą, apie didingus gamtos įstatymus. Todėl turi būti dėkingas, kad tau *reikia mokytis*.

Tikrai sąžiningas mokinyš jaučia šį džiaugsmą ir mokosi ne dėl to, kad reikia, bet mokosi laisvai ir kiek *gali*. O pabaigęs mokslo dieną ir atsisedęs vakarienai, jis pajunta didelį *darbo džiaugsmą*, kurį ir Šileris yra apdainavęs „Varpo giesmėje“:

*Karštas prakaitas turi lašėti nuo kaktos,
nes reikia, kad darbas girtų darbininką.*

„MAN TAIP SKAUDĖJO GALVĄ!“

[sižiūrėk į šį, dažnai šiandie tarp jaunų žmonių sutinkamą tipą: elegantiška išorė, kostiumas pagal paskutinę madą, geltoni batai, gražus laikrodis ant rankos, iškvėpinta nosinė, o sielo-

je – baisi tuštuma. Jis vadinasi „studentas“, bet jis tik studentauja, o ne studijuoja.

Ir kai iš tokio pasipūtusio jaunikaičio lūpų išgirstu melagingus žodžius: „Pone profesoriau, šiandien nesu pasirengęs, man taip skaudėjo galvą“, – man visados pasidaro baisiai nemalonu.

Galvą jam skaudėjo! Tingėjo – ir tiek. Šitokiems dvasios neūžaugoms aš norėčiau parodyti daugybę jaunikaičių, kurie turi ir talento, ir uolumo, ir ištvermės, bet neturi pinigų, kad galėtų mokytis! Ir jeigu jiems pasiseka lankyti mokyklą, tai kiek jie turi iškęsti visokių trūkumų, kad tik galėtų studijuoti.

O aniems galvas skauda! Tinginystė jiems tiek susilpnina valią, jog pasidaro tikra kančia pasikeiti nuo sofos ir paimti į rankas mokslo knygą. Tiesa, kiekvieną popietę (geriau sakant, prieš 11 val. nakties) jie mokosi pusvalandį, kas penkta minutė glostydami sugarbanotus savo plaukus. Matyt, net ir mokantis jų „aš“ yra svarbiausias daiktas. Ir, žinoma, kai reikia atsakinėti – niekas neišeina. Kaip teisingai pasakė Šileris: „Tiesa paslėptas savo versmės atidaro tik rimtai dirbančiam, kuris nebijo jokio nuovargio; o kietas marmuras minkštėja tik po sunkaus plaktuko smūgių“.

Kiekvienas gyvas žmogus vartoja daugybę žemės turtų, už kuriuos reikia mokėti darbu. O kas nedirba, tas yra visuomenės našta, tas tik viską naikina, o nieko nekuria. Todėl ir šv. Paulius rašė tesalonikiečiams: „Kas nenori dirbti, tenevalgo“ (2 Tes 3, 10).

Bet ne tik tiems reikia dirbti, kurie neturi ko valgyti. Ne, mano jaunasis drauge! Jei tu būtum ir turtingiausias, jei galėtum vien smaguriaudamas gyventi – net ir tada turėtum dirbti. Tinginystė yra visokio sugedimo motina, traukianti paskui save į dvasinį atsilikimą. Kas nesimoko, tas nesugeba tinkamai įvertinti pasaulio, tampa tarsi daugiau žinančiu tarnu, nors iš išorės ir būtų pasipuošęs kaip karalius.

Priešingai, kas daug dirba, sugeba ir kitiems vadovauti; jo žodžiai lieka reikšmingi ištisus šimtmečius, o dvasia rodo kelius visuomenei, nors kūnas jau būna seniai dulkėmis pavirtęs. Klasikiniai poetai visu savo gaivumu ir dabar kalba mūsų širdžiai. Platonas dar ir šandie mus moko tiesos, Vergilijus su Dante ir šandie dainuoja savo poeziją, Šekspyras ir šandie žavi mūsų širdis – nors jau šimtmečiai, kai jie mirę. Darbo vaisiai – paminklas stipresnis už varį. O kad apie tai pamąstytų tie, kuriems nuolat „galvas skauda“!

BITĖ IR VABALAS

Ne veltui bitė laikoma darbštumo pavyzdžiu. Per ištisą dieną nepailsėdama laksto ji nuo vieno žiedo prie kito ir renka medų. Argi nepanašus į ją ir tas mokinyš, kuris sėdi prie knygos ir uoliai mokosi? Visi žmonės panašiai turėtų mokytis iš gyvenimo knygų, nes šis mokslas yra būtinas kultūros pažangai.

Bet panašumas tarp bitės ir mokinio dar nesibaigia. Jie panašūs į vienas kitą dar ir tuo, kad abu savo norams tenkinti labai mažai reikalauja.

Panašus į bitę yra ir vabalas. Jis irgi zirzia, net garsiau už bitę; jis irgi laksto nuo vieno žiedo prie kito, kartais ant kurio nutupia, rodos, lyg jau medų imtų, bet, palakstęs šen ir ten, grįžta namo visiškai tuščias.

O kaip atrodo mokinyš-vabalas? Jis irgi sėdi prie atverstos knygos, kaip ir anas; jis irgi varto lapus – net dažniau negu pirmasis. Jis taip įnikęs, jog, rodos, traukte trauktų mokslą iš knygos lapų. Motina glosto jį ir guodžiančiai sako: „Vargšas vaikelis! Šitiek jam reikia mokytis!”

Bet jis tik atrodo uolus. Iš tikrųjų jis yra išsiblaškęs; jo galvoje mintis veja mintį, bet nė viena nesusijusi su mokslu. Gerai dar, jeigu jo galvoje nėra šlykščių minčių ir vaizdų, nes tada jis tikrai prilygtų tam vabalui, kuris knisiasi mėšluose.

Senasis Įstatymas Patarlių knygoje trumpai, bet ryškiai piešia tinginio paveikslą: „Tinginys nori ir nenori“ (Patarlių 13, 4). „Troškimai užmuša tinginį, nes jo rankos nenorėjo nieko dirbti. Visą dieną jis geidžia ir trokšta“ (21, 25–26). Ir tikrai! Visas jo gyvenimas yra nepertraukiama norų ir dejavimų virtinė. Nieka-dos jis negali tvirtai pasiryžti, nes kiekviename darbe mato dešimt kartų daugiau sunkenybių negu jų iš tikrųjų ten yra. „Matematika yra baisiai sunki, jos tiesiog negalima išmokti“, – sako jis ir užverčia knygą, nė karto prie jos rimtai neprisėdęs. Visko jis imasi, apie viską šiek tiek nusivokia, bet nieko tikrai nežino. Jis panašus į kamščių trauktuką, į bato sagutę ar nagų krapštuką – visi jie įrankiai, bet nereikšmingi įrankiai.

Vargšas, vargšas vabalas! Kas bus su juo toliau, jeigu jau dabar žudo tokį brangų jaunystės laiką.

GERVĖ BE UODEGOS

Yra jaunikaičių, kurie mokykloje puikiai moka sukčiąti. Jie lanko pamokas (nes turi lankyti), bet tik pusiau dirba, pusiau klauso ir pusiau mato. Dėstomus dalykus supranta tik paviršutiniškai, tik puse savo dvasios, nes kita pusė jau seniai laksto po futbolo aikštę. Viena akimi jie žiūri į mokytoją, o kita po suolu skaito detektyvinį romaną.

Man gaila tokių jaunuolių. Gaila dėl to, kad jų gyvenimas yra tik šliaužimas paviršiumi be jokio tikslo ir prasmės. Gal jie nori įrodyti gali vienu momentu du darbus dirbti. Bet psichologija jau seniai tokius įrodymus yra sugriovusi. Laiką jie lygiai taip pat praleidžia kaip ir darbštieji, tik pastarieji pamokas supranta jau klaseje, o tinginiai, užuot mokėsi namie, parėję sviedžia knygas į kampą, nes pamokos nesupratę.

Pilkomis padangėmis vieną rudens dieną skrido didelis gervų būrys. Visos lėkė drąsiai, tik viena vis atsilikdavo. Ji smarkiai plasnojo, skubėjo, bet prisivyti nepajėgė: mat vargšei buvo išpeštos uodegos plunksnos, be kurių ji negalėjo vairuoti. Taigi, nors ir dvigubai stengėsi, kartu suspėti su kitomis vis dėlto negalėjo. Tokia beuodegė gervė yra ir anas tingus mokinys: jis irgi dirba, bet priekin nežengia.

Norėčiau, kad žemiau parašytus žodžius, kuriuos vienas garsus vyras liepe ant jo paminklo iškalti, kiekvienas mokinys užsirašytų ant storo popieriaus ir pasikabintų prieš akis šalia savo rašomojo stalo:

„Niekados neužmiršk, kad svarbiausias mūsų uždavinys yra darbas.

Laikas – pinigai; nepraleisk veltui nė vienos minutės.

Savo artimui daryk tai, ko nori, kad tau būtų daroma.

Ką gali padaryti šandie, neatidėk rytojui.

Ką gali padaryti pats, nepavesk kitam.

Nenorėk nieko, kas ne tavo.

Net ir į mažmožius žiūrėk, kaip į svarbius dalykus.

Neišleisk to, ko dar neturi.

Savo įplaukas stenkis ne mažinti, bet didinti.

Viską daryk labai tvarkingai.

Visados atsimink, kad gyvenime gali daug gero padaryti.

Neniekink to, kas tau suteiktų malonumo, bet to neieškok; gyvenk taupiai ir kukliai.

Net ir paskutinę gyvenimo minutę turi dirbti”.

MIRKČIOJANTI ŽVAKĖ

Nemaža yra ir tokių jaunikačių, kurie ištisą dieną dirba, bet nieko nepadaro. Jie visados esti kuo nors užimti, bet ne ilgiau kaip dešimt minučių. Iš tikrųjų tai yra nieko neveikimas, nors tą jie moka gerai paslėpti ir atrodyti visuomet dirbančiais. Pažiūrėk į tokio mokinio popietę.

Tuoj po pietų jis imasi ruošti lotynų kalbos pamoką. Penkias minutes pasimokęs, jis pradeda ardyti elektros jungiklį. Tai fizikos „bandymas“. Po to gula ant sofos ir pradeda garsiai skaityti apie Napoleono žygius. Staiga atsimena, kad vidudienį jau matęs prie kino teatro naujo filmo afišą. Bet greit ir tą užmiršta ir griebiasi Karlo Majaus. Prarijęs 17 puslapių, pradeda matematikos pamoką. „Duota dviejų skaičių skirtumas ir sandauga. Surasti pačius skaičius“. Tebūnie skirtumas „a“, sandauga – „b“.

Taigi: $x-y=a$; $x \cdot y=b$...

Bet staiga sugavo jis sąsiuvinį ropojančią musę, išrovė koją ir pakišo po puikiu savo kišeniniu mikroskopu. Tuo popietė ir baigiasi. O motina apgailestauja: „Vargšas vaikelis! Jis turi tiek darbo!“

Blaškymasis ir nesistemingas darbas daug labiau nuvargina negu rimtas mokymasis, nes žmogaus dvasia nelinkusi kartu svarstyti keleto dalykų. Taigi toks mokinys nedaro pažangos, nes jis juda kruta lyg gyvasis sidabras ir yra nepastovus kaip vėjas. Tokie jaunikačiai, nors ir visados mokosi, nieko neišmoksta; jie viską stebi, bet *nieko* nepastebi. Visai kitaip yra su tuo, kuris tris valandas susitelkęs ir atsidėjęs mokosi, o paskui tris valandas ilsisi. Jis daugiau padarys negu tu, išsėdėjęs prie knygos šešetą valandų be pertraukos, bet nei mokydamasis, nei žaisdamas, ir galop atsikėlęs, – kaip paprastai po kiekvieno pusiau dirbto darbo, esi paniuręs ir susiraukęs. Tik tas jaunuolis moka mokytis, kuris, sėdęs prie rašomojo stalo, viską užmiršta, viską padeda į šalį: aplinką, laiką, visus rūpesčius ir visą savo dėmesį sutelkia tik į rengiamąją pamoką.

Todėl nevargink savęs daugeliu darbų. Pasistenk tuo pačiu metu dirbti tik vieną darbą. Bet, jeigu ką pradėjai, tai jau ir baik. „Age quod agis“ – „Ką darai, daryk ligi galo!“

Didieji technikos atradimai ar išradimai, taip pat dvasiniai mokslai yra ilgo ir labai ištvermingo darbo pasekmė laboratorijoje arba tyliame studijų kambarėly. Šiandieninės technikos ir mokslo viršūnės yra pasiektos nenuilstamu darbu ir tikslingu uolumu.

„Mažiausią dalykėlį gali gerai padaryti, bet gali ir blogai... Iš labai mažų daiktelių susideda diena, visos dienos, visas gyvenimas“ (Leopoldas Šeferis „Pasauliečių breviorius“).

Jei po pietų užpuls tave tinginys, tačiau, jį nugalėjęs, sėsi prie algebros, – tai bus tikras didvyriškumas! Jeigu rytą bus malonu po šilta antklode pasivartyti, bet atėjęs laikas keltis, ir tu kelsiesi – tai bus tikras didvyriškumas. Jeigu gegužės saulė vilios tave žaisti, bet, jeigu tavo pamokos bus dar neparengtos, ir tu liksi prie knygos – tai bus tikras didvyriškumas. Jei tau kas nors nepatiks, bet tu vis dėlto tai darysi su džiaugsmu, nes toks yra Dievo įsakymas – taip, tai bus didžiausias didvyriškumas.

SRAIGĖ IR KIŠKIS

Sraigė ir kiškis kartą sutarė eiti lenktynių. Priešais esanti pamiškė turėjo būti bėgimo finalas. Sraigė nepaprastai uoliai šoko šliaužti. Stengėsi, kiek galėjo, pūkstė ir prakaitavo. Kiškis pažiūrėjo į saulę ir pasakė: „O tu, vargše kirminėli! Kam tau taip kamuotis: vis tiek iš to niekas neišeis. Aš duosiu vieną kitą šuolį, ir tu tuoj liksi užpakalyj“. Bet sraigė neklausė. Ji vis šliaužė ir šliaužė. Ir kol kiškiui atėjo noras ją pralenkti, sraigė jau buvo pasiekusi mišką. „Aha, drauguži! Dabar pažiūrėsim!“ Kiškis šoko vieną šuolį, kitą, bet jau buvo per vėlu. Sraigė lenktynes laimėjo.

Ištesėjimas ir uolumas nugali talentą.

Net ir dvasios darbams būtina sąlyga ištvermė. Ne visa tiesa, bet didelė tiesos dalis yra ir šiame prancūzų posakyje: „Genijus yra kantrybė“ – „Le genie c'est la patience“. Tikrai, galėčiau tau išvardyti nemažai labai talentingų jaunikaikių, kuriuos tie talentai ir pražudė. Visą mokslo laiką jiems lengvai sekėsi, baigė mokyklą su pagyrimu, bet gyvenime jie žuvo, nes nebuvo įpratę metodiškai dirbti. Tuo tarpu tarp mūsų vadovų yra žmonių, kurie buvo vidutiniškų gabumų, bet kurie mokėjo trūkstamus talentus papildyti begaliniu stropumu ir nepaliaujanamu darbu.

„Lengvas išmokimas“ daugeliui yra tikrai pavojinga dovana. „Man nereikia mokytis, aš esu gabus!“ – sako daugelis. Bet, – o kad tai jie žinotų – talentas tai dar ne mokėjimas, tai tik priemonė išmokti. Ir daugelis talentingų jaunuolių turėjo palikti vidurinę ar aukštąją mokyklą tik dėl to, kad nemokėjo panaudoti jiems Dievo suteiktų dovanų. „Patvarus darbas viską nugali“ – „Labor omnia vincit improbus“, – rašo Vergilijus. Sraigė kartais gali ir kiškį pralenkti.

NĖRA DARBO – NĖRA VAISIŲ

Nuolatinis darbas ir nepalaužiama kantrybė, lyg koks raudonas siūlas, traukiasi per visus žmonijos istorijos amžius. Ne kiekvienas gali būti genijumi (ir tik labai maža žmonių jais esti), bet kiekvienas gali pasirinkti kilnų tikslą, kurio siektų visomis savo jėgomis, visa nenugalima savo ištverme. Tikslas, kurio niekados iš akių nepaleidžiame, yra tarsi stuburas, tarsi nugarkaulis, kuriuo remiasi mūsų gyvenimo sėkmingumas. Ar gi ne genijams charakteringa ta ypatybė, kad jie aistringai uolumu siekė savo tikslo kurioje nors mokslo ar meno šakoje?

Žemiško pasisekimo paslaptis yra ta, kad mes, pasiryžę siekti to ar ano didelio tiklso, ištvertume savo pasiryžimuose. Skirtumas tarp didžio vyro ir menko žmogelio yra tas, kad pirmasis nesukliudomai siekia savo idealo. Tuo tarpu antrasis, kiek paplasnojęs, vėl leidžiasi žemėn. Ištvermė, uolumas ir darbas daug daugiau davė žmonijai, negu genialumas, negu dideli talentai. Be darbo nėra vaisių. Darbui turi visi lenktis.

„C'est par le travail qu'on regne” – „Darbu valdoma”, – pasakė Liudvikas XIV.

„Tik greit, greit baigti darbą!” – tai daugelio mokinių taisyklė. Taip? O ar žinai, kaip ilgai *Dantė* rašė savo „Dieviškąją komediją”? Trisdešimt metų! *Dikensas*, didysis anglų rašytojas, sako, kad kiekvieną veikalą rašydamas labai daug dirbo ir vargo. *Preskotas*, garsus amerikiečių istorikas, buvo jau beveik aklas, bet, kai berašančiam didžiulį veikalą „Ispanijos Ferdinandas ir Izabelė”, prireikė kai kurių naujų kalbų, jis nė kiek nedvejodamas ėmėsi jų mokytis ir mokėsi ištisą dešimtį metų. *Niutonas*, didysis astronomas, savo „Chronologiją” perrašinėjo penkiolika metų, kol galų gale buvo ja patenkintas. *Ticianas*, tas nemirtingasis tapytojas, siųsdamas Karoliui V garsų savo paveikslą „Kristus Emause”, parašė: „Jūsų Didenybe! Siunčiu jums paveikslą, prie kurio dirbau ištisus septynerius metus, kiekvieną dieną vis šį tą pridėdamas, šį tą pakeisdamas, o kartais tapydamas ištisą naktį”. *Vergilijus* savo „Eneidą” rašė dvidešimt metų ir prieš mirtį norėjo sunaikinti, nes ji atrodė jam dar nesanti pakankamai gera. *Fenelonas* pedagoginį savo veikalą „*Telemachas*” perdirbo aštuoniolika kartų ir paskutinėje redakcijoje padarė daug pataisų bei pakeitimų. *Edisonas*, dar vaikas būdamas, praleisdavo naktis beskaitydamas. Bet jis skaitė ne romanus, o veikalus apie mechaniką, chemiją ir elektrą.

Tolstojus savo veikalus irgi labai aštriai kritikuodavo, sakydamas, kad auksas pasidaręs gražus tik po ilgo kaitinimo ir plovimo. Jis taisydavo ne tik juodraštį, bet ir švarų rankraštį

taip, jog jam tą patį dalyką tekdavo vis tris kartus perrašyti. *Stefensonas*, gerindamas lokomotyvą, dirbo penkiolika metų, kol galop pasiekė savo tikslą. *Vatas* apie savo kondensatorinę garo mašiną mąstė ištisą trejetą dešimčių metų. Kai *Heršelis* darė teleskopą, jam prireikė gaubto veidrodžio. Jis padarė vieną, netinka, padarė antrą – irgi netinka. Trečiasis vėl buvo negeras. Ir taip turėjo padaryti du šimtus su viršum veidrodžių, kol pasisekė vienas geras. Bet jis laimėjo!

Taigi matai, kad net ir genialiems žmonėms reikia ištvermės ir darbštumo. Niutonas, nors ir buvo protingas, bet paklaustas, kaip jis padarė tokius atradimus, atsakė: „Nuolat apie juos mąstydamas!“ Jo darbštumas buvo toks didelis, jog poilsis jam buvo tik vieny studijų pakeitimas kitomis.

Kiek vėlesniam gyvenimui duoda naudos anksti pradėtas sielos galių lavinimas, rodo didelio anglų kalbėtojo *Roberto Pyllo* pavyzdys. Jis nuostabiai atsimindavo visus savo priešininkų argumentus. O iš kur tokia nepaprasta atmintis? Pasirodo, kad, kai Pylis dar buvo mažas, tėvas, parsivedęs jį iš bažnyčios, pastatydavo ant stalo ir liepdavo pakartoti girdėtą pamokslą. Iš pradžių, žinoma, jam sunkiai ėjosi, bet toliau dėl tokių pratimų vaiko atmintis tiek pagerėjo, jog pamokslą galėdavo pakartoti beveik žodis žodin. Ir subrendęs jis buvo labai dėkingas už tokius lavinimus.

Stefensonas, garo lokomotyvo išradėjas, gyvendamas labai skurdžiai, ir, be to, dirbdamas ištisas dvylika valandų fabrike, žinoma, negalėjo lankyti mokyklos. Bet užtat skaityti ir rašyti mokėsi naktimis; panaudodavo lavinimuisi kiekvieną laisvą minutę, per pietų pertrauką kreida ant anglių vagonėlių rašydavo skaičius ir sprendavo matematikos uždavinius.

Mes žinome, kad per Didįjį karą vokiečių kareiviai labai smarkiai puldavo priešą. Bet ištisas savaites sėdėti apkasuose jiems būdavo tiesiog nepakenčiama. Jie daug labiau mėgdavo atakas. Galop nugalėjo tie, kurie mokėjo sėdėti ir laukti progos. Taip yra ir gyvenime. Tikslas pasiekiamas ne triukšmingai jį puolant, bet tyliai ir kantriai dirbant, nors šis darbas trukėtų ir ištisas dešimtis metų. Iš pradžių tai esti be galo sunku, bet reikia išmokti taip dirbti. Ši „aktyvi kantrybė“ pastatė Egipto piramides, palaikė viduramžių vienuolių dvasią, kurie perrašinėjo graikų ir lotynų klasikų ir apsaugojo juos nuo žuvimo. Ši kantrybė priveitė gamtą po šimtmetinių nevaisingų bandymų pagaliau išduoti vieną po kitos savo paslaptis ir tarnauti žmogui. Kantrybė ugdo ne tik rožes, bet ir mokslą, auklėjimą, pažangą, kultūrą.

Haidnas, tas didysis muzikas, ne be pagrindo pasakė: „Mano paslaptis yra ta, kad į norimą sukurti veikalą reikia įdėti visas savo jėgas”.

VALIOS LAVINIMAS

Valiai labai daug įtakos daro mūsų jausmų gyvenimas, mūsų vaizduotė ir įgimtas mūsų temperamentas. Todėl pasitaiko, kad vieną rytą nubundi liūdnas ir prislėgtas, kitą – pilnas džiaugsmo, nušvitusiu veidu, nors ir nežinai, iš kur anas liūdnumas ar šitas linksmumas.

Taip būna ir su vaizduote. Be jokios ypatingos priežasties žiūrėk ir iškyla sieloje seni išgyvenimai, viliojantys vaizdai, kurie tik atitraukia tave nuo tikrovės ir nieko daugiau. Nuo ko jie priklauso? Kodėl iškilo dabar, o ne kitą kartą? To nežinai! Vaizduotė padaro žmogui nemaža blogo. Kad atimtų norą dirbti, ji padidina mūsų darbų sunkenybes, mūsų pasiryžimus piešia su ypatingomis, tiesiog nenugalimomis kliūtimis. Juk norint plombuoti dantis, ne pats plombavimas yra sunkiausias, bet ta pusė valandos gydytojo laukiamajame.

Nors mes ir nesame visiškai savo jausmų ir vaizduotės valdovai, bet turime stengtis, kad valia viešpatautų ir šioje srityje. Pabudai, pavyzdžiui, rytą surūgęs, prislėgtas, tuoj imk dainuoti, linksmi kalbėti, ir pamatysi, kaip tą liūdnumą iš dalies nugalėsi.

Nori išspręsti algebros uždavinį, o čia vaizduotė piešia tau baisų paveikslą: „Ne negaliu! Tai nežmoniškai sunkus uždavinys!” Pasakyk jai tada: „Draugužė! Tai netiesa. Jis nėra toks sunkus, kaip tau atrodo. Tik nereikia nusigąsti. Tu perdedi jo sunkumus. Pabandysiu jį išspręsti. Tik pažiūrėk!”

Taigi dabar matai, kad valios lavinimas yra ne kas kita, kaip dvasinių galių (proto, jausmų, atminties, vaizduotės) privertimas paklusti josios valdžiai. Bet neužtenka valią tik išlavinti ir stiprinti. Ją reikia įpratinti tarnauti aukštesniems tikslams, įpratinti, savo ruožtu, paklusti sielos valdžiai.

Kas nori būti tvirto būdo vyras, tas turi mokėti visur ir visada įsakyti jausmams. Daugybės nuodėmių, neapykantos, tuščių ir nešvarių minčių, nesutikimų ir piktumų priežastis yra ne *pikta*, bet *silpna* valia, kuri nemoka maištingų jausmų užgniaužti. Blogą nuotaiką mes galime lengviau nugalėti, o kiek žmonių dėl josios kenčia tik dėl to, kad net tokio menko darbelio neprisi-
verčia atlikti.

Tikras jausmų ugdymas yra tas pats, kas ir būdo ugdymas. Jausmai daro įtakos sielai ta prasme, kad ji ne tik *norėtų*, bet ir

ištvermingai norėtų. Kas nežino, kad kiekvienas širdies šviesa apšviestas gėris mus daug greičiau patraukia negu tas, prie kurio mus veda šalto proto reikalavimai. Taigi jausmų lavinimo irgi nereikia pamiršti, nes valia be jausmų daro žmogų savimylą ir užsispyrėlį. Toks asmuo yra tik valios mašina, bet ne išauklėto būdo jaunuolis.

Išmintingas žmogus stengiasi ne tik nuslopinti nemalonius jausmus ir paversti juos maloniais, bet ir visame savo dvasios gyvenime padaryti tvarką.

Kūnas ir siela daro vienas kitam labai daug įtakos. Jei esi nuliūdęs, jei kažin kokia pilka nuotaika užgulė tavo sielą, ieškok savo viduje kokios nors džiugios minties, ir pamatysi, kaip tuoj vėl pralinksmsi. Tą patį galima pritaikyti ir kai pasitaiko kūno skausmų. Žinok, kad siela turi daug daugiau jėgos negu mes manome.

Jei ištiko tavo skaudus smūgis, stenkis jį pakelti, ieškodamas savo skausmuose kokios nors didžios idėjos. Dievas dažnai siunčia mums bandymų, norėdamas tokiu būdu mus tik sustiprinti. Taigi mokykimės iš savo klaidų ir skausmų. Jei, bevažiuojančiam tramvajumi, tau pavogė piniginę, nekeik ir nepyk, bet pagalvok, kaip kitą kartą nuo tokios nelaimės apsisaugoti. Užmynė kas koją, nestumk jo į šalį ir nesusirauk, bet pasakyk pats sau: „Gera, čia proga susivaldyti!“

Jei nori būti didis valdovas, pirma turi išmokti pats save valdyti! Bet būti savo jausmų viešpačiu, nesiduoti jiems, kaip žmonės sako, už nosies vedžiojamam, – tai dar nėra paskutinis būdo ugdymo laipsnis. Jį pasieksi tik išsiugdęs *stiprią* valią. Taigi apie tai daugiausia ir bus kalbama kituose skyreliuose.

„AŠ NORIU!“

„Aš noriu!“ – tai milžiniškos jėgos žodis! Negalimus daiktus jis padaro galimais. Kas žiūri į sniegu ir ledais padengtą Alpes, tas paprastai mąsto: „Negalima per jas pereiti“. Bet Hani-balas su Napoleonu kitaip mąstė: „Aš noriu! Taip turi būti!“ Ir juodu perėjo su visa kariuomene. Prieš mūsų ties Lisa 1866 m. austrų admirolas Tegethofas turėjo iš laivo signalizuoti tokį šūkį: „Turi būti mūsų ties Lisa!“ Vos kareiviai išgirdo žodį „turi“, tuoj užvirė kova, ir visas šūkis pavirto vienu žodžiu „turi“, uždegė austrus, ir italai buvo nugalėti. Turi būti! Aš noriu! Tai tikrai galingi žodžiai.

Kartą su savo mokiniiais iškeliavome į kalnus. Mums labai gerai sekėsi, ir laikas bėgte bėgo. Jaunuoliai žaidė, bėgiojo, dainavo ir nė nepajuto, kaip atėjo pusė aštuonių vakaro. Parei

ti visi buvom pasižadėję 8 val., o sugrįžti, einant paprastu žingsniu, reikėjo kokių dviejų valandų. Kas daryti?

Vamzdelio garsais sušaukiau aplink save mokinius ir tariau: „Vyrai! Dabar yra pusė aštuonių. O jūs pažadėjote būti namie lygiai aštuoniomis. Bet reikia eiti dvi valandas. Ar norite tad aštuoniomis būti namie? „Norime! – sušuko mokiniai. „Gerai! Dėmesio! Rikiuok! Ramiai! Gretas dvejinink! Deši - - nèn! Marš!“

Pagal komandos žodžius 28 mokinių kojos sudavė į žemę. Viens – du! Vienas – du! Visur tylu, nè balso. Nè vienas neiš-eina iš savo eilės. Kelias dreba. Viens – du! Viens – du!

Bet maždaug po pusės valandos tokio ėjimo mokinių nuotauka ėmė kristi. Niekas nuostabaus, nes, visą dieną bėgioję, jie buvo pavargę. „Aha, – pagalvojau – reikia jiems padėti! Vyrai, dainą!“

*Per gatves ir gatveles,
Dvokiančias klases palikę,
Žengiam karišku žingsniu!*

Užtraukė Rudis Bergeris, turįs geriausią balsą, o kiti jam tuoj pritarė. Po šios dainos tuoj prasidėjo kita: „Drausiai, draugai!“ Po tos antra, trečia, dešimta... Nè vieno kojos ne-kluiavo, nè vienas nesumaišė takto. Penkios minutės po aštuonių mokinių žingsniai jau aidėjo miesto asfaltu. Per tris ketvirčius valandos mes nuėjome dviejų valandų kelią. Kas tai padarė? O tas burtininkiškas jaunikaičių žodis: „Norim!“

Man būtų labai smagu, jei matyčiau, kad ir tavyje tas žodis visados ima viršų. Tada tu patirtum, kokia nepaprasta yra valios galybė.

„Aš noriu!“ Tai galingas žodis. Tark jį rimtai ir tyliai. Žvaigždės krinta nuo dangaus ištarus „aš noriu!“ (Fr. Mahn). Bet ar gali norėti?

Juk dažnai sakai: „Jei tik norėčiau, būčiau toks ar toks. Jei tik norėčiau, tuoj būčiau mokykloje pirmas. Jei tik norėčiau, galėčiau punktualiai ateiti. Jei tik norėčiau, galėčiau kasdien kalbėti ryto ir vakaro maldaš ir niekados jų neapleisti...“

Daug pažadi, bet, žiūrėk, kiek ištesėsi. Taip, „jei norėtum!“ Bet pabandyk nors kartą tikrai norėti.

„TAI GALĖČIAU IR AŠ...“

Svarbiausia mūsų klaidų priežastis yra stiprios valios stoka. Jeigu tik jos mums netrūktų, vienu mostu mes išsilaisvintume iš visų mūsų paklydimų. Kraugerys Romos imperatorius Kali-

gula kartą pasakė: „Jeigu visi romėnai turėtų vieną bendrą galvą, tai ir tą aš nukirsčiau“. Ta viena galva, kurią tu turį nukirsti, yra tavo valios silpnumas.

Nemaža jaunuolių sako: „O, tai galėčiau ir aš, jei tik norėčiau!“ Jei tik norėčiau! Ak, tas amžinas, „jei tik norėčiau!“

Žinoma, jie visi mano turį valią, tik niekados nepabando veikti. O jei kartais tenka pabandyti, tada pasirodo, kad tik manė ją turį, bet iš tikro nieko neturėjo. Tokie jaunikaičiai panašūs į aną kareivį, kuris stovi ir nuolat šaukia: „Šaunu!“ Bet niekas jo nebijo, nes jis niekad nešauna. „Aš galėčiau, jei tik norėčiau!“ Jei.., jei tik turėčiau tūkstantį kartų po tūkstantį litų, turėčiau milijoną. Bet jei šito „jei“ nebūtų!

Sunkiausias pasaulyje menas tobulinti savo paties sielą. Bet, antra vertus, nė vienas menininkas neturi tokios brangios medžiagos, kuri prilygtų mūsų sielos brangenybėms.

Žinai, kad žmogus turi laisvą valią. Aš net bijau, kad apie tai jau net per daug žinai. Taip, žmogus turi laisvą valią, bet jis neturi stiprios valios. Taigi jos ir tu neturi ir neturėsi tol, kol išsiugdysi. Stipri valia nėra įgimta dovana. Ne! Tai yra didelė brangenybė, įgyjama tik sunkia ir ilga kova. Tvirtos valios iš niekur negalime gauti, negalime net pasiryžti: „Nuo šiandien aš jau būsiu stiprios valios“. Ją reikia išsiugdyti, dėl jos sunkiai kovoti.

Kiekvieno jaunikaičio valia yra tiek stipri, kiek ji išsilaisvinusi iš jausmų priklausomybės. Juk kas gi yra sielos laisvė, jei ne kilnesnių dvasios galių viešpatavimas žemesniems kūno palinkimams?

Valia tavo sieloje yra lyg sėklos grūdelis. Jei ji gerai prižiūrėsi, išaugs toks ažuolas, kurio jokia audra nepalauš, bet, jei ji apleisi, tai mažytės klaidos gali tuojau ji pražudyti. Dorovinė laisvė yra užmokestis už ištvermingą ir nuolatinį savęs tobulinimą. Tūkstančiai sielų skendi nuodėmėse tik dėl to, kad bijo kasdien įtempti jėgas ir nugalėti savo palinkimus.

„Aš galėčiau, jei tik norėčiau“. Taigi norėk! Taigi bandyk! Jei nori būti rimtas vyras, turi ir rimtai norėti. O toks norėjimas nuo rimtos valios skiriasi kaip senos ponios šuniukas nuo suaugusio kiemsargio. Tie vargšai mažytčiai išlepinti šuneliai nemoka nei loti, nei kąsti, nei šiaip ką nors gera padaryti. Jie tik ėda, vizgina uodega ir nemaža kainuoja. Tuo tarpu didžiulis kiemsargis nevizgina uodegos, smarkiai loja ir, jei reikia, būna ištikimas savo pono palydovas. Jaunikaitis, turįs stiprią valią, irgi niekam nesimeilina, išveja iš savo vidaus visas pagundas, tinginystę ir nuodėmes; atsidėjęs siekia savo tikslo ir jį pasiekia.

Kaip tai atsitinka? O lygiai taip, kaip su aukščiau minėtų mokinių ėjimu namo. Paklausk, pavyzdžiui, pats savęs: „Ar nori būti pirmas mokykloje?“ „Noriu!“ Gerai, duok komandą: „Batalionas, deši-nėn!“ Tai reiškia: ponaiti, rytdienos pamokas ruošk! (bet *tuoj*; nesakyk kitą savaitę pradėsiu) – ir viens – du, viens – du, pamokos parengtos. Studijų stalas yra priekalas, ant kurio gali nusikalti ateities laimę.

„Ar nori punktualiai melstis?“ „Noriu!“ Taigi pradėk šį vakarą. „Ak, bet tiek daug turiu mokytis!“ – Būk ramus, penketą minučių surasi. „Ir iš ryto turiu skubėti, kad nepasivėlinčiau!“ Gerai, tad kelkis penkiomis minutėmis anksčiau!

STIPRIAVALIS JAUNIMAS

Kietasprandiškumas ir užsispyrimas dar nėra stiprios valios ženklai. Bet, kas moka suvaldyti savo juoką, akis, ausis, savo daug reikalaujantį pilvą, – tik tas yra stipriavalis.

Dabar panagrinėkime išsamiau, kokia nelaimė neturėti stiprios valios ir kokia palaima ją turėti.

A. Kas neturi tvirtos ir išlavintos valios, tas rimto darbo niekados neįstengs pabaigti. Ir pats galbūt pažįsti mokinių, apie kuriuos negalima pasakyti, kad jie nieko neveikia. Bet pažangos jie ėrįgi nedaro. Tokius esu pavadinęs vabalais. Taip, jie dirba ir kartais net daugiau už kitus, bet vaisių kaip nėra, taip nėra. Svarbiausia, kad mokydami jie negali susitelkti, nes jiems trūksta valios. Jie amžinai skraido mintimis po visą pasaulį ir niekur neranda vietos nusileisti. Knyga visada stovi prieš juos atversta, bet kas penkiolika minučių vis nauja, nes pirmoji esanti „baisiai nuobodė“. Jie visados esti ku nors užimti, bet labai bijo didelių sunkenybių. O be jų negalimas nė vienas rimtesnis darbas. Bet savo neveiklumą jie moka taip puikiai paslėpti, jog atrodo esančios tikros darbo pelės. Tik pasibaigus mokslo metams, pasirodo, kad, nors jie tiek „dirbo“, jų pažymiai yra visai menkučiai. O kada jie pasidarys geresni? Kas bus iš tokių mokinių? Bus žmonės, blaškomi kiekvieną valandėlę tai į vieną, tai į kitą pusę, neturį jokių principų, lengvai užmirštą savo pareigas; žmonės be tikslo ir be idėjų, einą per gyvenimą užmerktomis akimis. Vargšai! O kas kaltas? Silpna valia.

B. Štai kitas tokios pat rūšies tipas. Kas neturi drausmingos valios, tas negali rimtai stebėti, o be stebėjimo neįmanomas joks pažinimas, joks mokslas, jokia pažanga. Greit ir tiksliai pasinaudoti savo jausmais, mokėti atskirti antraeilius dalykus

nuo pirmaeilių, kritiškoje būklėje suvokti, ką sakyti ir ką daryti – visam tam reikia labai stiprios valios. Bet tokios valios reikia ne tik tada, kai ką nors matai, girdi ar sakai; jos reikia ypač tada, kai tavo geiduliai pasipriešina doroviniam įstatymui. Šiuo atveju stipri valia yra tikra Dievo palaima, saugojanti mus nuo nuopulimo, o kartais net ir nuo visiško žuvimo.

C. Einu dar toliau. Kas neturi disciplinuotos valios, tas negali nei mąstyti, nei lavintis. Gerai suprasti tiesą ir ją vadovautis gana nelengva. Tuo tarpu silpnavalis jaunuolis negali rimtai perskaityti nė vienos knygos: jis verčia lapą po lapo ir vis žiūri, ar dar toli galas. Ir, žinoma, iš tokio skaitymo jis neturi jokios naudos. Priešingai, stipriavalis jaunuolis skaito lėtai, pamąstydamas, svarbesnes vietas išsirašydamas, nepriimdamas nė vienos minties neapgalvojęs, ar tai iš tikro tiesa, ką autorius parašė, ar gal ne. Tik taip galima pažinti tikrąją tiesą. Bet tam reikia valios.

D. Stiprios valios reikia ir atminčiai. Dauguma mokinių mano, jog būsią viskas gerai, jei pasakysią: „Pone mokytojau! Aš moku pamoką tik tuo tarpu neprisimenu!“ Bet tas neprisiminimas (išskyrus senus ir ligotus) dažniausiai esti dėl nedrausmingos valios. Jei užmiršai kurį nors žodį, vardą ar datą, nežiūrėk tuoj į knygą, bet susitiek ir stenkis pats atsiminti, nes taip sustiprinsi savo atmintį. Turėdamas atlikti įsakytą darbą, nemegzk nosinėje mazgelio, bet kasdien apie jį pagalvok, pasiryšk neužmiršti, ir pamatysi, kaip neužmirši.

Kas nuolat taip lavinasi, tas greit išmoksta nepamiršti. Bet, jei kas viso to nepaiso, tam gyvenime kartais gali būti visai rieta. Būdamas, pavyzdžiui, geležinkelietis, jis užmirš pakeisti bėgius, ir traukinys suduš; būdamas profesorius, užmirš pasakaitas, būdamas teisininkas – įstatymus; o gali pasitaikyti, kad ir į savo sutuoktuves užmirš atvykti.

DEMOSTENAS

Septynerių metų Demostenas neteko tėvo. Globėjai išieškojo visą jo palikimą ir už tai atsidūrė teisme. Išgirdęs savo gynejo kalbą ir pamatęs, kaip sužavėta minia lydėjo kalbėtoją į namus, jaunutis Demostenas pasiryžo ir pats tapti kalbėtoju.

Nuo to laiko jis dieną ir naktį galvojo apie šį savo pasiryžimą. Bet jį įgyvendinti buvo labai sunku. Pirmosios jo kalbos užiančios minios buvo išjuoktos, ir Demostenas, jų nebaigęs, turėjo palikti tribūną. Visiškai nusiminęs, jis klajojo po miestą, nežinodamas nei ką bepradėti, nei kuo toliau užsiimti. Galop

vienas senelis jį suramino ir patarė, daugiau pasilavinus, dar pabandyti. Dabar Demostenas su dar didesniu uolumu pradėjo siekti savo tikslo. Nors priešai, kurių turėjo nemaža, ir tyčiojosi iš jo, bet jis nepaisė. Kartkartėmis jis išeidavo į kalnus ir ten tarp bedugnių, tarp užiančių upelių sakydavo savo kalbas ir deklamuodavo. Kad atprastų mikčioti, po liežuvio pasidėdavo mažutį akmenėlį; kad sustiprėtų balsas, eidavo į pajūrį ir stengdavosi perrėkti bangų užimą; kad sutvirtėtų plaučiai, dažnai buvodavo gryname ore, garsiai skaitydavo ir deklamuodavo. Ir taip atkakliai ir nuolat lavindamasis, jis nugalėjo visas kliūtis ir pasidarė geriausias kalbėtojas, kurio garbė ir po 2300 metų dar nėra užgesusi. O iš pradžių jis buvo tik vargingas, mikčiojantis našlaitis. Štai kokių nepaprastų jėgų esama žmogaus dvasioje!

Pirmaisiais Didžiojo karo mėnesiais tarnavau pulke, stovėjusiam prieš serbų frontą. Vieną dieną pas mus atneša husarą, kurį sargybinis buvo radęs pelkėse. Jo būrys buvo serbų paimtas į nelaisvę ir sušaudytas. Tik jam vienam pasisekė pasislėpti netoli esančiose pelkėse. Visą laiką jis turėjo būti vandenyje beveik pasinėręs, nes dar ilgai serbų sargyba jo ieškojo. Kai galop serbai šią sritį paliko, mūsų (vengrų) kareiviai rado jį visiškai nuvargusį, vos gyvą ir atgabeno į stovyklą. Jau septinta diena, kai, be pelkių žolių, nieko nebuvo ragavęs. Tik tada supratau, kiek žmogus gali ištvirti!

Galbūt esi girdėjęs, kad vienas mirštantis žmogus nepaprasta savo valia privertęs kūną dar keletą dienų gyventi, nes norėjęs pasimatyti su mylimu savo draugu, kuris jau keliavo. Stipri valia padeda silpnam kūnui. Todėl nesiskųsk, jei Apvaizda tau davė mažiau jėgų negu kitam.

Neseniai mirė vienas vengrų magnatas, kuris, dar jaunas būdamas, medžioklėje neteko vienos rankos. Bet antrąją užtat taip išlavino, jog tapo pianistu virtuozu. Įsivaizduoju, kiek jaunių šitoks smūgis būtų visiškai sugniuždęs. Jaunam žmogui netekti rankos! O matai, ką gali padaryti stipri valia ir su taip baisiais nuskriaustu kūnu.

Istorija mums pasakoja apie daugybę žmonių, kurių silpnam kūne slėpėsi milžiniška siela. *Helmholcas*, garsusis fizikas, turėjo nenormaliai didelę galvą; filosofas *Spinoza* buvo džiovininkas; *Dekartas*, *Kantas*, *Miltonas* buvo labai silpnos sveikatos, iš dalies net paliegėliai. Tačiau, nepaisant to, šie tie vyrai yra pasaulio garsenybės. Taigi matai, ką gali stipri valia.

GIMNASTIKOS PAMOKA

Svarbiausią valiai lavinti taisyklę galima būtų nusakyti šiais žodžiais: *kasdien nugalėk save mažuose dalykėliuose ir tuoj įgysi tvirtą valią*. Ją galima išlavinti ne didvyriškais pasiryžimais, ne karštais norais, bet tik mažais mažutėliais nusigalėjimais. Silpnutės elektros kibirkštėlės, surinktos akumuliatoriuje, sukuria ir labai stiprią srovę. Kas nori turnyre parodyti savo miklumą, turi ilgai lavinti rankas ir kojas, kad jos visiškai paklustų valiai. Kas nori gerai skambinti, turi ilgus metus miklinti savo pirštus, skambindamas nuobodžias gamas. Iš karto skambinti kaip Bethovenas, kai dar pirštai nelinksta, būtų per didelis šuolis.

Nei turnyre, nei prie pianino nėra taip sunku lavintis, kaip mokytis nugalėti į blogį linkusią mūsų pačių prigimtį. Kaip šachmatininkas negalėtų laimėti nepažindamas figūrų, taip kiekvienas žmogus, atėjus kritiškam momentui, negalėtų parodyti stiprios valios, jei nebūtų pirma išmokęs jos parodyti mažmožiuose.

Taigi valios gimnastikos pamoka niekada negali baigtis. Ir kuo silpnesnė valia, tuo ta pamoka jai reikalingesnė.

Kiekviename žmoguje yra ne tik gerų, bet ir blogų palinkimų, ir kiekvienas yra atsakingas už tai, kam jis leis savo sielą: jei viešpatauti – gėriui ar blogiui.

Esi, pavyzdžiui, įpratęs pykti ir niekaip negali susilaikyti. Išdykėlis draugas parodys tau nosį, išmes knygą iš rankų, ir tuoj visas užsidegi. „Viskas veltui! Negaliu nieko padaryti!“ – pamąstai vienas sau. Iš dalies, tiesa, tu nieko negali padaryti. Užėjus pykčiui neparausti, žinoma, yra ne tavo galioj. Ne tavo galioj sulaikyti ir pagreitėjusį širdies plakimą. Bet klausyk! Užpykęs tu sugniauži kumščius? „Tiesa!“ Gerai, tuoj juos atgniauzk! Jei veidas susiraukęs, tyčia prisiversk tada šypsotis. Jei pro lūpas veržiasi pikti žodžiai, sukąsk dantis ir neištark nė garso. Tik pabandyk ir pamatysi, kaip pasiseks!

Greitai nerasdamas lotyniškame ar prancūziškame žodyne kurio nors žodžio, ar gali būti ramus ir toliau ieškoti? Nesuprasdamas kurio nors sakinio, ar gali jį ramiai skaityti tris keturis kartus, nesviesdamas knygos į kampą? Jei taip, tada jau esi savo jausmų viešpats.

Pykčio požymiai yra suspaustas kumštis, perkreiptas veidas ir plūstantys žodžiai. Neleisk jiems pasireikšti (o tai gali padaryti) ir pamatysi, kaip staigi tavo prigimtis tuoj sušvelnės ir pasidarys lėtesnė. Prigimties pakeisti, žinoma, negalima. Bet

galima ją suvaldyti, sutvarkyti ne tik pykčiui užėjus, bet ir kituose dalykuose.

Baltos, žiemą krintančios snaigės yra mažmožiai, bet, sulipusios viena su kita, kalnuose jos virsta tiesiog lavina, kuri risdamosi užpila kaimus ir išlaužo miškus.

INDĖNAS DYKUMOJE

Vaikiška būtų manyti, kad kam nors imponuotų įraudęs veidas, sugniaužti kumščiai ar skeltas antausis. Tokie dalykai yra geriausi *silpnos valios* požymiai.

Bet kodėl jie taip dažnai pasitaiko? O todėl, kad nesivaldyti lengviausia. Užėjus pykčiui, daug lengviau elgtis taip, kaip jausmai verčia, o ne taip, kaip moko sveikas protas ir geras auklėjimas. Juk pakilti iš geidulių pelkių į visa valdančios valios aukštumas – iš tikro reikia labai didelių pastangų. Todėl susivaldymas nėra bailumas arba vaikiškumas. Tai jėga, drąsa ir ištvermė. Nors būtum ir labiausiai nusivylęs, prislėgtas, supykęs – vis tiek to neparodyk kitiems. Tai ir bus susivaldymas. Kai tave pradeda kas nors erzinti, tau labai niežti rankos drožti jam per ausį, kad net parvirstų. Bet nusiramink ir, paėmęs jį už rankos, pasakyk: „Palik mane ramybėje!“ Tai bus susivaldymas.

Nekantumas yra silpnos valios ženklas. Ir gyvuliai turi geidulių, kurie sukykla vienu momentu. Bet žmogus, jeigu nori skirtis nuo gyvulių, turi tuos geidulius suvaldyti ir palenkti proto bei valios kontrolei. Pastebėta, kad, kuo vaikas mažesnis, tuo nekantresnis: jis rėkia, pyksta, mušasi, mat jo protas ir valia nėra dar gerai išsivystę, todėl gyvuliški instinktai jo sieloje turi didelę laisvę. Žinoma, mes už tai vaiko nekaltiname ir negalime kaltinti. Bet kaip negražu, kai jaunuolis arba ir suaugęs vyras vis dar tebėra savo geidulių vergas ir, perkreipęs veidą, keiksmazodžiais parodo vidinį savo nesubrendimą.

Bet tu, mano mielas, negali būti toks instinktų vergas. Tu turi žinoti, kokia priežastis tau labiausiai kliudo susivaldyti, turi su ja kovoti ir ją nugalėti. Tik taip išmoksi nukęsti visokius nemalonumus, kurių gyvenime gana daug pasitaiko.

Kai kuriose indėnų gentyse yra toks paprotys. Pasibaigus vaikystės amžiui, indėniukas su didžiausiomis iškilmėmis pakeliamas į vyrus. Bet prieš tai jis dar porą savaitių turi pabūti dykumoje. Išeinančiam duodamas lankas, strėlių, peilis, bet jis neturi nušauti nė vieno gyvūnėlio. O tų gyvūnų tokia daugybė: dykuma knibždėte knibžda. Jaunas vyrukas baisiai norėtų pa-

medžioti. Veltui! Jam užginta šauti. Tad ką jis ten veikia tas dvi savaites? Pasninkauja. Ir jei ištveria, priimamas į vyrus.

Taigi net ir laukinėse tautose vyrauja daug geresnės pažiūros negu mūsų kultūringoje Europoje, kad susivaldymas yra geriausias pasirengimas aštriai gyvenimo kovai ir tikriausias subrendusio vyriškumo ženklas.

Bet nepakanka apie susivaldymą tik skaityti. Jį reikia praktikuoti: *žinojimas yra tik teorinis veiksmas. O kad jis būtų praktiškas – reikia veikti.* Valią reikia pradėti lavinti pačioje jaunystėje, kol blogi įpročiai dar nėra giliai įleidę savo šaknų. Vartok visas leidžiamas ir galimas priemones, nes šis darbas visados apsimoka. Juk ir sodininkas labai uoliai prižiūri rožių krūmą, jei tik nori sulaukti puikių žiedų. Bevalis jaunikaitis yra tikra nelaimė pats sau ir tiems, su kuriais jam tenka gyvenime susidurti. Kiekvienas pasiryžimas jam labai daug kainuoja vargo ir prakaito; jis ilgai svyruoja ir stena, kol prisiverčia galų gale ištarti labai negriežtą „taip“ arba „ne“. O ką jau bekalbėti apie veikimą! Jo pradėti jis niekadęs neįstengia. Jis nemoka savarankiškai mąstyti, neturi tvirtų principų ir pažiūrų; neturi dabar, neturės nė užaugęs. Jo akys visuomet nukreiptos į kitus: kaip šie elgiasi, taip ir jis. Toks jaunuolis – tai tikra marionetė, automatiška lėlė, šokanti taip, kaip nori režisierius.

„DEJA, AŠ NETURIU VALIOS!“

Taip skundžiasi paprastai tie, kuriems viskas sekasi, kurių kiekvienas noras išpildomas, kuriems niekas nekainuoja. Ir tikrai! Tokie pasidaro visiškai ištižę, nusilpę ir bejėgiai. Vėliau, kai gyvenime jiems reikia parodyti pastovumo ir energijos, jie visai teisėtai skundžiasi: „Deja, aš neturiu valios!“

„Bet ir tokie kartais parodo pasiryžimo!“ – pasakysi. O, būsūs jie didvyriai! Jie moka tik tėvus kankinti – daugiau nieko. Bet tai dar nėra valios stiprumo ženklas. Tai greičiau nepatenkintų gyvuliškų geismų riksmas.

Valios jėgos esmė yra labai neaiški ir sunku ją suprasti. Panagrinėkime keletą pavyzdžių.

Pažinau vieną ketvirtos klasės mokinį, kuris labai mėgo smaguriauti. Nieko skanesnio negalima buvo palikti neužrakinus: tuoj viskas dingdavo jo pilve. Namie už tai būdavo baramas, ir pats gėdinosi savo ydos, šimtus kartų pasižadėdavo pasitaisyti, bet viskas veltui. Pasitaikius progai, jis vėl ką nors prarydavo. Verkdamas skųsdavosi motinai: „Veltui pasižadėjau! Aš jau visiškai neturiu valios“.

Ir nuostabu, kad tas pats jaunikaitis galėjo ilgas valandas kasdien sportuoti. Jis bėgiodavo, šokinėdavo, plaukiodavo, žaisdavo futbolą. Čia irgi reikėjo nemažai nusigalėjimo, uolumo ir ištvermės. Šiuos darbus jis galėjo dirbti, nes tikrai *norėjo*.

Antrasis jaunikaitis buvo neapsakomas tinginys. Visuomet mieguistas, šaltas, sustingęs, rodos, jo gyslomis vanduo ne kraujas tekėtų. Mokyti jis negalėjo, žaisti nemėgo, o sporto tiesiog bijote bijojo. Jis tik sėdėjo prie rašomojo stalo ir snaudė. Bet vis dėlto vienu atžvilgiu ir jis turėjo valios, labai daug nepaprasto stiprumo valios, kurios jėgas panaudojo tam, kad niekas nepriverstų jo išsijudinti iš savo tinginystės. Galėjo tėvai jį bausti, galėjo draugai pajuokti – jam buvo vis tiek. Niekas neįstengė jo ramybės sudrumsti. Bet šitam gaivalingam pamėgimui tingėti juk reikėjo valios, tik, deja, ji buvo nukreipta į blogąją pusę.

Iš šių pavyzdžių gali suprasti, kad ne visi jaunuoliai valią turi vienodai ugdyti. Juos galima suskirstyti į tris grupes. *Pirmajai* priklauso ugningi, judrūs, linksmi jaunuoliai, kurie negali nei ramiai mąstyti, nei nuolat dirbti. Nusigalėjimas tokiems yra geriausia valios mokykla. *Antrosios* grupės žmonės irgi yra linksmi, bet jiems trūksta kantrybės ir ištvermės. Šitie savo valią gali išlavinti, pradėtus darbus pabaigdami ir ištvermingai dirbdami. *Trečiąjai* priklauso tylūs, tingūs svajotojai, mėgstą tik sėdėti ir snausti. Tokiems valią išlavins veikimas. Pagal šiuos tris tipus skiriamos ir trys valios lavinimo rūšys, išreiškiamos šiais žodžiais: „*abstine, sustine, aggredere*” – „susilaikyk, ištverk ir veik!”

ABSTINE!

Daugelį metų auklėdamas jaunimą, ne kartą esu patyręs ir skaudžių nusivylimų. Žemesnėse klasėse turėjau ne vieną mokinį, kurio ugningas žvilgsnis ir judri dvasia žadindavo geriausių vilčių. Bet po kelerių metų tos viltys dingdavo, nes vylingi jaunystės priešai – aistros, nepastovumas, nepatyrimas – sugaudavo į savo spąstus tą daug žadantį jaunuolį ir jau nebepaleisdavo. Skausmingai žiūrėdavau, kaip jauni, puikūs augalėliai metai po metų džiūsta ir vysta.

Kiek patyriau, didžiausias jaunimo priešas yra *ištižimas*, kurio pagauti, jaunuoliai nebegali atsispirti nei savo pačių aistroms, nei išoriniams viliojimams.

Šiandien kiekvienas nori tik „gyventi“, „linksmintis“ ir „džiaugtis pasauliu“. Todėl pirmąjį valios lavinimo metodą ir pavadinau *nusigalėjimu* ir *susilaikymu*.

Jausmų suvaldymas, nusigalėjimas, savo norų suvaržymas nėra pats sau tikslas. Tai yra tik priemonės išlaisvinti sielą iš kūno priklausomybės. Todėl norėdamas tave įkalbėti pratintis nusigalėti mažmožiuose (pvz., linksmai atlikti savo pareigas, nors jos būtų ir nelabai malonios; vengti išsiblaškyti; susilaikyti nuo vieno kito pokalbio, žodžio ir pan.), darau tai dėl visai rimtų priežasčių. Juk nusigalėdami, mes norime pasiekti labai kilnų idealą: suteikti sielai tokios jėgos, kad ji valdytų kūną, o ne ją kūnas.

Dorybę ir narsumą romėnai vadina tuo pačiu žodžiu – *virtus*. Tai gili prasmė. Vadinas, dorybės negalima įsigyti be narsumo ir kovos su pačiu savimi.

Teorija ir praktika patvirtina mūsų išganytojo žodžius:

„Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, teneša kasdien savo kryžių ir teseka manimi“ (Lk 9, 23). Netikęs yra tas sodininkas, kuris, gailėdamasis rožės, leidžia augti laukinėms atžaloms. Kaip nekarpoma rožė nesukrauna puikių žiedų, taip lygiai ir jaunikaitis tol neįgis tvirtos valios, kol išmoks nusigalėti.

Kas suks laikrodžio ratelius? Spyruoklė. Savęs išsižadėjimas irgi yra tokia spyruoklė. Bet niekados netikėtoms pasakoms, kad nusigalėjimas trukdys džiaugtis gražiu gyvenimu. Tai netiesa. Priešingai, „žmogus, kuris nugali pats save, išsivaisina iš visokios priklausomybės“ (Gėtė).

Tik susivaldymas laiduoja mums vidinę laisvę, o susivaldymas be savęs išsižadėjimo yra negalimas. Gilią mintį yra pasakęs Tomas Kempietis savo knygoje „Kristaus sekimas“: „Tiek pažengsi gerame, kiek galėsi prisiversti!“

VYNUOGIŲ KEKĖ

Vieną dieną kažkas pasibeldė į atsiskyrėlio Makarijaus celės duris. „Tėve, – kalbėjo atėjęs ūkininkas, – aš atnešiau jums gražią vynuogių kekę. Imkite ir atgaivinkite pavargusį savo kūną!“ Makarijus padėkojo už dovaną ir palaimino atnešusįjį. Bet, paėmęs kekę valgyti, susilaikė ir pagalvojo: „Ar tik nebus ji reikalingesnė anam senam atsiskyrėliui, kuris gyvena netoli manęs?“ Ir ėmęs nunešė kekę seneliui. Šis džiaugsmingai ją priėmė, padėkojo, bet, išėjus Makarijui, pradėjo mąstyti: „Kaip labai ji praverstų sergančiam broliui Nazarijui!“ Ir nugabeno ją broliui. Bet Narazijus nenorėjo apie kekę nė girdėti. „Ir kaip

galėčiau ją valgyti! Mano išganytojui buvo duota tulžies gerti, o aš valgysiu vynuoges! Aš juk irgi noriu būti jo mokinyss!" Ir taip keliavo kekė iš vienos celės į kitą, kol galop vėl grįžo pas Makarijų. Apsiverkė senelis patyręs, kokių susivaldančių žmonių aplink jį gyvenama.

Čia, mano mielas, pasirodė tikroji valios stiprybė. Šitie vyrai mokėjo susivaldyti, mokėjo atsisakyti malonaus, seniai neragauto kąsnelio. Pabandyk, ar tau tai pasisektų! „*Nulla dies sine linea*“ – „Kiekvieną dieną nors brūkšnij“, – sakydavo dailininkas Apelis. O tu sakyk: „Kiekvieną dieną bent kartą turiu nusigalėti“. Kasdien padaryk kokį nors (kad ir menkutį) darbėlį, kuris verstų tave nusigalėti, ko nors susilaikyti, žodžiu, kuris nebai patiktų tavo kūnui.

Kas nori mokytį žmones ir jiems vadovauti, tas pirma turi pats išmokti nusigalėti ir suvaldyti savo aistras. Krikščioniškoji religija, reikalaudama iš mūsų susivaldymo, skelbia tą patį dėsni, kurį skelbia ir visa gyvenimo filosofija.

„DIEM PERDIDI!“

Pasakojama, kad Romos imperatorius Titas kiekvieną dieną pasiryždavęs ką nors gera padaryti. Ir, jei vakare jis pamatydavo, kad tas pasiryžimas nebuvo įvykdytas, skaudžiai sau prikaišiodavo, sakydamas: „Diem perdidi!“ – „Pražudžiau šią dieną!“

Todėl ir tu kasdien lavink savo valią, lavink ne pripuolamai, bet pagal tam tikrą iš anksto nustatytą planą. Tam darbui nereikia ieškoti kažin kur ir kažin kokių progų. Jų pasitaiko kiekviename žingsnyje – taigi ir paprastame moksleivio gyvenime. Nedejuok ir nekeik likimo, jei negali išvengti kokios nors blogybės ar skausmo. „Ak, kaip kankina troškulys!“ – „Dieve, kaip galvą skauda!“ – „Kaip batų baisyrai spaudžia!“ Nebūk mažas vaikas ir nesiskųsk dėl tokių menkniekių. Jaunuoliui tin-ka drąsiai žiūrėti skausmui į akis ir ištvermingai pakelti nelaimę. Jei jauti, kad pradeda nesisiekti, pažvelk į Nukryžiuotąjį, pasimelsk valandėlę atsiklaupęs prie Jo kojų, ir pamatysi, kaip darbas tirpte tirps tavo rankose. Nemesk pradėto darbo ir nesimk kito, kol šis dar nebaigtas. (Deja, yra jaunuolių, kurie kas penkiolika minučių pradeda naują darbą, bet nė vieno nebaitgia.) Net ir menkiausias savo pareigas atlik punktualiai, nė vienos nepalikdamas ir nesivėluodamas. Atėjus laikui keltis, tuoj šok iš lovos. Valdyk ne tik blogą, bet ir gerą nuotaiką, nenukrypk į kraštutinumus nei liūdėdamas, nei džiaugdamasis. Su saiku kalbėk, bet su saiku ir tylėk.

Jausmų valdymas ypač gera priemonė valiai stiprinti. Tavo akys tegul neskrajoja, kur tik panori; tegul nežiūri į viską, ką smalsumas norėtų pamatyti. Kažkas sutrinksėjo gatvėje. Tau baisiai norisi pažiūrėti. Bet nežiūrėk! „Aš noriu nusigalėti, todėl ir nežiūrėsiu!”

Valdyk taip pat ir liežuvį. Labai sunku išlaikyti patikėtą paslaptį, nekritikuoti kitų klaidų ir ydų, žodžiu, neplepėti. Sunku esančių žmonių nepajuokti, o apie nesančius blogai nekalbėti; sunku pačiam tylėti, o leisti kitiems šnekėti; sunku beprasmiškai neplepėti, nesigirti savo darbais, visados sakyti tiesą – net ir tada, kai toks sakymas tau būtų ir kenksmingas; sunku nemeluoti dėl smulkmenų, ypač jei toks melas duoda naudos.

Progų nusigalėti pasitaiko ne tik prie rašomojo, bet ir prie valgomojo stalo. Taigi neieškok valgydamas gardesnių kąsnelių, nebūk rajas, neimk daugiau negu gali suvalgyti. O kaip daug žmonių prie valgomojo stalo netenka galios valdyti savo kūną!

Taigi matai, kad valiai lavinti progų yra visur. Bet ją reikia *lavinti*! Neužtenka apie tai tik pasiskaityti. Plaukti taip neišmoksi. Reikia pratintis. Gimnastikos pratimų pasiskaitęs irgi dar nepadarysi; juos reikia praktikuoti. Taigi vien skaitymu, be darbo valios neišlavinsi.

Šv. Paulius pasakė daug tiesos, rašydamas: „Juk kaip vadinis žmogus, aš žaviuosi Dievo įstatymu. Deja, aš jaučiu savo kūno nariuose kitą įstatymą, kovojantį su mano proto įstatymu. Jis paverčia mane belaisviu nuodėmės įstatymo, kuris glūdi mano nariuose” (Rom 7, 22–23).

Ir kuris iš mūsų nejaučia savyje to tragiško skirtumo, tos liūdnos dvilypės prigimties, tos kovos tarp gėrio ir blogio?

Bet gyvenimo laimę kuria ne sunkenybių nebuvimas, o jų nugalėjimas.

Galbūt esi girdėjęs, kad senovės pitagoriečiai susidėdavo ant stalo gardžiausių valgių, sėsdavo prie jų labai išalkę, valandėlę žiūrėdavo į tuos gardumynus ir keldavosi nieko nevalgę.

„Ak, tai kvailiai!” – suriks ne vienas. Bet tik pasvarstyk giliau ir pamatysi, kaip pradėsi šiuos didvyrius gerbti. Jie labai gerai žinojo, kiek reikšmės žmogaus gyvenime turi nusigalėjimas, apsimarinimas ir valios grūdinimas. Ir visam tam pasiekti jie pasirinkdavo labai puikių priemonių. Todėl ir tu, jei tik nori būti laisvai mąstęs vyras, nebijok pradėti kovos su patogumais ir ištižimu. Kiekvieną dieną padaryk ką nors gera, kiekvieną dieną nugalėk save nors ir menkame dalykėlyje, ir pamatysi, koks džiaugsmas viešpataus tavo dvasioje.

JAPONŲ TAPYTOJO GAIDYS

Pasak vieno japonų pasakojimo, vienas turtingas pirklys prašęs dailininką nutapyti paveikslą, kuris vaizduotų gaidį, tik gaidį, bet užtat puikų gaidį. Dailininkas sutiko.

Pirklys laukė trejetą metų, bet apie paveikslą nebuvo nė girdėti. Galop, pritrūkęs kantrybės, pats nuėjo pas tapytoją. Paveikslo niekur nebuvo matyti. Tapytojas paprašė pirklių sėstis, o pats ėmėsi darbo. Po ketvirčio valandos paveikslas buvo baigtas. Tai buvo tikrai meistriškas kūrinys. Pirklys šypsojosi labai patenkintas, bet, kai reikėjo užmokėti, tapytojas pasakė negirdėtai aukštą kainą – ir tik už penkiolikos minučių darbą. Pirklys supyko. Bet tapytojas parodė jam krūvas popierių, ant kurių buvo nupiešti gaidžiai, ir pasakė: „Šis paveikslas yra trejų metų darbo vaisius, nes tik ilgu lavinimusi įgudau tokį paveikslą nupiešti per taip trumpą laiką. Todėl ir užmokestis turi atitikti mano pasirengimo ilgumą“. Pirklys suprato, kad tapytojo tiesa, ir sumokėjo pinigų.

Taip yra ir su valios stiprinimu. Jeigu norime, kad mūsų valia visados linktų į tą gėrį, kuris reikalingas mūsų sielai, turime ją lavinti ištisus metus, net ištisus dešimtis metų.

Bet neišsigąsk tokio ilgo darbo. Nugalėti save iš pradžių, tiesa, yra sunku, bet kuo daugiau gero darysi, tuo lengviau jis bus tau prieinamas. Atsimenu, kaip man buvo sunku išmokti suktis ant karties. Bet kartą įtempiau visas jėgas – ir pasisekė. Nuo tada man tas pratimas buvo tik juokai. Taip yra ir sielos gyvenime. Pirmą kartą nuo ko nors atsisakyti yra nepaprastai sunku. Tam reikia tiesiog be galo didelių pastangų. Tačiau antrą sykį sunkenybės pasidaro vos pastebimos. Taigi kasdien lavink savo valią. Skaitai, pavyzdžiui, tikrai puikią knygą. Pačioj įdomiausioj vietoj imk ir užversk: „Nusigalėsiu“. Esi baisiai išalkęs. Nevalgyk valandėlę: „Nusigalėsiu!“

Tokiais mažmožiais savo valią gali labai sustiprinti. Ir kuo dažniau nugalėsi menkus dalykėlius, tuo lengviau tau pasiseks nugalėti ir didžiulę pagundą.

Sutikime, kad buvo toks atsitikimas. Tavo tėvai išėjo į svečius, o tu pasižadėjai saugoti namus ir rengti pamokas. Štai po penkių minučių ateina Jonas ir sako: „Maksai, draugai jau susirinkę. Eime futbolo žaisti“. Lauke toks puikus, saulėtas popietis, o čia tokie nuobodūs algebros uždaviniai! Ir štai dabar ateina laikas parodyti, ar gali pasakyti: *taip* ar *ne*. „Prižadėjau saugoti namus. Taip! Bet draugai tyčiosis, kad neinu žaisti. O išeiti būtų taip gera! Bet tėvai neradę bars! O juk aš galiu sugrįžti anksčiau už juos. Jie manęs nė nepastebės! Bet ką da-

ryti su ta algebra? Aha, „užmiršiu“ rytoj sąsiuvinį. Bet tai neprotinga...” Ir taip mintis veja mintį, o draugai aikštėje nekant-rauja. Galų gale po sunkios kovos nutari: „Šiandien negaliu!” Draugai nueina toliau, o pats lieki namie ir galbūt keletą minučių liūdi. Bet tuoj tavo sieloj kyla džiaugsmas, nes atlikai garbingą pareigą. Antrą, trečią kartą tokiu atveju apsispręsti jau bus daug lengviau. Galop įprasi savo pareigas atlikti nė kiek nedvejodamas ir nevilkindamas.

Taigi taip turi įgusti, jog, siekdamas trokštamo gėrio, visiškai neabejotum ir nedelstum. Ir tik tada, kai prieš darbą jau nereiks tau ilgai svarstyti, ar jis darytinas ar ne, kada iš įpročio sieksi gėrio ir saugosiesi pikto, tik tada galėsi pasakyti esąs tvirto būdo jaunikaitis.

SUSTINE!

Antra valiai lavinti priemonė yra *ištvermė* ir *pastovumas*. Džeimsas, garsus amerikiečių psichologas, pataria jaunimui kiekvieną dieną padaryti ką nors, kas jausmams nelabai patinka, tik dėl to, kad juos užgrūdintų. Kai šis patarimas buvo papasakotas vieno bendrabučio auklėtiniams, žinai ką jie padarė? Jie nuėjo į sodą ir kramtė gyvus karkvabalius, kadangi tas jiems tikrai „nepatiko”. Brr!.. Tai buvo vaikiškas uolumas. Bet tuo jie parodė nepaprastą norą turėti tvirtą valią.

Tau nėra reikalo sekti šiuo pavyzdžiu; nėra reikalo nė taip daryti, kaip darė Mucijus Scevola – laikyti įkišus savo ranką į ugnį. Kasdieninis mokinio gyvenimas duoda daugybę progų mokytis kantriai pakelti skausmus ir kentėjimus, mokytis ramiai rengti savo pamokas, būti kantriam, kalbant niekados neprieštarauti, nerodyti nepasitenkinimo ir pan. Jei tave kas ezina, nešok staiga, nepyk ir nerėkauk, bet, valandžiukę lukterėjęs, ramiais žodžiais sugėdink savo kliudytoją. Nedaryk nieko, ko po penkių minučių jau turėtum gailėtis. (Ši taisyklė ypač svarbi staigiems jaunuoliams.)

Cia turiu galvoje ne tiek pasyvią kantrybę, kiek aktyvią – ištesėjimą.

Išganytojas pasakė: „Kas ištvers ligi galo, bus išganytas”. Šitie žodžiai tinka ne tik amžinajam gyvenimui, bet ir žemės darbams. Dažnai mes nepasiekiame jokių vaisių tik todėl, kad mums trūksta ištvermės. Reikėjo ištverti tik dieną, tik valandą ir būtų buvę viskas gerai. Bet mes nė tiek negalėjome.

Vieną gražią birželio dieną du jauni studentai pasiryžo užkopti Tatrų kalnuose į Lomnicės viršūnę. Abu juodu buvo atėję

iš lygumų, ir dar niekados tokių kalnų nematę. Linksmi dainuodami, keliavo jie per kalnus, pralenkė seną poną, kuris, matyt, irgi kopė į tą pačią viršūnę. Bet jo žingsniai buvo tokie lėti, tokie apgalvoti, jog „net sraigė greičiau eina“ – manė jaunuoliai. Kai po dešimt minučių kelionės jie pažvelgė žemyn, tas ponas buvo toli atsilikęs, toks mažytis, mažytis. Bet kuo aukščiau juodu lipo, tuo jų plaučiai labiau pradėjo šniokšti. Iš pradžių jie ilsėjosi tik kas pusvalandį, paskiau jau kas penkiolika minučių prisėdavo „trumpą pusvalandį“. Ir kai apie pietus, visiškai nusikamavę, sustojo prie nedidelio krioklio, štai pasirodė tas senas ponas, einąs lygiai tokiu pat lėtu žingsniu, bet einąs ir einąs vis aukščiau. Netrukus jis vėl atrodė mažytis, tik šį kartą jis buvo ne apačioje, bet viršuje. Tuo tarpu jaunikaičiai nuvargę gulėjo ant uolų.

Pasiekti aukštą tikslą neužtenka tik jaunuoliško užsidegimo. Tam reikia dar ir ištvermės.

KENTĖK NESISKŪSDAMAS

Gyvenimas yra džiaugsmingų ir liūdnų valandų mišinys. Yra žmonių, kurių gyvenime šios pastarosios sudaro net daugumą. Gyventi – vadinasi kovoti ir kentėti.

Net ir stipraus vyro gyvenimas yra pilnas visokių sunkenybių, nepasisekimų, ligų ir kt. Tokiais atvejais ir pasirodo tikrasis žmogaus būdas, nes iš to, kaip jis pakelia likimo smūgius, galima labai gerai pažinti jo vidų.

Yra žmonių, kurie, užėjus skausmui, sugniaužę kumščius, keikia savo likimą. Tai žiaurios sielos žmonės! Yra ir tokių, kurie tokiu atveju vaikščioja nusiminę, nuleidę galvas, nepajėgdami nei pasiryžti, nei veikti! Tai ištižėliai! Yra galop ir tokių, kuriems, tiesa, tokie smūgiai padaro daug skausmo, kurie, pavyzdžiui, mirusios savo motinos labai gailiai verkia, bet kurie taip pat žino, kad būdas yra grūdinamas skausmo ir kentėjimų ugnyje. Galima būti neturtingam, bet laimingam; ir priešingai, galima turėti daug turtų, bet nejauti jokios laimės. Galima taip pat turėti geležinę sveikatą, o neturėti laimės. Visa pareina nuo to, kaip mes priimame skausmus. Bet aš noriu skausmą nukreipti savo būdui ugdyti, nes žinau, kad skausmas, pakeltas Dievui padedant, būdą stiprina ir grynina.

Kiekviename paveikslė yra šviesos, bet yra ir šešėlių. Todėl menininkas ir turi stengtis šiuos priešingumus harmoningai suderinti. Dievas, Dangiškasis mano Tėvas, žino mano skausmą. Tad, jeigu jis jį leidžia, matyt, siekia tam tikrų tikslų. Kokių?

Ką gali žinoti ribotas žmogaus protas! Gal baudžia už praeities kaltes? Gal stiprina ateities kovoms? Gal duoda progos nuopelnų įsigyti? Kas besuseks Jo kelius! Viena tik žinau, kad iš skausmų ugnies turiu išeiti geresnis ir skaistesnis. Todėl šios eilutės tebūnie nuolatinė mano malda:

*Viešpatie, jei tokia Tavo valia,
Tebūnie visa, kaip yra!
Viešpatie, jei tokia Tavo valia,
Ir visi skausmai tespaudžia mane!
Viešpatie, tebūnie Tavo valia,
Nors josios ir nesuprantu.*

Kantriai kenčiamas skausmas yra geriausia priemonė būdui ugdyti ir valiai stiprinti. Žmogaus prigimtis vengia skausmo, o kai išvengti negali, tada palengvinimo ieško skunduose ir ašarose. Bet, jei, sukaupęs visas jėgas, nepasiduosi kentėjimų smūgiams, parodysi, kad moki valdyti savo prigimtį ir taip stiprinti valią. Kieno valia silpna, tą likimo smūgiai tuoj sugniuždo. Vyriskas būdas iš gyvenimo titnago išskelia puikių kibirkščių, bet tas būdas turi būti ir už plieną kietesnis. Seneka, sakydamas, kad ir ligos patalė galima būti didvyriu kaip ir kovos lauke, turėjo galvoje, jog skausmas yra geriausias būdo išbandymas. „Ką Dievas myli, tą ir plaka“, – sako Šv. Raštas. Marmurinėj būdo statuloj kančios iškala puikiausią bruožą.

Kai ištiks tave koks nors skausmas, atsimink šiuos barono Jozefo Atvešo žodžius: „Kas ir kentėdamas nepraranda pasitikėjimo Dievo Apvaizda, to likimo smūgiai neparbloš“. „Galingasis Viešpatie! Duok man gruoblėtą kelią, bet su gražia pabaiga; duok tokį, kuris vis vestų priekin ir kuriuo eičiau tvirtai įsitikinęs, kad nepražūsiu“.

Jei romėnas didžiuodamasis galėjo pasakyti: „Nuveikti didžius darbus yra romėno ypatybė“, – tai tu pasakyk: „Drąsiai kentėti yra krikščionio ypatybė“.

DŽIAUGSMINGAS PAKLUSNUMAS

Kita būdo lavinimo priemonė yra paklusnumas. Brendimo metais jį praktikuoti yra tikrai sunkus darbas. Bet vis dėlto net ir šiame amžiuje, kada tavo protas dar tik pradeda bręsti, rimčiau pasvarstęs, gali įsitikinti, kad paklusnumas yra būtinas ir mūsų laisvei, ir visam socialiniam gyvenimui.

Kaip gražu žiūrėti, kada būrys jaunuolių praeina pro mus koja į koją ir, išgirdęs „sustok“, lyg vienas žmogus, sustoja. Kas čia daro įtakos? Paklusnumas.

Bet kodėl tu turi paklusti? Pirmiausia dėl to, kad nesi nepriklausomas sutvėrimas.

„Ką? Aš priklausomas? Nuo ko gi aš priklausau?“ – Nuo tūkstančių visokių daiktų ir žmonių! Taip, taip! Tai tikra tiesa! Juk tu nesi pasaulio centras ir negali taip gyventi, lyg nieko iš kitų nereikalautum. O ar žinai, kas galėtų taip nepriklausomai gyventi ir į kitus visiškai nekreipti dėmesio?

Tas, kuris pats ateitų į pasaulį, kuris pats atsigultų į lopšį, pats maitintųsi, kuris galėtų augti, kiek jis nori; kuriam žemėje nieko nereikėtų; kuris miręs pats atsigultų į karstą ir pats pasilaidotų. Tu juokiesi? Sakai, tokių žmonių nėra. Žinoma, ne! Taigi nėra nė nepriklausomų!

Galop turi paklusti dar ir dėl to, kad taip pats pasidarei laisvas. Nepaklusnumas kelia tik netvarką. Pažiūrėk į žirgą, kuris išstrūkęs skrieja per laukus. Ar jis laisvas? Ne, jis tik nepažabotas. Ir ko jis pasieks? Jis kris arba nusilauš koją.

Paklusti reikia ir dėl to, kad vėliau galėtum įsakyti. Juk kam lengviausiai nusilenkia žmogaus valia? Ar ne tvirtai asmenybei? Mūsų siela tuo labiau stiprės, kuo dažniau nusilenks teisėtai kitų valiai. Ant rodyklės, rodančios kelią į sielos laisvę, parašytas tik vienas žodis: „paklusnumas“. „Paklusdamas labiausiai jaučiu savo sielos laisvę“, – pasakė Gėtė. Paklusnumas yra puiki priemonė valiai stiprinti. Jau ir savo amžiuje gali patirti, kad tie, kurie tau įsako – tavo tėvai, mokytojai – nori tau gero. Gali lengvai suvokti, kad 14–15 metų jaunuolis neturi tiek gyvenimo patyrimo, kiek 40–50 metų tėvas. Taigi, jei tėvai ar auklėtojai ko nors iš tavęs reikalauja, daryk tai, nesakydamas nė pusės žodžio, nemurmėdamas, nerodydamas nepasitenkinimo, nors ir atrodytų, kad per griežtai su tavimi elgiamasi. Pagalvok, kad esi dar nepatyręs, lengvapėdis, greitai pasiduodąs išorinėms įtakoms ir jausmams, kurie tave apakina ir traukia paskui save.

Aš žinau, mielas jaunikaiti, kad tu esi paklusnus. Todėl būk toks visada ne dėl to, kad tau *reikia*, bet kad tu *nori* toks būti, kad tu pats žinai, jog tai bus tau geriausia.

SAKYK TIKTAI TIESĄ!

Tavęs laukia dar svarbesnis uždavinys – sakyti tiesą. Kalbėti gali tik žmogus. Papūga ir varnėnas žmogaus žodžius tik pamėgdžioja.

Bet ar supranti, kad žmonės už tai yra labai atsakingi? Jei-gu kalba yra tiktai žmogaus privilegija, tad jo pareiga teisingai

kalbėti ir savo žodžius tinkamai vartoti. „Todėl sakau jums: teismo dieną žmonės turės duoti apyskaitą už kiekvieną pasakytą tuščią žodį“, – pasakė Išganytojas (Mt 21, 36).

Bet Kristus taip ne tik mokė, Jis ir pats šito dėsno šventai laikėsi. Skaityk Evangelijas ir pamatysi, kaip apgalvotas buvo kiekvienas Jo žodis.

Gyvuliai nekalba. Jie tik staugia, bliauna, loja arba cypia. Tai lukštai be branduolio. Bet žmogaus žodis nėra tuščias lukštas. Jis turi turinį, prasmę; jis giria arba peikia, žeidžia arba gydo, gadina arba taiso. Čia ir glūdi tas didis atsakingumas už kiekvieną tartą žodį. Ir kas savo žodžius taria nepagalvojęs, tam dar anksti kalbėti apie tvirtą būdą.

Krikščioniškojo auklėjimo idealas yra mandagus, bet ne pataikūnas, atviras, bet ne stačiokas, draugiškas, bet visada principingas jaunuolis.

Labiausiai pagiriamas jaunuolis tada, kai apie jį galima pasakyti: „Jis supranta savo kalbos atsakingumą. Šito jaunikačio žodžiais galima tikėti. Jis visada kalba meiliai ir neprasilenkia su tiesa!“

Jaunuoliai meluoja dažniausiai iš baimės. Padarę ką nors negero ir bijodami, kad nebūtų baudžiami, jie dažnai nori nuo bausmės išsisukti, sakydami netiesą. Bet kokia didelė kvailybė, pasitaikius vienai klaidai, pridėti dar antrą arba savo nepaklusnumą (pvz., sudaužei stiklinę, išvertei kavą...) norėti melu pridengti. Ar matei jaunuolį, kuris, sutepęs keliose vietose naujus savo drabužius, visas pultų į purvą, kad taip paslėptų dėmes? Juk protingai daro tas jaunikaitis, kuris taip mąsto: „Taip, negerai padariau! Bet kas bus, jei prisipažinsiu? Bars mane? Muš? Gerai! Juk to ir nusipelniau. Rytoj man jau neskaudės, ir aš jau būsiu geresnis. Tuo tarpu meluodamas savo sieloje padarysiu dar vieną žaizdą ir man bus gėda dėl savęs. Taigi: „Mieloji mamyte, mielasis tėveli!“ Aš buvau nerangus, bet kitą sykį jau toks nebūsiu...“ Ir garbė bus išgelbėta, ir – tvirtai esu įsitikinęs – bausmės greičiausiai bus išvengta. O jeigu ir bausių, *tai geriau aš dėl tiesos nukęsiu, negu kad tiesa dėl manęs nukentėtų.*

Kiti meluoja iš bailumo. Štai draugijoje kalbama apie rimtus dalykus – principus, idealus, religiją, – o keletas lengvapėdiškų jaunuolių pradeda iš jų tyčiotis, juos pajuokti. Taigi šiuo atveju tau ir reikia drąsos. Jei pabūgsi tų piktai besišypsančių veidų, jei nesurasi savyje jėgos – tu meluosi, tu būsi bails.

Galima taip pat meluoti iš pavydo. Kas nors, pavyzdžiui, giria tavo draugą. „O, ne! Jis tiek nevertas! Jis turi šokią ar anokią ydą“, – sakai tu ir – meluoji. Galima meluoti ir dėl naudos. „Tai netiesa! Įvarčio nebuvo! Kamuolio aš nepaliečiau!“ – Klai-

dingai suprasta draugystė gali irgi dažnai verstis meluoti, pavyzdžiui, norint melu gelbėti draugą iš keblios būklės.

Galima meluoti ir norint pasigirti. „Vasarą turėjau automobilį. Ak, kad tu jį būtum matęs!“ „O, kiek aš esu išgyvenęs!“ Bet čia nėra pusės nėra tiesos. Meluojama norint išvengti tiesioginio atsakymo; meluojama norint kaimyną pažeminti ir t. t. Bet tvirtio būdo jaunuolis visais šiais atvejais pasakys: „Aš per daug save gerbiu, kad tokiomis priemonėmis norėčiau bent kiek pažengti į priekį“.

Pasitaiko ir tokių jaunuolių, kurie tiesos nesako dėl paviršutiniškumo. Iš tikrųjų jie nemeluoja, jie tik plepa. Taip atsitinka dėl to, kad jie neišmoko būti punktualūs, neišmoko savą liežuvio tvirtai laikyti už dantų. Įsidėk gerai į galvą, mano mielas, šį dėsni: *jei žmogus saugosi tik didelio melo, bet nekreipia dėmesio į mažas neteisybes, jis tuoj praranda tvirtą būdą*. Garbingas jaunikaitis nesako: „Aš nebuvau!“, jei iš tikrųjų jis ten buvo. Jis taip pat nesako: „Kartais būdavau“, – jei dažnai būdavo. Nesako: „Tikrai ateisiu“, bet: „Jei bus galima, ateisiu“.

Visa yra melas, kas tik neatitinka tiesos arba kas priešinasi tiesioginei minčiai. Taigi galima meluoti ne tik kalbant, bet ir tylint, ir darant ką nors ne taip kaip reikia. Meluoja ir tas, kuris visados vilkina, kurio nuomonės niekadų negalima sužinoti.

Štai ištisas melagysčių miškas.

AR VERTA MELUOTI?

„Kaip manai, – paklausiau vieną jaunikaitį, – ar verta meluoti?“ „Ne!“ – atsakė šis. „Kodėl?“ „Nes anksčiau ar vėliau melas vis tiek išeis aikštėn ir bus negražu!“

Taip, tai šventa tiesa. Iš tikrųjų negaliu įsivaizduoti didesnio pažeminimo, kai sugaunama meluojant tą, kuris ligi šiol buvo manoma laikąs žodį ir nekalbąs netiesos. Bet štai jis sugaunamas!

„Žinoma, – pagalvos ne vienas, – jei jis toks neapdairus, tegul verčiau nemeluoja. Juk galima meluoti labai išmintingai. Aš, pavyzdžiui, moku taip gražiai atsakyti į kiekvieną paklausimą, jog manęs niekas nesugauna. Man sekasi“.

Netiesa, visados nepasiseks. „Veltui asilas slėptųsi už durų, jo ausys vis matyti“, – sako patarlė. Kas kartą prasilenkė su tiesa, tas išgriovė savo didybės pamatus. Kitą dieną jis jau nežinos, ką vakar melavo, ir galų gale visiškai neteks pagarbos. Melas yra dorovinio gyvenimo išgama, o išgama ilgai slėptis negali.

Sutikime, kad melas ir neišeis aikštėn. Gali kai kas puikiai mokėti meluoti, jog jo tikrai nebus galima sugauti. Bet kas iš to? Rimtas jaunikaitis turi matyti ne tik dabartinės savo darbo pasekmes, bet ir tolimesnes. Štai jis ėmė kartą ir pamelavo. Jau sieloje ir liko priekaištas: „Tu esi silpno būdo! Tavimi negalima pasitikėti!“ Šis savęs kaltinimo balsas net ir geriausiam melagiui yra labai skaudus. Jis apkartina ne vieną smagią valandėlę. Vargas tam, kuris meluoja! Melas ateina iš tamsybių, kur gyvena demonas, ir todėl aptemdo ne tik sielą, bet ir akis. Melagio akys visados esti nuleistos žemyn; jis bijo, kad neramus žvilgsnis jo neišduotų.

Žiūrėk, kaip skundžiasi Gėtės Ifigenija:

*O melas! Jis nė kiek nepalengvina krūtinės,
kaip kad tiesos žodis; jis mūsų nepaguodžia!*

Pasakojama, kad lapė, norėdama išsigelbėti iš pavojaus, nusipjovusi uodegą. Bet kas nori išsigelbėti, tas nusipjauna savo garbę ir savo būdą.

Melas yra bailumas. Ir priešingai, visados ir visuomet sakyti tiesą yra didvyriškumas. Melagis yra tikras bailys, o tiesiakalbis – tikras didvyris.

Ir ar galima iš melo turėti bent kokios naudos? Per brangiai reikia už ją mokėti, kad ji būtų verta tokios kainos! Bet gal melu galima išvengti blogio. Irgi ne! Meluodamas tik pateksi į dar didesnę blogumą. O gal melu galima žmonių pagarbą įsigyti? Taip, bet užtat savo akyse tu pasidarysi paskutinis niekšas.

KAS ŽODIS – TAI TIESA!

Ar kada nors galima meluoti? Juk kai kurie jaunuoliai pasiteisina: „Aš tik juokais pamelavau! Juk tai nesunki nuodėmė! Dėl to niekas nenukentėjo!“

Žinoma, tai nėra sunki nuodėmė, bet vis dėlto tai yda. Kitam nepakenkei, bet pakenkei pats sau. Kas meluoja, visados kitą apgauna. Bet didžiausia blogybė ta, kad tokie, rodos, nekalti melavimai įpratina žmonių meluoti ir svarbiuose reikaluose. Tvirtu būdo žmonės saugosi ir mažų neteisybų. Tokių pavyzdžių galima rasti net ir tarp stabmeldžių. Aristidas niekad nemelavo – net ir juokais. Žinoma, reikia suprasti, kada yra melas. Melas yra tada, kai kas nors nesako tiesos dėl to, kad galėtų kitą suklaidinti.

O jeigu visiems aišku, kad, taip sakydamas, tik juokauja, tik žaidžia, norėdamas pasilinksminti, tada nėra jokio melo. Bet meluoti, vadinas, kitą apgauti – niekados nevalia.

Aš žinau, kad tai nėra lengva, ir dažnai ne vienam tenka atsidurti tarp melo ir rimto nepatogumo. Bet principas turi būti tvirtas: „*O vis dėlto aš nemeluosiu!*“ Bet už tai gresia didelis nesmagumas! Ką tada daryti?

Paprasčiausia išeitis – neatsakyti. Iš mūsų tylėjimo paklausėjas gali numanyti, kad jo klausimas mums nemalonus, ir gali palikti ramybėje. O jei kas moka susigriebti, tegul taip atsako (žinoma nemeluodamas), jog iš to anas nieko nesuvoktų. Bet dažnai ir taip negalima. Tada lieka viena išeitis – pasirodyti tikru vyru ir, nepaisant visokių nemalonumų, pasakyti tiesą. Jei gali, venk tų nemalonumų, bet jei ne – sakyk tiesą, nors už tai tau tektų ir skaudžiai nukęsti. Visados sakyti tiesą nėra lengva. Tai yra tikrai didvyriška dorybė!

Mažiems vaikams dažnai atleidžiame, jeigu jie, pabijoję rykštės, ima kartais ir pameluoja. Bet apie mažą vaiką užtat nė nesakome, kad jis yra tvirto būdo.

Bet ką pasakytume apie jaunuolį, kuris didžiuojasi savo protu, savo išmintimi, bet kuris yra bailus, silpno būdo ir, tik melo padedamas, išvengia bausmės arba pasitaikančių nemalonumų?

Ir kaip žavi mus tokio būdo jaunuolis, kurio burna niekados – nepaisant kiek tai kainuotų – nepasako melagingo žodžio, ir tai dėl to, kad jis iš viso negali meluoti. Nors atsidurtų ir blogiausioje būklėje, niekas jo neprivers pasakyti netiesą. Koks džiaugsmas sutikti tokį jaunuolį! Jo žodžiais gali pasitikėti, nes jis visas yra tikras. Kas žodis – tai tiesa!

Kad sunkiau būtų meluoti, Dievas taip padarė. Jis žmogus meluodamas parausta. Žinoma, galima išmokti meluoti ir neraustant, bet tai jau blogas ženklas. Mano sūnau, didžiukis tuo, kad gali sakyti tiesą. Ir kiekvienas – net kūdikis, kuris nori būti garbingas, tegul sako tiesą ligi paskutinio žodžio. Kas neįstikimas tiesai, tas nebus įstikimas ir savo pareigoms. Kas melagingomis priemonėmis įsigijo pagarbos, tas gyvenime eis priekin dar niekšingesniais būdais. Jei bus valdininkas, priims kyšius; pirklys, apgaudinės žmones, žodžiu, bus silpno būdo žmogus. Patarlė sako: „Kas melu pradeda, kartuvėmis baigia“.

Tvirto būdo jaunuolis savo gyvenimo taisykle tepasirenka tik vieną žodį – „*tiesa!*“ „Kas nenusideda kalba, tas yra tobulas žmogus“, – sako Šv. Raštas (Jok 3,2). Prasilenkimas su tiesa yra žmogaus vertės pažeminimas ir švenčiausių savo pareigų apleidimas.

Nežinau nė vieno atsitikimo, kur būtų leista meluoti. Kalbėti netiesą niekada nevalia – net ir didžiausioj nelaimėj. Žinau, yra jaunuolių, kurie teisinasi: „Aš buvau priverstas meluoti“. Bet tai netikęs išsisukinėjimas. Vyras negali būti priverstas! Jei tik vieną kartą leisime sau pameluoti, tada perniek visi įstatymai, nes kiekvienas save gindamas griebis melo ir teisinsis negalėjęs jo nieku būdu išvengti.

Kas būtų su visuomene, jei melas būtų leistinas? Niekas tada negalėtų kitu pasitikėti. Sūnus netikėtų tėvais, tėvai – sūnumi. Kiekvieną minutę turėtume galvoti: „Šis nori mane apgauti“. Nedrįsčiau tada nė sriubos valgyti: juk gal virėja į ją nuodų įdėjo. Nedrįsčiau nė pas gydytoją eiti: juk jis gali mane papjauti. Gyvenimas būtų tiesiog neįmanomas. Taigi matai, kad melas yra didžiausias visuomenės priešas.

„GARBĖS ŽODIS“

Kas visada laikosi žodžio, tam nėra reikalo nuolatos davinėti „garbės žodžio“, tos vienintelės išsisukimo priemonės, vartojamos visų silpnabūdžių jaunuolių. „Ar ateisi šiandien po pietų futbolo žaisti?“ – „Ateisiu!“ – „Tikrai?“ – „Garbės žodis!“ – „Paskolinsi man žodyną?“ – „Labai prašau!“ – „Tikrai?“ – „Garbės žodis“. Ir taip be galo. Kiekviename žingsnyje vis „garbės žodis“.

Bet tu taip nedaryk! Juk daug rimčiau ir vyriškiau pasakyti: „Taip, drauge! Aš nemeluoju!“

Žinoma, aš nesmerkiu garbės žodžio, bet kas dažnai jį davinėja, apie tokį vis pamąstome: „Šis vyrukas, atrodo, moka gerai meluoti. Šį kartą jis sako tiesą, bet, manydamas, kad jam netiki, dar prideda ir „garbės žodį“. Kas nemeluoja, tam tas „žodis“ visai nereikalingas.

Taigi visada laikykis duoto žodžio ir išpildyk savo pažadą. Bet, norėdamas ką nors pažadėti, pirma gerai apsvarstyk, ar galėsi ištesėti. Lengvapėdiškai žodžio niekados neduok. Bet, jei sykį ką pažadėjai, – nors ir daug kainuotų – turi išpildyti. Kieno žodžiu ne visada galima pasitikėti, tas nėra tvirto būdo vyras. Ir priešingai, kas visada laikosi savo pažadų, tas įrodo, kad jo būdas jau išlavintas. Kaip galėtų gyvuoti visuomenė, jei visi žodžiais švaistytųsi „Žodis – vyras!“ – sako sena patarlė. Ir tikrai! Kas žaidžia savo žodžiais, tas nėra vyras. Jei ir didžiausios nelaimės tave prislėgtų, pasiguosk šitais Prancūzijos karaliaus Pranciškaus I žodžiais: „Tout est perdu hormis l'honneur“ – „Visa žuvo, išskyrus garbę“.

ATVIRUMAS

Dar noriu atkreipti tavo dėmesį į vieną labai svarbų dalyką: *būk atviras ne tik kitiems, bet ir pats sau!* Kaip tą suprasti?

O taip! Ką tik padarei, tuoj paklausk savo sąžinės, ar gerai padarei. Tik neapsigauk! Jei turėsi drąsos būti atviras pačiam sau, ne kartą prisipažinsi, kad teisindamasis „neturėjau laiko“, pasakei netiesą, kad ne vieną kilnų darbą padarei tik dėl savi-meilės, kad į nedorą paveikslą žiūrėjai, visai ne „meną studijuodamas“, kad, pritardamas dviprasmiškoms draugų kalboms, neturėjai pagrindo sakyti „nesąs mažas vaikas“, – bet kad visa tai darei dėl kitokių priežasčių. O kad tu būtum pats sau atviras! Dažnai kalbėkis pats su savimi, nes tik taip galėsi geriau save pažinti.

Jeigu esi jaunas, nesigėdink savo amžiaus! Nepamėgdžioti suaugusių nei savo darbais, nei pasilinksminimais. Nekritikuok visko, nežiūrėk išdidžiai į tuos dalykus, kurių dar gerai nesupranti ir kuriems pažinti reikia gyvenimo patyrimo. Nemanyk, kad pats vienas viską supranti ir gerai supranti, kad tau reikia viską perskaityti, viską ištirti. Esi dar jaunas, tad ir žinok, kad tavo didybė glūdi paklusnume. Esi jaunas, todėl nereikalauk to, ko reikalauja suaugusieji ir kas jiems teleista. Pats dar nieko neuždirbi, todėl neleisk kitų pinigų nereikalingiems daiktams. Taigi matai, kiek daug kur reikia tau būti atviram pačiam sau!

Bet tu turi būti atviras ir Dievui. Kiekvienas mūsų širdies plakimas, kiekvienas atodūsis – visa nuo Jo priklauso. Taigi koks baisus melas, koks didžiulis apsigavimas, kada sveikas ir pajėgus jaunikaitis mano, jog Dievas jam visiškai nereikalingas, jam užtenka paties savęs. Argi Dievui atviras tas, kuris kitų akyse išsižada savo tikėjimo arba jį baimingai slepia? Ar atviras tas, kuris per atostogas neatlikinėja religinių savo pareigų, apleidžia kasdieninę maldą, neklauso Šv. Mišių, nepriiminėja švč. Sakramento?

Dievas yra pati Tiesa. Tarnauti tiesai, būti atviram – tai ir yra tarnauti Dievui. Kas į šį klausimą atsako aiškiai ir atvirai, tas savo žodžiais jau garbina Dievą. Kas tarnauja aukštam tikslui be jokių pašalinių minčių, tas savo darbais skelbia Viešpaties garbę. Kieno žodžiai, darbai ir gyvenimas yra lyg atversta švari knyga, lyg krikščioninis upelis, to gyvenime tikrai klesti Dievo Karalystė.

Mano Sūnau! Mūsų laukia kilnus uždavinys: būti teisingais, išplėsti atvirumo viešpatavimą ir taip pāruošti žmonių širdis priimti Dievą. Tik apsidairyk aplinkui! Kokia didžiulė melo našta slegia pasaulį! Kiek jame apakimo, veidmainiavimo, apsimeti-

mo šventu, paviršutiniškumo ir apgaulės? Tai vis tamsybių karalijos darbai. Tad ką daryti, kad Dievo Karalystė įsistiprintų? Gal sakyti pamokslus apie melą? Ne, taip toli tau nereikia eiti. Vieno užtenka: būk tiesos fanatikas, mylėk tiesą savo žodžiais, darbais ir visu gyvenimu. Tai bus geriausias tavo ginklas, kuriuo platinai Dievo Karalystę žemėje.

AGGREDERE!

Būdui lavinti neužtenka nei savęs nugalėjimo – *abstine*, nei patvarumo – *sustine*. Be šių dviejų dalykų, dar reikia drąsos, veiklumo ir valios – *aggredere*: veik! „Drąsam ir Dievas padeda“, – sako patarlė. Yra jaunuolių, kurie nebijo sunkumų, kurie lengvai nusigali, bet kuriems darbas yra tiesiog nepakeliama našta. O taip negali būti! Tvirtu būdo jaunuoliu nieku būdu negalima vadinti to, kuris per dienas stovi kampe ir linguoja galva. Krikščioniškasis gyvenimas reikalauja ne tingaus neveiklumo, bet judėjimo, jėgos ir nepaliaujamo triūso. Ne veltui dangaus džiaugsmas vadinami „*amžinuoju gyvenimu*“. Mūsų religijoje yra dėsnių, kurie liepia ko nors *nedaryti*; bet joje taip pat yra dėsnių, kurie įsako *daryti*. Taigi: „aggredere“! – *Būk veiklus!*

Sakoma, likimas turįs geležinį kumštį, kuriuo galįs visus parblokti žemėn. Tegul sau jis turi! Tu esi iš Dievo gavęs nemirtingą sielą ir todėl gali įgyti didesnės ištvermės, didesnio atsparumo ir lankstumo negu visas medžiaginis pasaulis. Todėl imkis tokio darbo, kokio nori, ir jis turi pasisekti. Niekas negali tavęs gąsdinti. Plienai yra elastingas, bet kartu ir kietas. Kur jis toks pasidarė? Ugnyje, liepsnų kaitroje!

Žmogaus gyvenimas yra smulkmenų grandinė. Atskirai paimitos, jos yra mažmožiai, bet vis dėlto gyvenimas susideda tik iš jų. Kiekviena pilis sumūryta iš nedidelių akmenų, kiekvienas didis gyvenimas susideda iš mažmožių.

Bet kiekvienas didis dorovinis nupuolimas irgi prasideda tik nuo mažmožių. Kas kreipia dėmesį į smulkius dalykus, tas, esu tikras, labai žemai niekados nenupuls. Tik įsižiūrėk, kur daugiausia žmonės suklumpa. Ar ant didelių akmenų? Visai ne! Jie jau iš tolo matomi. Bet dažniausiai parpuolama užsisitojus ant vyšnios kauliuko, kuris yra slidus ir iš tolo beveik nematomas. „Kaip mane kankina tie menkniekiai!“ – skundžiasi ne vienas, norėdamas tuo pasakyti, kad mažus įsakymus ar paliepimus jis laiko visai nesvarbiais. Argi nesvarbu, jei mašinų rateliai bus puse centimetro storesni ar plonesni? Argi nesvarbu, jei smuiko stygas patempsi truputį daugiau ar mažiau?

Ar nesvarbu, jei vienos asmenuotės veiksmazodį asmenuosi pagal kitos taisyklės? Paklausk tų, kurie išmano arklių prekybą, ir jie tau pasakys, kad labai skirtingai kainuos tie du riebus juodi eržilai, kurių vieno kaktoje yra mažmožis – balta žvaigždė.

MAŽMOŽIŲ REIKŠMĖ

Mažmožiai doroviniame gyvenime turi milžiniškos įtakos. Napoleonas buvo genijus ir būtų galėjęs žmonijai padaryti nepaprastai daug gero. Bet tuštzybė jį prazudė. Daugelio jaunuolių gyvenimas pradėjo griūti irgi, regis, dėl menkų dalykėlių. Peržengti vieną ar kitą mokyklos įstatymą, pora melagysčių pateisinti savo tingėjimą, praplepėti pusę dienos su draugais, rodos, nėra baisus dalykas. Bet dažnai kartojami veiksmai virsta įpročiais: geri veiksmai – gerais įpročiais, blogi – blogais. Iš pradžių gaila jauniems, kad jie dėl kažkokių „pagyrų puodų“ turi išsižadėti savo principų. Bet „pas juos būti taip gera, taip gera...“ Ir trečią, ketvirtą sykį jie pastebi, kad nusidėti jau lengviau, kad sąžinė jau nebe taip smarkiai prikaišioja.

Bet iš kur tie mažmožiai įgauna tokios jėgos?

Kuo žmogus tobulesnis, tuo jam smulkmenos yra reikšmingesnės. Senovės žmonės pasaulį pažino tik paviršutiniškai, ir tai jo didybė juos vertė klaupytis prieš Dievo Majestotą. O dabar daug labiau stebimės Kūrėjo išmintimi, kai, teleskopo ir mikroskopo padedami, matome tolimiausius ir mažiausius daiktus, susekame jų dėsnius ir santvarką. Šis ligi mažmožių taip nuostabiai sutvarkytas pasaulis tebūnie mūsų būdo pavyzdžiu.

Todėl ir tu negali nepaisyti net ir pačių mažiausių smulkmenų. Dabar matai, kokios auklėjamosios jėgos jos gali turėti, jei tik pildysi visus įsakymus, nors tau jie atrodytų ir nereikšmingi (pvz., pasninkas, kurį mūsų religija įsako...). Ir kitais atvejais gali nemaža ko išmokti. Pasėdėk, pavyzdžiui, prie upelio valandėlę, nors būtum ir labai ištroškęs; nepasakok tuoj išgirstos naujienos ir pan. Šiais visais mažmožiais padarysi labai rimtą valios stiprinimo darbą. Gali pastebėti, kad katalikų religija, kuri dažnai kalba apie nusigalėjimą ir susivaldymą, anaipol nekliudo žmogaus pažangai, bet padeda jam suvokti, koks yra tikrasis jo gyvenimo kelias. Kas negali nusigalėti, tas nebus ir religingas, nes religingas tik tas, kurio siela diena iš dienos nugali kūno silpnybes.

Gal manimi netikėsi, jei pasakysiu, kad dėl vienos vinies trūkumo arklio pasagoje buvo pralaimėtas mūšis. Generolo

arklio pasagai trūko vinies, todėl vėliau jis pasagą visai pametė. Be pasagos arklys suklupo, generolas nupuolė ir buvo priešų užmuštas. Nebelikus kam vadovauti, kova buvo pralaimėta.

SURIŠTAS GULIVERIS

Žmogaus siela yra lyg ta apsnigta gatvė. Iš pradžių ji esti grublėta, nelygi, bet toliau ją vaikai rogutėmis ir pačiūžomis taip nuslidinėja, jog net pradeda žibėti. Taip atsitinka ir su mūsų veiksmais. Kuo dažniau ką darome – gera ar bloga, – tuo labiau į tą įprantame ir tuo lengviau mums sekasi. Galop nė nepajuntame, kaip pradėdam važiuoti jau nuslidinētu keliu.

Ar atsimeni pasaką apie Guliverį? Iš milžinų šalies jis nukeliavo pas liliputus. Ir šitie mažičiai sutvėrimai vis dėlto jį priveikė. Jie neturėjo tokios virvės, kurios Guliveris nebūtų galėjęs sutraukti, bet tais mažmožiais, tais tūkstančių tūkstančiais siūlų jie taip apraizgė miegantį Guliverį, jog šis nebegalėjo nė pasijudinti.

Dabar gali suprasti, kodėl rimti žmonės stengiasi atitaisyti net ir mažiausias savo klaidas. Kas menkuose dalykėliuose tenkina savo norus, tas nepasiklaus sąžinės ir rimtu atveju. Labai liūdna, kad daugybė žmonių, jaunystės metais žadėjusių tokių gražių vaisių, vėliau nuėjo nuodėmės keliu ir tik dėl to, kad nepaisė mažmožių. Jie irgi užaugo, jie irgi tapo vyrais, bet ne tikrais vyrais, o *tik vyro šešėliais*. Jie yra lyg iš sniego nulipdyti seniai: iš pažiūros turi akis, burną, bet neturi būdo, neturi valios.

Žiūrėk, kad būtų tvarka ne tik tavo sieloje, bet ir ant tavo stalo, tavo spintoje, kambarėlyje. Išorinė tvarka yra ne tik vidinės tvarkos pasireiškimas. Ji turi labai daug įtakos ir visam sielos gyvenimui. Kas savo daiktus laiko tvarkingai, to ir mintys bus tvarkingos. Žiūrėk tvarkos dar ir dėl to, nes tik tvarkingas žmogus gali būti punktualus. Tas, kurio viskas sujaukta, kuris bėginėja iš vieno kampo į kitą, sugaišta daug laiko, ir vėliau gyvenime niekados nespėja ateiti ten, kur reikia. Ar nepažįsti tokių mokinių, – tu, manau, nesi toks, – kurie rytą, dešimt minučių iki aštuonių, šoka ieškoti lotynų kalbos sąsiuvinio. Viską kambarėje verčia, mėto, bet veltui – sąsiuvinio nėra. Rodos, kaip ugnį sudegė. Galop suranda, bet žiūri, – jau penkios minutės po aštuonių. Tada galvotrūkčiais lekia į mokyklą, žinoma, pasivėluoja ir gauna pastabą. O taip atsitinka dėl to, kad jie yra netvarkingi. Bet tuo viskas jiems gali dar nesibaigti. Būdami valdininkais, tokie žmonės pasivėlins į tarnybą, neatliks

svarbių pareigų ir už tai bus baudžiami. Būdami gydytojais, jie numarins ligonius, nes recepte praleis kokį „mažmožį“. Būdami vaistininkais, jie gerai neperskaitys recepto ir paduos ne tokių vaistų.

Tai bus kaltas tas, netvarkingas, suteptas sąsiuvinis, tos sudraskytos, rašaluotos knygos, ta supjaustyta liniuotė. Taigi turi budriai saugotis, kad maži, bet blogi įpročiai, maži apsileidimai ir paviršutiniškumai neapipintų tavo būdo, kaip liliputai apipynė Guliverį. Vėliau gali jų jau nebesutraukti.

Todėl žiūrėk tvarkos net ir menkiausiuose dalykėliuose. Tavo pieštukas tebūnie visada nudrožtas, liniuotė nerašaluota; ant stalo tegul stovi tik tai, kas reikalinga mokslui: kiekviena knyga, kiekvienas sąsiuvinis, trintukas, plunksnakotis – viskas tegul turi savo vietą, kad net ir tamsoj galėtum juos rasti. Kiekvieną vakarą punktualiai prisuk laikrodį. Ypač saugok pasiskolintus daiktus (knygas, žodynus, skriestuvus) ir atiduok juos pirmiau negu ateis paprašyti.

„ABSALOMO PLAUKAI“

Vienas Bjornsono¹¹ romanas vadinasi „Absalomo plaukai“. Jame vaizduojami žmonės žūsta ne dėl didelių savo būdo ydų, o tik dėl to, kad nepaiso kasdieninių dalykėlių. Kas yra mažmožių viešpats, tas moka valdyti ir didelius dalykus. Kas panaudoja sekundes, tas moka panaudoti ir visą laiką. Kas galėtų atlikti didelį žygį, jei nepaisytų mažmožių?

Išmok todėl net ir nereikšmingas pareigas atlikti punktualiai ir sąžiningai. Gyveni, pavyzdžiui, bendrabutyje. Šeštą valandą ryto skambina keltis. Žinoma, galėtum dar porą minučių pasiraivyti lovoje, bet to nedaryk! Tuoj šok ir bėk praustis. Ar tai ne menkniekis? Taip atrodo. Bet iš tikrųjų tai yra didis valios grūdinimas, nes taip išmokstama nugalėti tinginį.

Arba ateina laikas mokytis. Nežiovauk tada, nesiraivyk, bet tuoj sėsk prie knygos ir pradėk skaityti. Ar tai mažmožis? O ne! Tai didis nusigalėjimo darbas!

Nuteisto nusikaltėlio motina, jam dar mažam esant, nežinojo, kad savo gyvenimą josios sūnelis pabaigs kartuvėse. Bet kelias į nusikaltimą jam prasidėjo pirmą kartą apsisvaiginus al-

¹¹ Bjornsonas Bjornscherné (1832–1410) po Ibseno didžiausias norvegų rašytojas, puikiai mokąs piešti Šiaurės žmonių gyvenimą. Į lietuvių kalbą yra išverstas vienas iš pirmųjų jo veikalų „Siunevė iš Saulės slėnio“. – Vert.

koholiniais gėrimais. Taip lygiai ir vekselių padirbinėtojai pradeda mokykloje pažymius skusdami. Tik tas, kas nekenčia netvarkos (net ir mažmožiuose), galės išvengti ir didelės netvarkos, jei tokia jam kada nors pasitaikys. Apie tai ir išganytojas kalbėjo: „Kas ištikimas mažmožiuose, tas ištikimas ir didžiuose dalykuose, o kas nesąžiningas mažmožiuose, tas nesąžiningas ir dideliuose dalykuose“ (Lk 16, 10).

Dabar suprasi ir Augustino, to didžio šventojo, posakį: „*Quod minimum est, minimum est; sed in minimo fidelem esse, maximum est*“ – „Kas maža, tai maža, bet būti ištikimam mažuose dalykuose – štai kas didinga“.

Išmokti fechtuotis nėra lengva. Pirmiausia reikia išmokti atsisoti, įprasti naudoti špagą, atmušti smūgį, vadinas, susipažinti su fechtavimo pagrindais. Bethovenso sonatų, ilgus metus nemiklinus pirštų, negalima paskambinti. Ferencas Listas¹² pasakė: „Jei nesilavinu vieną dieną, tik aš jaučiu; jei nesilavinu tris dienas, jau ir publika jaučia“.

„Savo turtus pražudome taleris po talerio, savo gyvenimą – valanda po valandos. Nepaisymas mažmožių bukina mūsų sąžinę. Kaip ištisi klinčių kalnynai, remiantis naujausiomis mokslo teorijomis, susidaro iš mažiųjų, akimi nematomų gyvūnėlių, taip ir didelės gyvenimo sunkenybės susideda iš vos pastebimų mažmožių“ (baronas fon Etvešas).

AMŽINOJI LEMPUTĖ PIZOS KATEDROJE

Pastabumo dovaną daug kas laiko menkniekiu, bet iš tikrųjų ji yra labai svarbi, jei tik norime bent kiek pažengti į priekį. Todėl išmok savo jausmus kiek galima geriau tvarkyti.

Akis pamatė, ir dvasia turi suvokti. Indėnai iš numintos žolės, iš vos pastebimų pėdsakų daug ką nuspėja. Arabų astrologai ir be teleskopo susekdavo žvaigždžių kelius.

Susitelkimas, pastabumas ir greitas orientavimasis reikalingas ne tik lakūnams ar jūrininkams, bet ir visiems tiems, kurie nori laimingai plaukti per gyvenimo jūrą.

Pasitaiko labai nepastabių žmonių, jog juos apgauna patys menkiausi, kasdien matomi daikteliai.

Paklausk savo draugą: „Ar žiūrėjai šiandie į laikrodį?“ – „Žinoma!“ – atsakys. – „Na, tai parašyk jo valandų skaičius. Esu tikras, kad nepasiseks!“ – „Nepasiseks?“ – draugas griežia pieštuką ir pradeda rašyti: I, II, III ..., skaičių keturi jis parašo

¹²Listas (1811–1886) didis vengrų pianistas ir kompozitorius. – Vert.

IV, o laikrodyje buvo IIII. Ar matai, kaip savo pastabumu negalima pasitikėti?

Kas įpratęs žiopuoti, tas veltui važinėš po pasaulį; jis tik pinigų leis, o naudos iš to neturės jokios, nes moka tik žiūrėti, o ne matyti. Ir priešingai, kas stebi, tas įžvelgia daiktų esmę, suvokia jų prasmę ir priežastis. Taip buvo padaryti ir visi didieji atradimai.

Argi vienas iki Niutono matė krintantį obuolį? O vis dėlto jis pirmasis taip giliai suvokė šį dalyką, jog iš to net sukūrė gravitacijos teoriją. Ne vienas taip pat matė, kaip garas kilnoja verdančio puodo dangtį. O tik Vatas mokėjo tą panaudoti garo mašinai padaryti. Kartą Rentgenas savo aparate rado sugadintą fotografijos stiklą. Manai, jį išmetė? Ne! Jis pradėjo tyrinėti, kaip šviesa galėjo prieiti prie aklinau uždaryto stiklo. Ir jis atrado rentgeno spindulius, einančius net per nepermatomus daiktus.

Panašiai Galilėjus atrado ir švytuoklės dėsnius. Pizos katedroje zakristijonas pylė kartą aliejų į lemputę, kybančią prieš Švč. Sakramentą ant labai ilgos vielos, pririštos pačioje skliautų palubėje. Kas žino, kiek šimtų metų tą ne vienas matydavo, bet tik žvali Galilėjaus akis pastebėjo, kaip sujudinta lemputė taisyklingai švytuoja tai į vieną, tai į kitą pusę. Šį reiškinį jis ilgai svarstė ir po penkių dešimčių vargingo darbo metų jis atrado švytuoklės dėsnius, pagerino ir pačią švytuoklę, kuri buvo labai reikalinga laikui matuoti ir astronominiams skaičiavimams atlikti.

Pasakojama, kad kapitonas Braunas, turėdamas pastatyti per Tvydo upę tiltą, ilgai galvojo, kaip čia padarius, kad tiltas pigiau kainuotų. Kartą bevaikščiodamas jis pastebėjo padžiautus verpalus, nutiestus nuo vieno krūmo ant kito. „Puiku! Jau suradau! Ar negalima būtų iš geležinių strypų ir grandinių pastatyti tokį tiltą“. Ir greit po to jis pastatė pirmą kabantįjį tiltą.

Inžinierius Brunelis kartą pamatė, kaip vienas vabaliukas gręžė laivo sieną pirmiau į vieną pusę, paskui į kitą, taip pasidarydamas atsarginį išėjimą. Šį faktą Brunelis pritaikė dvianiams požemio tuneliams statyti.

DŽIAUGSMINGAS DARBAS

Pagrindinė priemonė valiai stiprinti ir būdai lavinti yra darbas ir džiaugsmingai atliekamos kasdieninės pareigos.

Stabmeldžiai darbą laikė žeminančiu dalyku. Tik krikščionybė pakėlė darbo vertę, mokydama, kad darbas kilnina žmo-

gu. Krikščionybė taip pat parodė ir didelę darbo įtaką būdai lavinti. Darbas stiprina valią, nes tam reikia daug susivaldymo, nusigalėjimo ir ištvermės. Kas įstengia sąžiningai dirbti, tas ir aistras greičiau nugalės negu tinginys, kuris savo pareigas atlieka visada raivydamasis. Darbas duoda gyvumo ir sielai, ir kūnui, o neveiklumas visiškai užmigdo žmogaus galias.

Pasidaryk smulkų dienos darbų planą ir, atėjęs mokymosi laikui, nė kiek nedelsdamas, sėsk prie stalo, nors minkšta sofa ir labai tave viliojūt dar valandėlę padrybsoti, nors knyga būtų įdomi ir malonu ją toliau skaityti. Bet mokymasis yra tavo pareiga. Džiaugsmingai dirbamuose darbuose glūdi milžiniška jėga. Tiktai darbas auklėja dvasią, o ne tuščias dūlinėjimas iš kampo į kampą.

Nežinau, ar esi buvęs kelionėse ir matęs nuostabaus gražumo bažnyčių ir trobesių, likusių iš vidurinių amžių. Ar žinai, kokį milžinišką įspūdį man daro, kai žiūriu į Kelno katedros kolonų mišką arba į žėrintį Milano katedros marmurą? Man tada kyla mintis, kad tų laikų architektai, skulptoriai ir tapytojai paaukojo visą save, kad tik sukurtų būsimoms kartoms nenykstančių meno veikalų. O šiandien viskas taip pasikeitę! Šiandien viskas daroma greitai, labai greitai, kad tik greičiau užmokestį gavus.

Ar esi girdėjęs didelio anglų mokslininko Karlailio vardą? Kartą jo žmona, norėdama iškepti vyrui geros duonos, visą naktį sėdėjo prie krosnies, bet galop, netekusi kantrybės, sušuko: „O kad aš daugiau užsiimčiau tokiais menkniekiais!“ Bet tuoj save subarė: „Benvenutas Čelinis visą naktį budėjo, kai buvo liejama jo garsioji Persėjo statula. Ar yra skirtumas tarp Čelinio darbo ir žmonos, norinčios iškepti savo vyrui geros duonos?“ Taip, ir duoną galima džiaugsmingai kepti! O pagarbos yra vertas kiekvienas, kuris tik sąžiningai atlieka savo pareigas, nors jos būtų ir labai nereikšmingos.

Jei dėl kurio darbo tenka pavargti, pasistenk jį tobulai atlikti. O jei nepasitiki gerai padarysias, verčiau nė nepradėk.

Būdamas Milane, kartą užlipau ant tos puikiosios katedros. Ji visa padaryta iš baltojo marmuro, net ir stogas papuoštas daugybe bokštelių ir statulėlių, viena už kitą gražesnių, puikesnių. Statant kažkas paklausė vieną karštai dirbantį skulptorių: „Tiek darbo! O kas šitą statulą nuo žemės matys? Kas supras, kiek daug vargo ji kainavo?“ – „Nuo žemės niekas! – atsakė menininkas. – Bet ją matys Dievas iš viršaus!“ *Dievas mato mano darbus ir to užtenka.* Ir kiek daug sielos įdedama į su tokia mintimi atliekamą darbą!

Iš tos pačios medžiagos menininkas sukuria meno veikalą, o nemokša nieko nepadaro. Taip gali būti ir su darbu, vienam

darbas kilnina būdą, o kitą visiškai pražudo, nes pastarasis dirba dejuodamas ir skųsdamasis. Žmogus gimęs dirbti. Tad dirbk džiaugsmingai ir pamatysi, kad darbas yra tikra palaima, teikianti gyvenimui naujos prasmės ir naujų džiaugsmų.

PAREIGA

Pareiga! Tai reikšmingas žodis! Pareigos atlikimas išaukština tautas ir asmenis, o neatlikimas juos pražudo. Ištikimos savo pareigoms tautos atsispyrė pasaulio istorijos audroms, o neištikimos – žuvo.

Vienoje senoje bažnyčioje kabo paveikslas, vaizduojąs visus gyventojų luomus. Ten stovi puikiais drabužiais apsivilkęs popiežius, po jo kojomis parašyta: „Aš jus visus mokau!“ Toliau stovi karalius su karūna ir skeptru, o po juo parašas: „Aš jus visus valdau!“ Dar toliau nupieštas kariuomenės vadas su šalmu ir kardu ir parašyta: „Aš jus visus ginu!“ Ūkininkas žagre aria lauką ir sako: „Aš jus visus maitinu!“ O visai krašte stovi išsišiepęs velnias ir sako: „Aš jus visus nusigabensiu į pragarą, jei tik savo pareigų gerai neatliksite!“

Kokią gilią mintį slepia šis paveikslas! Nesvarbu, ar esi karalius, ar ūkininkas, svarbu kad tik gerai pareigas atliktum. Žemės gyvenimas yra lyg scenos veikalas, kuriame kiekvienas atlieka savo vaidmenį. Jo negalima pasirinkti, jį reikia tik gerai vaidinti. Ir nesvarbu, kokį vaidmenį esi gavęs, svarbu kad tik gerai jį atliktum. Vaidinąs karalių irgi gali būti nušvilptas, jei tik blogai vaidinsi. Ir priešingai, paprastam vaikėzui gali būti plojama, jei tik jis savo vaidmenį gerai atliks.

Kiekviena žingsnyje šiandien galima išgirsti: „Jau nežinau nė ką bepradėti! Visos profesijos užimtose!“ Mano mielas! Būk ramus! Kiekvienai profesijai dar reikia daug sąžiningų, dorų ir darbščių vyrų. Reikia tik tokiu būti, o vieta pati atsiras.

Patikėk poetu, kuris sako, kad gyvenimo vertė matuojama ne tuo, kiek kuris savo norų išpildė, bet kiek savo pareigų atliko. Gyvenimą praleisti be darbo, tai tas pats, kaip rėmus palikti be paveiklo. Tikroji tavo laimė, žemės klajūne, ne norų išsipildymas, bet atliktos pareigos.

Per karą buvo nušauti du lakūnai kaip tik tuo momentu, kada jie, atlikę savo darbą, pasuko grįžti į savųjų pusę. Žvalgas mirė tuoj, o pilotui dar pasisėkė, įtempus paskutines jėgas, perskristi frontą ir nusileisti ant savųjų apkasų. Pamatę orlaivį, subėgo daugybė kareivių. Ar žinote, kokie buvo paskutiniai piloto žodžiai? Vos praverdamas lūpas, jis papasakojo apie prie-

šų įtvirtinimus ir parodė fotoaparata, kurį vis dar tebelaikė savo rankose miręs žvalgas. Vidurdienį abu lakūnai buvo laidojami, ir tą pačią valandą priešas buvo sumuštas. Kaip nuostabiai atliktos šios pareigos! Tokie žmonės, nors ir būtų labai negarūs, amžiais gyvena būsimųjų kartų atsiminimuose.

„ŠIANDIE ESU BLOGAI NUSITEIKĘS!“

Mokymasis pirmiausia priklauso nuo valios, bet ne nuo nuotaikos. Tuo tarpu dauguma jaunuolių teisinasi: „Mokytis šiandie man nesiseka. Esu blogai nusiteikęs!“

Niekados neužmiršk, kad atidėliojamas darbas pasidaro baisiai sunkus. Reikiamu laiku jis būtų buvęs visai lengvutis, bet valanda po valandos darėsi vis sunkesnis ir sunkesnis, kol galop pasirodė esąs visai neįveikiamas. Neužmiršk taip pat ir kitos taisyklės: *pirmiau pareigos, o paskui žaidimai*. Dauguma jaunuolių skundžiasi, kad turi blogų pažymių, kad mokytojas prieš juos nusistatęs, kad iš viso jiems niekas nesiseka, o nežino, jog tai atsitinka dėl to, kad jie pirmiausia rūpinasi pasilinksminimais, o tik paskui – visai paskutinėj vietoj – pareigomis.

Girdėjai turbūt apie žuvusį Pompėjos sargybinių¹³. 79 m. prieš Kristų įvyko baisus Vezuvijaus išsiveržimas. Karšti pelelai ir žėruojanti lava uždengė visą Pompėjos apylinkę. Ugnies bangos artinosi ir prie miesto. Visi išbėgiojo, pasiliko tik vienas sargyboje stovįs kareivis, nė kiek nenusigandęs artėjančio pavojaus. Kilus visuotiniam sumišimui, buvo pamiršta pasakyti, kad jis paliktų savo vietą, todėl jis ir stovėjo. O lava artinosi. Ugnies liežuviai, svaiginą garai jau užė aplinkui, bet kareivis nesijudino. Ir lava jį palaidojo. Dabar, atkasinėjant miestą, rastos ir tas sargybinis. Šiandie jo šalmas, šarvai ir ietis yra brangiausias Neapolio muziejaus Borboniko turtas. Kareivis mirė, eidamas savo pareigas, ir ta mirtimi dar labiau paryškino romėnišką būdą.

Tavęs, mano mielas, karo pareigos gal ir nelaukia. Bet tavęs laukia didžios gyvenimo pareigos. Tu turi pareigų savo

¹³Tai mums, be abejo, yra fizinės ištvermės, savotiškai suprasto pareigingumo pavyzdys, kartu neužmirštant, kad krikščioniškoji ištvermė turi būti protinga. Dievas – išminties Pilnatvė – nereikalauja beprasmiškų dalykų. Tačiau neturime vengti prasmingos, Kristaus mokymą atitinkančios aukos, kurios ne kartą prireikia ginant tiesą, sąžinę, Dievo ir žmonių teises. – R. G.

Dievui, artimui, Bažnyčiai ir Tėvynei. Gal tau atrodo tai ir per sunku, bet vis dėlto garbingam žmogui tinka tik taip supranta-
mas gyvenimas: mes esame šiame pasaulyje ne tam, kad lė-
bautume, bet kad gerai atliktume tas pareigas, kurias Dievas
mums yra paskyręs. Tai vienintelis kelias į laimę.

Pasitaiko jaunuolių, kurie norėdami mokytis, vis laukia „ge-
resnės nuotaikos“. Bet dažniausiai nesulaukia, o pamokos taip
ir lieka neišmoktos.

Visa, kas tik yra danguje ar žemėje, paklūsta amžinajai
Dieviškai Valiai. Gamtos dėsniai klauso josios įsakymų,
žvaigždės rieda savo keliais, mėnulis keliauja aplink žemę ne
laisvai, bet dėl to, kad taip turi daryti. Tik vienas žmogus nėra
verčiamas laikytis Dievo įstatymų. Jam Kūrėjas yra davęs lais-
vą valią, kuri gali pasipriešinti net Dieviškai Valiai. Štai kas
yra nuodėmė! Bet, jei žmogus nenori gyventi tamsybėse, jei
nenori amžinai pražūti, jis turi laikytis Dievo nustatytos tvarkos,
kaip jos laikosi ir mažytis vabalėlis, ir silpnutė žolelė. Todėl at-
lik visas, nors ir smulkiausias, pareigas gerai ir tu būsi vertas
didžiausios garbės. Juk argi ne garbė mūrininkui, kai apie jį
sakoma: „Kiekviena plyta rodo jo sąžiningumą“.

„MŪSŲ LAIKRODIS VĖLUOJA“

Į stoties laukiamąją salę įbėga uždusęs žmogus: „Leiskite,
leiskite! Aš važiuoju Vienos greituoju!“ – „Jis tik išėjo!“ – ra-
miai atsako budėtojas. – „Išėjo? Tai kas dabar bus? Aš būtinai
turėjau juo važiuoti! Man dabar bus baisių nuostolių!“ Bet kas
kaltas! Traukinys išėjo punktualiai.

Man rodos, kad šis keleivis mokymosi metais keldavosi tik
likus penkioms minutėms iki aštuonių ir į mokyklą laiku nieka-
dos nespėdavo. Ir štai dabar dėl šio menko nepunktualumo jis
turi didelių nuostolių.

Bet kas iš tikrųjų yra punktualumas? Labai paprastas daly-
kas! „*Nieko nedaryk po laiko, bet viską daryk laiku*“. Kas šios
taisyklės laikosi, tas viską, kas jam skirta, baigia reikiamu lai-
ku. Punktualus jis esti iš pat ryto. Štai, sakysim, atėjo metas
keltis. Vadinasi, ilsėtis jau ne laikas. Taigi ir šok greitai iš lo-
vos. Ir jei tai darysi, nereiks skųstis, kad neturėjai laiko rytmeti-
nėms maldoms.

Toliau ateina laikas mokytis. Jis yra brangesnis ir už auksą,
jeigu tik mokama juo naudotis. Taigi nesirenk pusę valandos,
nesiraivyk ir nemąstyk sudėjęs rankas už galvos „reikia ar ne-
reikia mokytis“, bet tuoj sėsk prie stalo ir pradėk dirbti. Kas yra

punktualus, tas, eidamas į mokyklą, neužmiršta sąsiuvinių ar knygų, o parėjęs namo, nemeta jų į kampą, kad paskui nereiktų veltui gaišti laiko beieškant.

Būti punktualiam! Ar netiesa, kad šitie žodžiai gyvenime turi begalinės vertės. Būti visą laiką ištikimam savo pareigoms, būti sąžiningam net ir mažiausiuose dalykėliuose, uoliai dirbti, nors ir niekas nematytų, – sakykite, ar yra didesnė dorovinė didybė ir geresnis vyriško subrendimo ženklas? Ne be pagrindo ir patarlė sako: „Punktualumas yra karališka dorybė“. Ir tikrai ne kartą reikia karališko kilnumo, kad galima būtų nugalėti visas kliūtis ir niekadęs nenorėti išsisukti nuo pareigos.

Kas supranta, ką reiškia laikas, tas visados yra punktualus. Kas kitų neverčia laukti, tas parodo, kiek jis brangina ne tik savo, bet ir kitų laiką. Ir priešingai, kas iš vaikystės yra netvarkingas ir nepunktualus, tas vėliau pasidaro apsileidėlis ir žodžio laužytojas. Kas nebrangina laiko, tas nebrangins ir savo pašaukimo pareigų.

„Pone mokytojau! Mūsų laikrodis vėluoja“, – teisinasi pasivėlinę mokiniai. Bet jeigu būtų atviri, jie turėtų pasakyti: „Pone mokytojau! Aš buvau tinginys, netvarkingas ir todėl pasivėlinau“. – „Mūsų laikrodis vėluoja!“ O ar žinai, ką sykį pasakė Vašingtonas savo sekretoriui, kuris norėjo panašiai pasiteisinti: „Arba tamsta pasiieškok kito laikrodžio, arba aš susirasiu kitą sekretorių“.

Daug tiesos yra šituose admirolo Nelsono žodžiuose: „Visa mano pasisekimo priežastis buvo ta, kad aš savo darbus visada baigdavau ketvirčiu valandos anksčiau negu buvo nustatyta“.

VARGŠAS MOKINYS

Man dažnai tenka matyti, kaip vienas ar kitas jaunuolis stengiasi nugalėti įvairias gyvenimo kliūtis, kad tik galėtų lankyti aukštąją mokyklą¹⁴. Neturtingi jų tėvai paprastai teturi nedidelį žemės sklypelį ir vos įstengia išmaitinti savo šeimyną. Tokie moksleiviai mokosi nepaprastai uoliai, keliiasi labai anksti ruošti pamokų, kad vėliau galėtų kitus pamokyti; jie beveik

¹⁴Mūsų laikų visuomenėje ne tokie ryškūs turiniai ir luominiai skirtumai, tačiau pastebime labai daug dvasinio, moralinio skurdo. Ir jaunuolis, kuris dėl palankių aplinkybių įsigijo daugiau tikėjimo žinių, išsiugdė tvirtas pažiūras, turi jausti lygiai tokią pat pareigą dalytis vidinėmis vertybėmis su draugais, kaip ir duona su alkstančiaisiais. – R. G.

nieko neturi pusryčiams, pietų eina kasdien vis kitur; jų drabužiai sulopyti, kambariai šalti. Tuo tarpu klasėje šalia tokio vargšo sėdi elegantiškai apsirengęs, išsikvėpinęs turtingas jaunuolis. Per pertraukas jis valgo skanų sumuštinį (jam nė į galvą neateina pasiūlyti jį neturtingam draugui), o vargšas žiūri ir mąsto: „Mano Dieve! Kad aš tiek turėčiau!“

Mano mielas! Jei ir tu esi toks vargingas moksleivis, aš noriu tave paguosti. Nesigėdyk savo neturto ir niekados neužmiršk, kad tokios vargingos kovos metai tavo būdai lavinti turi begalinės reikšmės. Turtingi tavo draugai gaišina laiką ir žudo niekad nebegrįžtančios jaunystės metus patogumuose, linksmybėse, o geriausiu atveju – nereikalingam sportui¹⁵. Turtingajam pamokos yra tik nemalonus žaidimų nutraukimas, o vargšui jos paguoda, viltis ir geresnės ateities laidas. Aš pažįstu daugybę jaunuolių, kurie nežiūri rimtai į darbą, gyvenimą tik dėl to, kad jie yra turtingi ir nemato reikalo dirbti. Lengvamanių draugų susiėjimuose jie leidžia laiką tušties pokalbiams, pasivaikščiojimams, mokymuisi šokti ir puoštis. Neginčiju, kad didelis neturtas apkartina daugybę gyvenimo valandų ir ne vienam gali palaužti sparnus. Tačiau taip pat neginčytina tiesa, kad turtai daugiau pražudo talentų negu neturtas. Turtingas jaunikaitis retai kada turi aukštą tikslą, kurio siektų. Vargšui pasaulis yra krautuvė, kurioje už savo darbą jis gali visa nusipirkti. Ir kai vėliau suaugęs jis savo uolumu pasiekia didelių laimėjimų, tik tada supranta, kiek turi būti dėkingas tam dideliame jaunystės vargui.

Turtingas jaunuolis, jeigu jis ir išmintingai galvoja, savo mokslu įgyja tik diplomą. Tuo tarpu vargšas skurdžiais mokslo metais įgyja ne tik diplomą, bet ir drąsos kovoti su kliūtimis, įgyja vyriškumo, susitelkimo ir ištvermės.

„Darbu dievai visa perka“, – sako sena graikų patarlė. Andrius Karnegis, žymus amerikiečių milijardierius, daugelį metų dirbo įvairiuose fabrikuose paprastu darbininku. Tokių yra daugybė: Vanamakeris, Rokfeleris, Gūldas, Seligmanas, Vilsonas ir kt.

Garfildas, vėliau Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas, jaunystėje buvo taip neturtingas, jog šešiolikos metų buvo priverstas pjauti javus, kad susirinktų lėšų mokytis jūrininkauti. Kartą vienas fermeris, į kurį jis kreipėsi, ieškodamas darbo, atsakė: „Sunkiai pjūčiai aš samdau vyrus, o ne vaikus“. – „Bet jeigu vaikai padaro vyro darbą, ar ne vis tiek“, – atsakė Garfildas. Fermeriui patiko atsakymas, ir Garfildas buvo priimtas.

¹⁵Turima omenyje ne sveikas fizinis lavinimasis, grūdinimasis, o azartinis „sporto kultas“, daug kam tampantis vienašališka, akiratį siaurinančia aistra. – R. G.

Po dienos pasiuntė fermeris Garfildą į laukus kartu su ketu-riais suaugusiais vyrais. Šie sumanė mažajam pjovėjui iškirsti šposą: pastatė jį viduryje ir pradėjo smarkiai pjauti. Bet viskas veltui! Garfildas taip uoliai dirbo, jog vyrai net džiaugėsi, kai per pietus gavo prisėsti. Jaunikaičio rankos buvo pilnos pūslių, bet jis nesiskundė. Pavalgę vyrai prašė jį pjauti paskiausiai, nes jau fermeriui įrodęs, kad galįs ir vyriškus darbus dirbti. Jaunikaitis sutiko, bet vyrai labai apsigavo. Garfildas taip smar-kiai gulė jiems ant kulnų, jog darbininkai, nenorėdami pasiro-dyti esą menkesni už jaunuolį, padirbėję ligi vakaro, buvo visai pavargę. O Garfildas atrodė visai gerai. Guldamas jis net pa-prašė žvakės. „Ką tu su ja veiksi?“ – paklausė šeimininkas. – „Norėčiau truputį pasimokyti. Mat dieną nebuvo laiko!“ – „Bet tu dirbai už tris ir todėl geriau eik pailsėti. Kaip tavo pavardė?“ – „Džeimsas Abraomas Garfildas! – atsakė šis, paėmė žvakę ir, nuėjęs į savo kambarį, mokėsi ligi vidurnakčio. Ir šis varg-šas mokinyš vėliau tapo Amerikos prezidentu. Jeigu nori, galiu ir daugiau tokių paminėti.

Stefensonas, garvežio išradėjas, gimė vargingoje kalnaka-sio trobelėje. Jo tėvas buvo paprastas darbininkas, prižiūrįs anglių kasykloms reikalingas mašinas. Būdamas jaunas, *Ste-fensonas* valė anglis, o vėliau jam buvo pavesta prižiūrėti arklį, kuris suko mašiną.

Vatas, svajodamas apie didį savo sumanymą padaryti garo katilą, buvo priverstas dirbti fleitas, vargonus, kompasus, kad užsidirbtų pragyvenimui.

Heršelis, garsusis astronomas, pelnė sau duoną griežda-mas orkestre. Per pertraukas jis išeidavo iš šokių salės, išsiim-davo teleskopą ir žiūrėdavo į žvaigždes. Po to vėl grįždavo griežti.

Franklinas, žaibolaidžio išradėjas, ilgai vertėsi knygų spausdinimu ir pardavinėjimu; *Fergusonas*¹⁶ piešė portretus; *Kanova*¹⁷, garsusis skulptorius, iš pradžių buvo akmenų skal-dytojas kaip jo tėvas ir tėvo tėvas; *Tintoretas*¹⁸ iš pradžių buvo

¹⁶*Džeimsas Fergusonas* (1808–1886) buvo anglų architektas ir meno istorikas, parašęs daug veikalų apie Rytų architektūrą. – *Vert.*

¹⁷*Antonijus Kanova* (1757–1822), italų skulptorius, pagarsėjo savo kū-riniu „Dedalas ir Ikaras“. Žymesni jo kūriniai yra: antkapiniai paminklai po-piežiams Klemensui XIII, Klemensui XIV, gracinga grupė „Amūras ir Psi-chė“ ir kt. – *Vert.*

¹⁸*Tintoretas* (1518–1594), italų tapytojas, gimęs Venecijoje, piešęs daug freskų Venecijos Dožų rūmuose ir bažnyčiose. Garsios jo freskos: „Kristaus kančios ciklas“, „Marijos vainikavimas“, „Paskutinis teismas“ ir kt. – *Vert.*

dažytojas; *Karavadžas*¹⁹ – mūrininko pagalbininkas; *Džotas*²⁰ – piemuo. *Haidno* tėvas buvo vežėjas. Fizikas *Faradėjus* buvo kalvio sūnus ir iš pat mažens mokėsi knygrišystės, kuria vertėsi net ligi dvidešimt antrųjų savo amžiaus metų. *Koperniko* tėvas buvo kepėjas, *Keplerio* – smuklininkas. *Laplasas* buvo ūkininko vaikas. Ir jei visi šitie didieji žmonės nebūtų buvę priversti pačioje jaunystėje kovoti su skurdžiu savo gyvenimu, kažin ar jų talentai taip būtų atsiskleidę.

Gal nori dar daugiau pavyzdžių?

*Frydrichas Hebelis*²¹ buvo mūrininko sūnus, *Adolfas Mencelis*²² iš pradžių buvo paišytojas ir litografas, *Peteris Rozegeris*²³ buvo vargingo ūkininko sūnus ir, pramokęs kirpėjo amato, ėjo iš kaimo į kaimą, pelnydamas sau duoną. *Šekspyro* gyvenimo gerai nežinome, bet tik tiek tikra, kad jis buvo kilęs iš neturtingos šeimos ir kurį laiką buvo teatro arklių prižiūrėtojas. *Džonsonas*, vienas iš Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentų, jaunas būdamas dirbo kirpykloje, o *Linkolnas* (irgi buvęs prezidentas) buvo paprasto darbininko sūnus ir dešimtį metų pats kirto malkas.

Niekur tikrieji talentai taip neiškyla kaip katalikų Bažnyčioje. Visų pripažinta, kad aukščiausios bažnytinės hierarchijos vyrai dažniausiai buvo kilę iš vargingų šeimų²⁴. Popiežius *Grigalius VII* buvo kambarių rengėjo sūnus, *Sikstas V* buvo gyvulių piemenų vaikas. *Adrijono IV* tėvas buvo toks neturtingas valtininkas, jog neturėjo pinigų net žvakei nusipirkti, ir jo sūnus pa-

¹⁹*Karavadžas* (1573–1610), italų tapytojas, praleidęs gyvenimą labai nuotykingai, garsus natūralistas, turėjo daug įtakos Romos ir Neapolio dailininkams. – Vert.

²⁰*Džotas di Bondonė* (1266–1337), italų tapytojas ir architektas, buvo didžiausias ankstyvojo renesanso menininkas, pirmas metęs bizantiškąjį paveikslų auksinimą. Jo meno dėsnių buvo sekti gamta ir įkvėpimu. Garsios jo freskos iš šv. Pranciškaus Asyžiečio gyvenimo šv. Pranciškaus bažnyčioje Asyžiuje. – Vert.

²¹*Frydrichas Hebelis* (1813–1863) – po Šilerio ir Gėtės didžiausias vokiečių rašytojas. Jaunystėje ne kartą badavęs, pavydėjęs šuniui graužiamo kaulo, ėjo per gyvenimą lyg didvyris ir laimėjo. Garsios jo dramos: „Marija Magdalena“, „Erodas ir Mariana“, „Gygys ir jo žiedas“, „Nybelungai“ ir kt. – Vert.

²²*Adolfas Mencelis* (1815–1905), labai vaisingas turtingos fantazijos vokiečių tapytojas, genialiai komponavęs įvairius siužetus, piešė daugiausia Frydricho Didžiojo laikų gyvenimą. – Vert.

²³*Peteris Rozegeris* (1843–1918) – austrų rašytojas, talentingai vaizdavęs gamtą ir sielos išgyvenimus. Kai kurie jo veikalai sulaukė net 12–13 leidimų. – Vert.

²⁴Cia gerbiamo autoriaus truputį perdėta. Gal tai tinka senovės ir mūsų laikams. Bet to negalima pasakyti apie vidurinius amžius. Bažnytines vietas tada buvo užėmę beveik vieni didikų sūnūs. – Vert.

mokas rengdavo prie gatvės lempų šviesos. Kokia visų šitų žmonių pasisekimo priežastis? Ar talentai? Taip! Bet svarbiausia – geležinė valia, ištvermė, uolumas ir laiko branginimas.

KIEK KAINUOJA LAIKAS?

Visiems gerai žinoma anglų patarlė: „Time is money” – „Laikas – pinigai”. Bet ji dar ne visai teisinga: laikas yra daugiau negu pinigai. Laikas yra medžiaga, iš kurios mes lipdome gyvenimą. Todėl, kas nori bent kiek pažengti į priekį, turi gerai suprasti laiko vertę.

Su amžiumi laikas darosi vis brangesnis.

Matydamas bibliotekose milžiniškus šv. Augustino, šv. Bonaventūros, šv. Tomo Akviniečio ir kitų veikalus, kiekvieną kartą pagalvoju: iš kur šitie žmonės turėjo tiek laiko knygoms parašyti, tuo labiau kad kai kurie iš jų mirė dar jauni, o kiti, be rašymo, turėjo sakyti pamokslus, mokyti žmones.

Tikrai, iš kur gi jie ėmė to laiko? Jie veltui nepraleido nė vienos minutės, jie gerai suprato, kaip brangus yra laikas.

Bet būna ir priešingų pavyzdžių. Nemaža yra ir tokių, kurie darbui „neturi laiko”, nors ir nieko neveikia. Tingūs mokiniai atidėlioja pamokas ligi paskutinės dienos, ligi paskutinės valandos; rašto darbus jie rašo naktį prieš paskirtą atiduoti dieną. O pažiūrėk, kas daugiausia dirba žmonijos gerovei? Kas išleidžia geriausius mokslo veikalus? Ar tie, kurie turi daug laiko, kurie be rūpesčių gyvena? Visai ne! Tik tie, kurie užimti nuo ankstauro ryto iki vėlyvo vakaro.

Kiek kainuoja laikas? *Dvidešimt* minučių – *dvylika* milijonų dolerių! Taip? Taip! Tarp Niujorko ir Bufalo einąs traukinys pirmiau turėjo aplenkti Tukhanoko slėnį. Vėliau amerikiečiai nutiesė tiesesnę geležinkelį, ir tas jiems kainavo 12 milijonų dolerių, o važiavimas sutrumpėjo tik 20 minučių. Taigi už 20 minučių jie sumokėjo 12 milijonų dolerių.

Gėtės „Fauste” yra labai teisingas sakinyss, nors ir Mefistofelis jį pasako: „Panaudok laiką! Jis taip greitai bėga, ir tik tvarkingumas moko, kaip jį sulaikyti”.

Ypač svarbu, kad mūsų jaunystė būtų panaudota darbui, mokymuisi, nes šis amžius yra dvasinio kapitalo rinkimo metas, metas pasirengti gyventi. Vėliau tau teks iš to dvasinio turto vis imti ir imti. O kas bus, jei būsi maža jo surinkęs?

Kai kuriose šalyse yra paprotys, gimus kūdikiui, į taupomąją dėžutę įmesti, pavyzdžiui, vieną franką, o paskui, kol jis užaugs, vis dėti kasmet po tam tikrą pinigų sumą. Taigi taip susi-

daroma nemažas kapitalas. Taip yra ir su dvasiniais dalykais. Dvasinį kapitalą turime didinti, kol esame jauni, kad, atėjus laikui savarankiškai gyventi, jau turėtume pakankamai jo susitaukę. Ir kuo anksčiau jo įsigysime, tuo ilgiau galėsime juo naudotis. Kas svetimos kalbos išmoksta būdamas keturių dešimčių metų, tas galės ją kalbėti tik 20–30 m., o kas jos išmoksta dvidešimties metų, tas gali ją naudotis dar 40–50 m.

Mano mielas! Ar susirinksi dvasinio kapitalo daug, ar mažą, – tai pareis nuo tavo noro. Tik vieno neužmiršk, kad jaunystėje įgytas mokslas yra labai brangus, vėliau gyvenime duodantis didelių procentų.

Kūno miklinimas parodo, kad jaunystėje daug ko galima pramokti ir greičiau, ir lengviau. Juk senstant visokie gimnastikos pratimai darosi sunkūs ir, be to, subrendusiam organizmui jie nėra taip labai reikalingi. Mokyti suaugus irgi daug sunkiau negu jaunystės metais, kada dvasia dar yra labai lanksti. Geriausia mokytis iki dvidešimt penkerių metų, nes vėliau šis darbas jau darosi daug sunkesnis. Tada dvasia jau nori pati kurti, o ne kitų darbus savintis. Taigi, kas iki dvidešimt penkerių metų ko nors neišmoko, tam vėliau spragas užpildyti jau bus labai sunku.

Tuo nenoriu pasakyti, kad jaunystėje turėtumėte dirbti be jokios atvangos. Ne! Reikia ir poilsio, ir pasilinksminimų. Tik visam kam turi būti laikas. Juk negalima norėti kartu ir dirbti, ir žaisti, nes nei vieno, nei kito gerai neatliksime. Visados turėk galvoje šią taisyklę: *kai dirbi, dirbk, įtempęs visas jėgas, o kai ilsiesi, naudokis visais nekaltais gyvenimo džiaugsmais ir negalvok apie darbą*. Bet dvejonėms ir nieko neveikimui laiko gaišti negalima!

„TRANSEUNT ET IMPUTANTUR“

Seniau žmonės mėgdavo ant sieninių laikrodžių užrašyti įvairių minčių, kad jos primintų praeinančio laiko svarbą. Viena iš tokių minčių yra „Transeunt et imputantur“, tai reiškia, kad kiekviena minutė greit prabėga ir iš kiekvienos reikia duoti apyskaitą. Argi nematai, kaip skubiai bėga minutės ir valandos? Ar nejauti, kaip praeities kvėpavimas paliečia tavo veidą?

Transeunt et imputantur! Būtų gera, kad šitą posakį daugelis įsidėtų giliai į širdį. Juk yra tokių, kurie tiesiog puikiai moka niekais leisti laiką, lyg nežinotų, kad jaunystė yra dvasinių turtų kaupimo metas.

Jaunuolių gyvenime yra laikotarpis, kai jie pasineria svajonėse, pradeda rašyti eiles, galvoja apie gražią savo ateitį, apie visokias gyvenimo galimybes, bet rimtas darbas jų nevilioja. Žinoma, darbą dirbti reikia daugiau valios negu gražiai svajoti. Ir todėl tokie jaunuoliai, išsisas savaites skaitydami romanus, gyvena knygos veikėjų gyvenimą, su jais kalbasi, su jais myli, su jais kenčia. Ir išsinerti iš šito svajonių pasaulio jauniems žmonėms yra labai sunku. Pareigos verčiami, jie dirba nenoromis, nesusitelkę ir stengiasi, kiek galėdami, nuo tokio darbo išsisukti. Bet vis dėlto jie turi dirbti. Tokiems tad ir tenka pasakyti: „Transeunt et imputantur“.

NELEISK VELTUI LAIKO

Kodėl negalima gaišinti laiko tušties pokalbiams arba nereikalingiems darbams? Pirmiausia dėl to, kad laikas ne tau priklauso. Jis tau tik paskolintas, ir tu turėsi kada nors iš to duoti apyskaitą. Kada? Nežinia! Tik tiek tikra, kad mirtis gali ateiti kiekvieną valandą, todėl ir apyskaitą visada turi turėti parengtą. O gal manai turėsiąs dar laiko? Gerai! Bet ar nežinai, kad kiekviena valanda mus artina prie karsto? Senas turi mirti, bet jaunas gali. Kiek yra mirę mano moksladraugiai, kurie sulaukė vos 12, 15, 18 ar 20 metų.

Ar žinai, kaip didysis XVI šimtmečio menininkas *Mykolas Angelas* senatvėje skundėsi dėl niekais praleisto laiko:

*O vargas, vargas man, kurį apgavo
Dienos eiga ir veidrodis skaidrus,
Sakąs visiems tik gryną tiesą,
Kas drįsta jam akysna pažiūrėti.
Prabėgo laikas – nebegrįš;
Ir štai nuliūdęs pabudau.
Nei gailestis čia nieko jau negelbsti,
Nei gražūs norai arba patarimai...
Mirtis arti...
Ir tapęs paties savęs priešu,
Verkiu dabar karčiomis ašaromis,
Nes niekas daugiau nebegrąžins
Brangių jaunystės valandų!*

Tą patį sako ir Riukertas:

*Skubus tas laikas – bėga, bėga;
Jei jo nesugavai, tai nė negyvenai.
Bet tu taip pat nesi tas pats visuomet.*

*Ir kas nekyla, tas smunka vis žemiau,
Naudos pasauliui kas neduoda,
Tas jam kenkia,
Nes jis pražudo Dievo dovanas!*

„Vulnerant omnes, ultima necant“ – „Kiekvienas sužeidžia, o paskutinis užmuša“ – parašyta ant vieno seno laikrodžio. Pagalvok tik, koks trumpas žmogaus gyvenimas! Vidutinis žmogaus amžius yra 30 metų²⁵. Tai tik lašelį vandenyne! Ketvirtadalis kūdikių miršta neturėdami 7 metų, pusė nesulaukia 17 metų; 60 metų sulaukia tik vienas iš šimto, o 80 – tik vienas iš penkių šimtų. Kiekvieną dieną pasauly miršta (kad ir taikos metu) apie 120 000 žmonių; vadinasi, kas valandą – 5000, kas minutę – 80.

Tik pagalvok! Kiekvieną minutę – 80 žmonių, ir tai dieną naktį! Štai koks trumpas gyvenimas! Todėl ar galima tinginiauti?

Taigi naudok laiką, kiek tik gali. Kaip liūdnai, nors ir teisingai, skamba šie išmintingo Senekos žodžiai: „Didžiausia gyvenimo dalis praeina žmonėms pikta darant, didelė – nieko nedarant, ir visas gyvenimas – darant ne tai, kas reikia daryti“. Protingai gyvena tik tas, kas nuolat mąsto, kad jam tuoj reiks mirti. Ir kokia rimta mintis! Juk tas laikas, kurį ligšiol gyvename, priklauso jau mirčiai. Kiek tu turi metų, mano mielas? Šešiolika? Štai šešiolika metų jau priklauso mirčiai. Kiek dar beliko tau gyventi? Vienas Dievas nežino. Tau nepriklauso nei praeitis, nei ateitis – tik dabartis. Todėl ir stenkis ją panaudoti!

GYVENIMAS TRUMPAS

Pasakymas „Ars longa, vita brevis“ – „Mokslas ilgas, gyvenimas trumpas“ – yra labai svarbus. Jo teisingumas diena iš dienos darosi vis didesnis. Tegul žmogaus gyvenimas būtų ir daug ilgesnis už vidutinį skaičių, vis dėlto dvasios karalija šiandien yra tokia didžiulė, jog viso amžiaus neužtektų tik jos pagrindams pažinti. „Jeigu visko negalima išmokti, tai geriau visai nesimokyti!“ – pagalvos ne vienas tinginys.

Oho, vyručiai! Visai priešingai! Jeigu yra daug turtų, kuriuos reikia pasauliui parodyti, tai kaip tik turime ypač gerai

²⁵XX a. pradžioje, kai autorius rašė šią knygą, amžiaus vidurkis buvo trumpesnis. Tai priklausė nuo didesnio žmonių mirtingumo kūdikystėje. Dabar dėl tobulesnių sveikatos apsaugos priemonių pailgėjo žmonių amžius ir sumažėjo kūdikių mirtingumas. – R. G.

naudoti laiką ir jo veltui neleisti. Net ir per trumpą amžių galima daug ką padaryti, jei tik mokama tvarkyti laiką.

Pagalvok tik, kiek veltui nueina tų ketvirčių valandų, tų dešimčių minučių. „Ė, tik 10–15 minučių, ką čia bepradėsi!“ – sako žmonės. O jeigu jie pradėtų, kiek iš tų laiko trupinėlių sudarytų valandų, dienų ir savaitių tik per vienerius metus! O kiek per visą gyvenimą? Tuo tarpu tos valandos niekais nueina.

Skaičiau, kad vienam rašytojui žmona pavėlindavusi pusryčius 15 minučių, ir jis šiomis valandėlėmis parašė veikalą „Lai kas – pinigai“.

Mažą šratelį ne daug kur galima panaudoti, bet vis dėlto jis nemetamas žemėn, o dedamas į šautuvą. Pats protas, be to, ir valios stiprinimas reikalauja laiko neleisti veltui. Bet pasiryžti, kad ateinantį pavasarį nesugaišiu nė vienos minutės – tam, žinoma, dar nereikia tvirtos valios. Tvirtos valios žmogus savo pareigą vykdo tuoj pat.

Todėl panaudok kiekvieną minutę, pavydžiui, kad ir svetimai kalbai mokytis. Pamatysi, kiek daug gali padaryti net per keletą mėnesių, jei kasdien mokysiesi tik po 15 minučių. Laisvesniu metu gali dirbti daug dėmesio nereikalaujantį darbą, pavyzdžiui, gali ką nors perrašyti, tvarkyti savo ištraukas ir kt. Mokiniai, kuriems reikia kasdien važinėti tramvajumi ar geležinkelio, galėtų kelionės metu ką nors lengvo skaityti. Aš pats esu matęs ne vieną jaunuolį, kuris tramvajuje mokėsi anatomijos, anglų kalbos, matematikos ir kt. Ir gerai darė. Taigi prasmingai galima praleisti daugybę trumpų valandėlių, kurios būtų žuvusios visai be naudos.

POILSIS IR TINGINIAVIMAS

Žinoma, reikia ir pailsėti, reikia atleisti įtemptas sielos galias. Juk ir lankas, jei tik visados esti įtemptas, nustoja savo tamprumo. Bet poilsis turi būti naujų jėgų rinkimo, o ne jų barsymo laikas. *Tik tas gerai ilsisi, kas prieš tai gerai dirbo.* O kas „ilsisi“ nedirbęs, tas tik gaišina laiką.

Romėnai virš savo namų durų parašydavo: „Quieti, non etio“ – „Poilsui, bet ne tinginiavimui“. Tai buvo protingas užrašas. Poilsis ir tinginiavimas yra du nesuderinami dalykai. Ilsėtis, tai ne tas pat, ką ir nieko neveikti. Poilsis yra ne kas kita, kaip darbo pakeitimas. Todėl ir tu turi visados ką nors dirbti. Tiesa, gali nesimokyti. Bet vietoj to turi pasiieškoti kito užsiėmimo.

Nieko nesakysiu, jei per vasaros atostogas numesi į kampa stereometriją ar trigonometriją, Tukididą ar Euripidą, Tacitą ar Salustijų. Bet klausyk, ką sako poetas: „Ir ilsintis galima šį tą dirbti, o dirbant šiek tiek ilsėtis“ (Lopan).

Nors gyventum ir nekalnuotoje šalyje, gali daryti ekskursijas, kurios ne tik kūną grūdintų, bet ir sielą gaivintų. Taigi pasi-
vaikščiojimai, ekskursijos, rankų darbeliai, skaitymai – štai tavo darbai per vasaros poilsį.

DIRBK, KĄ NORI, TIK NETINGINIAUK!

Norėčiau tau įrodyti, kad tinginystė yra pavojinga ne tik sielai, bet ir kūnui. Ji daug labiau kenkia sveikatai negu darbas. *Kas tinginiauja, tas trumpina savo gyvenimą.* Gal to nė nežinotai? Tad dabar žinok! Kas nieko neveikia, tuoj pradeda žiovauti. O kada žiovaujama? Tada, kai kraujas negali laisvai cirkuliuoti plaučiuose. Širdis plaka tada pamažu, ir kraujagyslės negali kaip reikiant išsiplėsti. Jei tokia būklė trunka ilgą laiką, kraujo apytaka pasidaro nenormali, liaukos dirba per lėtai, todėl atsiranda mažakraujystė, bendras nusilpimas, žodžiu, yra sveikata.

Kada žmonės padaro daugiausia nusikaltimų ir nuodėmių? Argi ne poilsiaudami? Ir pats turbūt esi patyręs, kad per mokslo metus, kai ligi ausų esi apsikrovęs darbu, daug lengviau apginti sielą nuo nepadorių minčių negu per atostogas, kai beveik neturi skubaus užsiėmimo. Vokiečiai „tinginį“ ir „supuvusį daiktą“ vadina tuo pačiu žodžiu *faul*, lyg norėdami tuo pasakyti, kas tinginiauja, to siela tuoj pradeda pūti. „Never to be doing nothing“ – „Niekados nebūk be darbo“ – buvo Valterio Skoto gyvenimo taisyklė.

Vasaros atostogos visų mokinių labai laukiamos. Supranta ma, po dešimties mėnesių darbo poilsis reikalingas. Ir galop jiems leidžiama nesimokyti, ilgiau pamiegoti, bet nieku būdu nevalia pabudus lovoje tvarsytis. Tinginiai gali tik kūnas. Dvasia turi visados dirbti ir dirbti, ir paprastai ji dirba, nes mąsto. Jei nemąsto gerai, mąsto blogai, bet be minčių ji niekados nebūna. Dvasia yra lyg malūnas: įpilsi į girnas gerų grūdų, gausi baltų miltų, nieko neįpilsi, gornos suges. Taip ir su žmogumi.

Niekados neužmiršk išmintingo patarimo, kurį šv. Jeronimas davė jaunam Nepocijanui: „Piktasis gundytojas turi rasti tave visada dirbantį“.

Per atostogas daug daugiau laiko paskaityti. Vasaros poilsis yra gera proga papildyti savo žinias, lavintis.

Be to, vasaros atostogos yra tavo religinių pažiūrų išbandymas. Tuo metu paaiškėja tikrasis tavo maldingumas. Mokslo metais turėjai paskirtu laiku klausyti šv. Mišių ir eiti išpažinties. Dabar niekas tavęs neverčia, niekas nemato. Bet jei šitas savo pareigas apleistum, žinok, kad dar neturi tvirto būdo.

Taigi atostogos yra labai brangus laikas, nors mokytis tada ir nereikia. Galima manyti, kad rudenį medis jau ilsisi. Bet kada gi jis kaupia syvus pavasario pumpurams? Atostogos irgi yra toks jėgų kaupimo laikas ateinantiems metams. Ir kas moka tą laiką gerai panaudoti, tas gali tikėtis, kad ateinantys mokslo metai atneš puikių vaisių. Be to, likusios lavinimosi spragos bus užpildytos.

KAS PASAULYJE SUNKIAUSIA?

Juokai ima, žiūrint į senovės žemėlapius: didžiausi kalnynai tada buvo dar neatrasti, o geografai su vaikišku naivumu žemėlapyje pažymėdavo: „Hic sunt leones! – „Čia gyvena liūtai”.

Daug yra mokinių, kurie puikiai žino, kokių metalų esama Švarcvaldo kalnuose, kokie žvėrys gyvena Centrinėje Afrikoje, bet kurie nežino, kokios brangenybės glūdi jų sieloje. O kartais net ir visiems jų darbams kenkiančios aistros jiems nepažįstamos.

Jau stabmeldys Pitagoras liepdavo savo mokiniams du kartus per dieną (prieš pietus ir po pietų) paklausti savęs: „Ką aš padariau? Kaip padariau? Ar padariau visa, ką turėjau padaryti?”

Tik tas gali pats sau įsakyti, tik tas gali būti paties savęs valdovas, kas save pažįsta. Garvežio mašinistas bus tik tas, kuris išmano mašiną ligi mažiausio sraigtelio, kuris žino, kokią garo spaudimą gali išlaikyti katilas, kaip veikia vožtuvai ir kt.

Bet ar žinai, kodėl žmonės labai nenori giliau pažvelgti į savo sielą? O todėl, kad bijo daugybės savo ydų ir nuodėmių, kurių ten tikisi rasti. Gal ir pats esi tokioj būklėj? Gal ir savyje randi tokių dalykų, kuriais didžiuojiesi, bet, labiau įsižiūrėjęs, pastebėsi, kad visi tie gerieji dalykai yra tik tavo savimeilės ir tuštybės padarai. Kas nepažįsta savo sielos, tas savo kaltes labai lengvai primeta kitiems. „Ak, koks esu nelaimingas!” – sako jaunuolis. Jei jis save pažintų, turėtų pasakyti: „Ak, koks esu tinginys!” „Namie visi mane kankina!” – skundžiasi kitas, o turėtų sakyti: „Namie aš visus kankinu, nes nevaldau savo

nuotaikos". Delfų šventyklos užrašas „Gnóti seautón” – „Pažink save” – slepia labai gilią tiesą.

Kartą paklausta graikų filosofo Talio: „Kas pasaulyje sunkiausia?” Filosofas atsakė: „Sunkiausia save pažinti, o lengviausia – kitus niekinti”.

Pažinti save yra sunku, bet būtina. Todėl dažnai klausk savęs: „Kokia iš tikrųjų yra mano prigimtis? Kokių turiu norų, geidulių ir pajėgų? Kitiems patinka tokia knyga, tokia daina, tokia muzika, o kas man patinka? Ar kas švelnu, ar kas griežta ir energinga? Ar rimti, ar linksni dalykai? Kiti draugijoje elgiasi taip, o kaip aš? Kukliai? Nemandagiai? Kuo labiausiai aš mėgstu užsiimti? Kam mane Dievas yra paskyręs? Jis kiekvienam yra nurodęs pašaukimą, koks tad mano pašaukimas? Kokie manyje vyrauja palinkimai ir gabumai? Kas man geriausiai sekasi? Kokių turiu dorybių ir ydų? Dorybių taip maža, o ydų taip daug! Bet nuo manęs priklauso pirmąsias pagausinti, o antrąsias – sumažinti”.

Pasakyk man, kas tave žavi, kas tave labiausiai domina, o aš pasakysiu, kas tu esi. Jei žaviesi turtingaisiais, tavo širdis krypta į materializmą. Jei tave žavi aukštą vietą užimančios žmonės, esi tuščias ir garbėtroška. Jei tavo idealas yra garbingas, tvirto būdo krikščionis, tu pats toks esi.

Taip jaunuolis, kartkartėmis nagrinėdamas savo sielą, lengvai pažins pašaukimą ir, baigęs gimnaziją, iš karto stos į tikrąjį kelią.

„VISKAS GERAI!”

Atėjus nakčiai, plaukiančiuose per vandenyną laivuose akylos matrosas lipa į tam tikrą stiebę įrengtą vietą ir, pasižvalgęs aplink, lėtai sušunka: „All right” – „Viskas gerai!” Visi galite eiti ramiai ilsėtis. Mesk tad ir tu, mano mielas, kiekvieną vakarą žvilgsnį į savo sielos vidų ir pažiūrėk, ar viskas ten tvarkoje.

Norėdami kurį nors daiktą įelektrinti, visų pirma turime izoliuoti jį nuo kitų daiktų, nes kitaip elektra jame nesilaikys. Panašiai nuo pasaulio triukšmo reikia izoliuoti ir sielą, jei norime pamatyti, kas joje darosi. Kiekvieną vakarą melsdamasis paklausk savęs: „All right?” – „Ar viskas gerai? Ką gero esu šiandien padaręs? Ko nepadariau, kas reikėjo padaryti?” Ir, jei patirsi, kad nusižengei vienam ar kitam įstatymui, kad padarei nuodėmę, pažvelk į Nukryžiuotąjį ir Jam pasakyk: „Nusikaltau, Viešpatie! Atleisk! Rytoj jau bus kitaip!”

Bendžaminas Franklinas, žaibolaidžio išradėjas, stengdavosi nugalėti net ir mažiausią ydelę. Jis žinojo, kiek svarbos turi mažmožiai, todėl pasidarė tam tikrą lentelę, kurioje kiekvieną vakarą pažymėdavo savo darbus, blogus apverkdamas, gerais džiaugdamašis. Įvairias dorybes jis suskirstė į svarbiausias rūšis ir, prieš guldamas, griežtai save išegzaminuodavo.

„Norėčiau taip gyventi, – rašo jis pats, – kad neturėčiau nė mažiausios ydelės. Esu pasiryžęs kovoti su kiekviena silpnybe... Jeigu žinau, kas yra gera ir bloga, kodėl negalėčiau daryti gera ir vengti blogio?“

Šiuo atžvilgiu jis buvo labai griežtas ir kiekvieną dieną lentelėje kryželiu pažymėdavo savo nusižengimus. Visos savaitės apyskaita galėjo, pavyzdžiui, ir taip atrodyti:

	Sek- ma- die- nis	Pir- ma- die- nis	Ant- ra- die- nis	Tre- čia- die- nis	Ket- virta- die- nis	Penk- ta- die- nis	Šeš- ta- die- nis
Kuklumas							
Tylėjimas	+	+			+		
Tvarkingumas	+	+	+	+		+	+
Rūpestingumas					+	+	
Taupumas		+				+	
Darbštumas				+			
ir kt.							

Ar negalėtum tokio metodo imtis ir pats kovodamas su savo ydomis? Galbūt ši sistema pasirodys tau per daug įkyri. Tačiau bent vakarais nepraleisk progos patyrinti savo sąžinę.

Kai laidojamas Amerikos prezidentas, penketą minučių sustoja visoks judėjimas. Krautuvės uždaromos, traukiniai neina. Žmonės irgi nurimsta. Penketą minučių viešpataujanti tylą turi priminti liūdną ir svarbų valstybės gyvenimo įvykį. Tavo sielos gerovė yra dar svarbesnė, todėl ir tau reikia kiekvieną vakarą susitelkti, atsiskirti nuo išorinio pasaulio ir rimtai padaryti sąžinės sąskaitą.

Sau visada būk labai griežtas, nes niekas taip lengvai žmogaus neapgauna, kaip jis pats. Patyręs, kad esi piktas, linkęs tinginiauti, meluoti, pataikauti kūnui, smaguriauti ar kitus niekinti, nenusiramink ir nesakyk: „Tokia jau mano prigimtis. To aš negaliu pakeisti“, – bet stok į griežtą ir neatidėliotiną kovą su savo ydomis. Kaip tik čia ir prasideda savęs auklėjimas. Žinoma, prigimties pakeisti negalima, bet ją galima sukilninti, gali-

ma lavinti dorybes, kurios yra priešingos mūsų ydoms, ir taip savo sieloje padaryti puikią tvarką.

Šiame darbe visada reikia laikytis griežtos sistemos. Pirmiausia kovok su tomis ydomis, kurios labiausiai priešinasi tavo sąžinės nurodymams, kovok su didžiausiomis. Nugalėjęs šias, imkis mažesnių, o kai ir šias išnaikinsi, pradėk kovoti su netobulumais.

Kas savęs nenugali, tas nieku būdu neturi teisės vadintis išlavinto būdo žmogumi. Kad nusigalėtum, pirmiausia reikia save pažinti. Kelių atmosferų spaudimą išlaiko garo katilas? Kokie garo vožtuvai labiausiai dyla? Kur reikia mašiną dažniausiai tepti? Kur mašina yra sugedusi? Į šiuos klausimus atsakys tik labai gerai mašinas išmanęs technikas. Todėl ir tau patariu neklausti savęs, „kokią nuodėmę šiandien padariau“, bet: „kaip galėjau dėl menkos pajuokos pasirodyti bailys ir paneigti savo principus? Kaip galėjau būti toks beširdis ir užgauti draugą? Ką turėjau šiandien padaryti ir nepadariau? Kur galėjau būti meilėsnis, atsargesnis ir punctualesnis? Ar padariau šiandien nors vieną darbėlį, kuris padėtų plisti Dievo Karalystei (manyje ir kituose)?“ Kai kurie iš šių nusižengimų nėra nuodėmės, bet tik dideli netobulumai, todėl dėl jų reikia susirūpinti.

Nebijok pažvelgti į savo sielos gelmes, nors ten pamatytum ir tūkstančius visokių ydų. Jos bijo šviesos, bijo pasirodyti pasauliui. Todėl kuo dažniau jas apšviesi savęs tyrinėjimo šviesa, tuo labiau jos silpnės ir galop visiškai išnyks.

Tikra sąžinės sąskaita būna ne tada, kai suskaičiuojame savo nusikaltimus, bet kai surandame tų nusikaltimų priežastis. Todėl nepasitenkink patyręs, jog blogai padarei, bet visada atsakyk į klausimą: „Kodėl sulaužiau savo pasižadėjimą?“ Visados reikia ieškoti pačių blogio šaknų ir jas pakirsti.

Taip mes patirsime labai įdomių dalykų. Šiandien supykau. Kodėl? Kartą todėl, kad per pietus man nepatiko vienas valgis; toliau, kad žaidžiant mane vienas pastūmėjo, ir galop, kad greitai neradau lotynų kalbos sąsiuvinio. Ko šiuo atveju tau reikia gailėtis ir ko turi pasiryžti vengti? Ar pykčio? Visai ne! Turi pasižadėti, kad nebūsi smaguriautojas, kad žaisdamas būsi atsargesnis ir kad sutvarkysi savo daiktus. Čia buvo pykčio priežastis ir ją reikia pašalinti. „Šiandien susibariau“. „Kodėl?“ „Vienas mano draugas pasakė kitam, kad aš visai neišmanau matematikos, ir šis pasityčiojo iš manęs“. Tad ko tau reikia gailėtis? Ar kad bareisi? Ne! Bet kad buvai tinginys ir tuščios garbės ieškotojas.

Daugelis jaunuolių skundžiasi, kad lavinti būdą nesiseka taip greitai kaip jie norėtų. Jie pasižada: „Na, nuo šios dienos

jau būsiu tvirtas!" Bet, kai kartais reikia griebtis labai įkyrių priemonių tam tvirtumui įgyti, jie vėl nuleidžia rankas.

Būdui išlavinti reikia ne didelių pasiryžimų, bet mažų, kasdieninių nusigalėjimų.

Sąžinės sąskaitą padarysi dar vaisingesnę, jei, patyrinėjęs nupuolimų priežastis, surasi vyraujančią savo ydą ir keletą mėnesių su ja viena tekovosi.

Svarbiausia žinoti, *kuri tavo yda yra didžiausia?* Kiekvienas jaunuolis turi tokią ydą. Reikia tik mokėti ją surasti. Vienas stauga supyksta, kitas įpratęs meluoti, trečias yra tinginys, ketvirtas linkęs į gašlumą ir pan.

Tokiai ydai reikia paskelbti karą, griežtą, nepermaldausią karą. Kiekvieną rytą meldamasis tvirtai pasiryžk šios ydos vengti įvairiomis aplinkybėmis: mokykloje, namie, žaisdamas ir visur kitur. Kalbėk, pavyzdžiui, taip: „Kad ir kažin kiek man tai kainuotų, aš vengsiu būti žiaurus ir piktas. Dieve, padėk man!" Dieną keletą kartų vėl atnaujink savo pasiryžimą. O vakare, atsiklaupęs melstis, pagalvok, ar pasisekė ji tau išpildyti. Nepasisekė? Tiek to! Rytoj būsiu tvirtesnis. Pasisekė? Dėkui gerajam mano išganytojui!

PRIE VIEŠPATIES KOJŲ

Gal ir nustebsi, kad aš svarbiausią būdai lavinti priemonę – sekimą Viešpačiu Jėzumi – pasilikau knygelės pabaigoje.

Bet klystum, manydamas, kad apie jį kalbėsiu tik dabar. Ne! Dievo meilė ir religinio gyvenimo pagarba buvo pagrindinis visos šios knygelės motyvas. Nekalbėjau apie tai „ex professo“, nes išleista knygelė „Jaunuolio religija“, kurioje nagrinėjama Dievo ir jaunos sielos santykiai.

Ir iš šios knygelės puslapių galėjai pastebėti, kad būti tvirto būdo vyru lengviausia tada, kai žmoguje yra gilus ir gyvas tikėjimas.

Dažnai buvo primenama, kad tau reikia pasirinkti pastovią kryptį, gyvenimo principus, gyvenimo tikslą; pasirinkti pasaulėžiūrą ir tvirtai jos laikytis. Todėl pasakyk sau, štai mano gyvenimo tikslas ir niekas manęs nuo jo neatitrauks – nei draugai, nei knygos, nei prikalbinėjimai. Gerai žinau, kad mano gyvenimas bus laimingas tik tada, kai aš, pasak šv. Pauliaus, būsiu „suaugęs su Kristumi“ – „*vinctus Christo*“, vadinasi, kai Jojo valia, bus mano valia.

Tvirto būdo yra tik tas, kieno gyvenimo pagrindas yra Dievas. Tą norėjo pasakyti ir Arndtas, rašydamas: „Prieš žmones

erelis, prieš Dievą – kirminas tu stovi viduryj audrų, nes tik tas gali būti didis prieš žmones, kas prieš Dievą jaučiasi esąs visai mažytis”.

Galingiausia valios apsaugojimo priemonė yra malda, o geriausias įrankis būdai lavinti yra gyvas religinis gyvenimas. Šis dėsnių pareikštas pirmame katekizmo sakinyje ir jis pralengia visokią žemės išmintį: „Žemėje gyvename tam, kad Dievą pažintume, Jį mylėtume, Jam tarnautume ir būtume išganyti”. Ir tiek pažengsi būdo lavinimo kelyje, kiek būsi panašesnis į Kristų.

NEKALTI DŽIAUGSMAI

„Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus! – „Džiaukimės, kol dar jauni esame”, – skamba senoviška studentų daina. Ir teisingai! Nekalti džiaugsmas taip pat yra gera priemonė valiai stiprinti. Jie yra veiklumo šaltinis, jie atitraukia nuo nuodėmės. Ir kas daroma su džiaugsmu, tas, rodos, nėra mums sunku. „Džiaugsmas ir meilė naikina visokią vargą”.

Džiaugsmas yra saulės spindulys, gimdas visokią gyvybę. Saulės spinduliai skaidrina orą, džioviną žemę, saugo daiktus nuo puvimo, o nekalti džiaugsmas varžo į nuodėmę linkusius mūsų geismus.

Bet reikia žinoti, ką mes vadiname džiaugsmu. Šis dalykas yra labai svarbus, o žmonių nuomonės nevienodos. Vieniems džiaugsmas yra vėnų girkšnoti, kitiems kavinėje per dienas sėdėti, dar kitiems po galvės slankioti, pažįstamus lankyti ir pan. Bet tu, manau, džiaugsmą supranti kitaip. Tu išeini į gamtą, gėriesi skraidančiais paukščiais, žydinčiomis pievomis; tave džiugina ištikimai atliktos pareigos, o paskui ir gražūs žaidimai. Ar netiesa?

Tikrojo linksmumo pagrindas yra gryna sąžinė. Kurio vidus yra neramus, tas veltui stengsis linksmintis. Kas nuodėminguose daiktuose norėtų ieškoti džiaugsmo, tegul paskaito užrašą ant vieno studento kapo Bolonijos kapinėse: „O quam fragilis, nosce te ipsum, fuit voluptas!” – „Žiūrėk, kokios trumpos buvo linksmybės!”

Stabmeldys Seneka labai piktai bardavo tuos, kurie dienos darbus pakeisdavo nakties darbais. Jis turbūt ir šiandien ne vieną už tai dar smarkiau papabtų.

Jauni žmonės labai daug praleidžia pinigų ir laiko, begerdami ir berengdami šokius, nors nekaltas džiaugsmas ten jie randa labai mažą. Dėl šios priežasties studijų metais daugelis

kažkaip sunyksta, nuskursta, nors pirmiau buvo ir gabūs, ir išmintingi. Jau ir šv. Jeronimas pastebėjo, kad alkoholis kenkia jaunam žmogui, o Salvianas žuvusiai Romos imperijai parašė tokį epigrafa: „Sola nos morum nostrorum vitia vicerunt” – „Mus nugalėjo mūsų palaidumas”.

Bet nesuprask manęs klaidingai! Aš anaip tol nenoriu, kad tu vaikščiotum nuleidęs galvą. Ne! Būk linksmas ir smagus jaunikaitis, bet ne lengvapėdiškas, ieškas vien tik smagumų. Nenoriu, kad ieškotum pavojų, bet nenoriu taip pat, kad, jiems pasitaikius, nusigąstum. Nenoriu, kad būtum akrobatas, bet labai džiaugčiausi, jei mokėtum gerai plaukioti, vikriai jodinėti ir mikliai daryti gimnastikos pratimus. Nereikia vaikščioti suraukta kakta, bet kada džiaugiesi, džiaukis iš visos širdies.

Man daug smagiau sutikti linksmą jaunuolį negu nejudrų, susirūpinusį, vos kojas pavelkantį. Žmogus, kuris nepalieka savo kambario kertės, serga arba kūnu, arba siela. Būk todėl visados linksmas. Galima būti linksmam tik dėl kitų, nors viduje širdis ir krauju plūstų. Tokiu atveju pasirodo visa žmogaus didybė. Liūdėti? Ne! Tai man netinka! Liūdesys nėra mano gyvenimo principas. Reikia turėti tiek valios, kad galėčiau sulaikyti krintantį savo sielos barometrą. Ne! Aš niekados nebūsiu liūdnas!

Niekados? O kai padarysi blogą darbą? Kai nusidėsi? Kai prieš išpažintį reiks gailestį sužadinti? Taip! Bet šiuo atveju liūdesys nėra bejėgis vaitojimas ir beviltiškas nusiminimas. Čia prieš akis švinta naujas gyvenimas ir artinasi dar didesnis, dar nekaltesnis džiaugsmas.

NEGRĮŽTA PRAĖJUSI JAUNYSTĖ

Suaugusieji nieko taip mielai nemini kaip savo jaunystę. Rimti jau senstelėję vyrai, kai tik pradeda kalbėti apie savo jaunystės dienas, tuoj lyg ir atgimsta, lyg ir pajaunėja.

Iš kur visa tai? Todėl, kad jaunystė yra gražiausias gyvenimo laikas. Pavasaris yra maloniausias visų metų laikas. O jaunystė juk ir yra gyvenimo pavasaris. Pažiūrėk į sultingą medį. Kiek jame yra jėgos augti ir krauti žiedus! Jaunuolio siela taip pat pilna energijos. Kiekvieną dieną jis atranda naujas pasaulio sritis; jo vaizduotė laki, atmintis gyva; jis džiaugiasi dabartimi ir piešia žavingą ateities paveikslą. Tai tikrai sultingas, pumpurais aptekęs pavasario medis.

Jaunystė yra maloni dar ir dėl to, kad jos paprastai dar nepaliečia skaudūs gyvenimo rūpesčiai. „O kad aš neturėčiau

rūpesčių! – šaukia ne vienas jaunuolis. – Juk matematikos uždaviniai, lotynų kalbos vertimai – ar tai niekis?“ – O, mano drauge, kad tu neturėtum didesnių rūpesčių! Bet tavo pasakymas teisingas. Tai rodo, kad jaunystė kitokių rūpesčių dar ir neturi.

Jeigu jaunystė yra laisva nuo rūpesčių, tai dar nereiškia, kad ji turi būti nerūpestinga. Deja, yra žmonių, kurie rūpesčių nebuvimo neskiria nuo nerūpestingumo. Tai tokie, kurie žudo taip brangius, niekados nebegrįžtančius metus. O kas savo jaunystės netvarko pagal Dievo valią, t. y. kas nesirengia vaisingam vyro darbui, to jaunystė yra tik sapnas, po kurio ateis skaudus nubudimas. Visados galvok apie šį posakį: „Mūsų jaunystė lekia kaip vėjas ir žydi kaip gėlė. Vėjas nuskrenda, gėlė peržydi!“

Gerai žinau, kad ir teisingasis nupuola septynis kartus per dieną, kad ir jaunikaičiams pasitaiko iškrypti iš dorovinio kelio. Tai skaudu, bet žmogiška. Ir tokių žmonių dar neturime teisės vadinti sugedusiais. Tik vieno reikia bijoti, kad tokie puolę jaunuoliai nepabūgtų savo geidulių smarkumo ir nepabėgtų iš mūsų lauko. Tada viskas žūtų, ir kova būtų pralaimėta. Toks žmogus žino, kaip labai netobula jojo siela, bet priemonių tam netobulumui pašalinti jis nesiima. Savęs tobulinimas jam visiškai nerūpi. Tuo tarpu mano idealas yra jaunuolis, mokąs sutelkti valią, pažaboti geidulius, nugalėti bailumą ir ištižimą; jaunikaitis, suprantąs nemirtingos savo sielos vertę, pasirengęs tučtuojau stoti į kovą dėl josios nekaltybės, lavinąs savo protą, mokąs mokslui panaudoti net ir laisvo laiko valandas. *Mano idealas yra jaunuolis uoliausias moksle, karščiausias maldoje, linksmiausias žaidime.*

Ar nori toks būti?

KUO TU NORI BŪTI?

Kuo tu nori būti? Gal tau atrodo, kad aš klašiu apie tavo pašaukimą? Ne! Man nesvarbu, ar tu būsi gydytojas, ar pirklys, ar inžinierius, ar kunigas, ar amatininkas. Kur tavo noras ir aplinkybės nuves, man vis tiek. Man tik svarbu, kad tu būtum tikras vyras ir gerai atliktum savo pareigas.

Jei atsisveikindamas klašiu, kuo tu nori būti, tai tik trokštu sužinoti, ar esi galvojęs, kokia yra tavo paskirtis šiame gyvenime. Mūsų pasaulyje viskas turi savo vietą ir kiekvienas daiktas santykiauja su kitais daiktais – ir mažiausias vabalėlis, ir menkiausia dulkėlė. Šiuos santykius pažinti, suvokti savo gyvenimo prasmę, tiesą, yra sunkus, bet būtinas uždavinys.

Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad tu savo sielos galias turi kaip galima geriau išstbulinti. Kitaip sakant, tu turi būti tvirto būdo vyras, giliai tikintis patriotas katalikas.

Kas yra tvirto būdo vyras? Tas, kuris turi drąsos pasipriešinti kiekvienam doroviniam sugedimui.

Kas yra giliai tikintis katalikas? Tas, kuris šiame apgaulinyje pasaulyje, kur kiekvienas nori pasirodyti kitoks negu iš tikrųjų yra, nepaiso mados nuomonės, bet gyvena taip, kaip liepia amžinieji Kristaus mokslo įstatymai.

Kas yra patriotas katalikas? Tas, kuris savo patriotizmą įrodo ne tuščiais žodžiais, ne išdidžiu pasigyrimu, bet savo pavyzdingu gyvenimu ir sąžiningu pareigų atlikimu.

Senovės Romoje buvo puikus statinys, vadinamas *Panteonu*, kuriame buvo sustatytos visų Romos imperijos užkariautų tautų dievų statulos. Tai buvo tikrai įdomus vienas už kitą keistesnių ir gražesnių statų rinkinys. Tai buvo ano laiko žmogaus sielos klaidžiojimo liudytojai.

Mano mielas! Palikęs mokyklos suolą ir išėjęs į gyvenimą, tu pasijusi patekęs į tokį pat stabmeldišką Panteoną, kuriame žmonės garbina visokius jų pačių padarytus stabus iškreiptais veidais ir gašlumu degančiomis akimis. Ir tik mažutė vietelė palikta Tikrajam Dievui. Ideali tavo siela pajus iš visų pusių moderniškiosios stabmeldystės kvėpavimą.

Ir tu turėsi noromis nenoromis dalyvauti šios stabmeldystės gyvenime, turėsi įeiti į šitą Panteoną, bet tai dar nereiškia, kad ir pats turėtum stabmeldžiu tapti. Ir, jei tik ant savo krūtinės visada nešiosi mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus kryžių ir gyvensi jojo dvasia, tada, – nepaisant šio stabmeldiško pasaulio vilionių, – šią dvasią tu skleisi savo draugų ratelyje, savo šeimoje ir atlikdamas savo pašaukimo pareigas. Tu būsi šviesa ir džiaugsmas gana tamsioje ir niūrioje mūsų laikų žemėje.

LIŪDNA NAUJŲJŲ METŲ NAKTIS

Taigi neužmiršk, mano drauge, šios minties, glūdėjusios kiekviename tavo baigiamos skaityti knygelės puslapyje: tavyje yra paslėptas didis turtas, daug didesnis už visas šios žemės brangenybes – *tavo vienintelė nemirtinga siela*. Šios žemės gyvenimo uždavinys yra tą sielą vis gražinti, vis kilninti ir puikiomis dorybėmis papuošti.

Yra augalas, vadinamas *agava*. Jis žydi tik kas šimtas metų, bet jo žiedai yra stebuklingo gražumo. Šimtą metų jis rengiasi tai nepaprastai dienai, renka syvus niekam nežinant ir nepastebint, o kai ateina laikas, praskleidžia pumpurus ir savo

žiedais žavi žmones, kuriems tenka laimės tas grožybės matyti.

Mano mielas! Tu irgi turi būti toks augalas. Tavęs laukia dideli žygiai, taigi kaupki kuo daugiau jėgų. „Aš turiu būti tvirto būdo! Aš esu pumpuras, turįs pražydėti, esu sėkla, turinti išdygti. Jaunas būdamas turiu dirbti, turiu saugoti savo sielą nuo laukinių geidulių įtakos, turiu prisirinkti jėgų ir tapti tvirto būdo vyru”.

Kūnas visados turi būti palenktas aukštesniems idealams, nors jis ir nelabai to pageidautų. Bet kas gi tavo namuose turi šeimininkauti? Kūnas ar siela? Kas turi valdyti: poņas ar tarnas? Kas turi stovėti prie vairo: vairininkas ar pečkuryš? Kokia kryptimi turi judėti tavo gyvenimo laivas: ar plaukti prie uolėto kranto ir sudužti, ar sukti į amžinosios tėvynės uostą?

Dėl tokio tikslo verta kovoti ir vargti. Garsus prancūzų rašytojas Džynas Paulis taip piešia painią vieno doroviškai paklydusio vyro būklę:

„Senas žmogus stovėjo vienas Naujųjų Metų naktį prie lango ir žiūrėjo tai į žibančias padangių žvaigždes, tai į snaudžiančią, baltu sniegu pridengtą žemę. Vargiai kas šią naktį buvo toks liūdnas kaip jis, nujausdamas, kad jo gyvenimo galas jau arti. O tas ilgas gyvenimas virto šiurpiais griuvėsiais! Nelaimingajam nieko daugiau nebeliko kaip nuodėmės ir ligos, kurios dabar jau baigė graužti jojo kūną. Siela sunykusi, širdis pilna skausmo ir gailesčio. Puikios jo jaunystės dienos, lyg šmėklos, šandie skraidė jo atmintyje ir pasakojo apie tą valandą, kada paliko tėvų namus ir išėjo savais keliais. Tą sykį jis nutarė pradėti linksmą ir patogų gyvenimą.

Beviltiškai ir su neapsakomu liūdesiu jis grasė dangui ir šaukė: „Atiduok man jaunystę! Tėve, dar kartą man patark, kad aš ką nors kita pasirinkčiau!”

Senio skundas dingo šaltoje žiemos nakties tyloje. Jis jau nebegalėjo nieko kito pasirinkti.

Bet tu, mano mielas, dar prieš akis turi ateitį. Tu dar gali pasirinkti.

Todėl nebūk pavasaris be žiedų, nebūk padangė be žvaigždžių, nebūk, jaunas žmogau, be didžiųjų idealų.

* * *

Ar nori pasirinkti?

Taip, aš renkuosi!

Noriu būti tvirto būdo jaunikaitis, kad vėliau galėčiau būti rimtas, plačių pažiūrų, didžiųjų minčių ir kilnių darbų vyras, toks vyras, kuris galėtų vadovauti savo tėvynei. Noriu stoti šalia savo išganytojo ir niekados nuo Jo neatsitraukti.

Niekados! Niekados!

TURINYS

Apie autorių ir jo knygą.....	3
Pratarmė	4
Regulas Kartaginoje.....	5
Koks yra tvirto būdo jaunuolis	7
Auklėkis!	8
Patvarumas ir drąsa	9
Didžių idealų jėga.....	10
Tikrasis darbas	11
Laisvė	12
Didžios sielos	14
„Ak, koks tu savimyla!“	15
Ar gali pasakyti: „Ne!“	16
Iš dienoraščio	18
Aitvaras tarp telegrafo vielų	19
Contra torrentem	20
Dvikova	23
„Victor hostium et sui“	24
Pilies bokštas ar vėjarodis?	25
Sąžinės vergas	26
Žmonių baimė ir vidiniai priešai	27
Blaškomai lapai	28
Geležinis Kryžius	29
Usnys javuose.....	29
Sielos kova	30
Bė aukų?	31
Vienuolis žvėrių tramdytojas.....	33
Esu blogai nusiteikęs	34
„Jau nerandu laimės!“	35
„Bandžiau – ir nepasisekė“	36
„Valde velle“	37
Nepaisyk likimo	38
Trylika didvyrių	39
Pasisekimo pavojai	40
Kur tavo turtai?	41
„Prašom man paskolinti!“	42
Kaip gaudomos beždžionės.....	44
Taupumas	45
Darbo džiaugsmas	46
„Man taip skaudėjo galvą!“	47
Bitė ir vabalas	49
Gervė be uodegos.....	50
Mirkčiojanti žvakė.....	51
Sraigė ir kiškis	52

Nėra darbo – nėra vaisių	53
Valios lavinimas.....	55
„Aš noriu!“	56
„Tai galėčiau ir aš...“	57
Stipriavalis jaunimas	59
Demostenas.....	60
Gimnastikos pamoka	62
Indėnas dykumoje	63
„Deja, aš neturiu valios!“	64
Abstine!	65
Vynuogių kekė.....	66
„Diem perdidi!“	67
Japonų tapytojo gaidys.....	69
Sustine!	70
Kentėk nesiskųsdamas	71
Džiaugsmingas paklusnumas	72
Sakyk tikrai tiesą!	73
Ar verta meluoti?	75
Kas žodis – tai tiesa!	76
„Garbės žodis“	78
Atvirumas	79
Aggredere!	80
Mažmožių reikšmė	81
Surištas Guliveris.....	82
„Absalomo plaukai“	83
Amžinoji lemputė Pizos katedroje	84
Džiaugsmingas darbas.....	85
Pareiga.....	87
„Šiandie esu blogai nusiteikęs!“	88
„Mūsų laikrodis vėluoja“	89
Vargšas mokinyš	90
Kiek kainuoja laikas?	94
„Transeunt et imputantur“	95
Neleisk veltui laiko	96
Gyvenimas trumpas	97
Poilsis ir tinginiavimas.....	98
Dirbk, ką nori, tik netinginiauk!	99
Kas pasaulyje sunkiausia?	100
„Viskas gerai!“	101
Prie Viešpaties kojų	104
Nekalti džiaugsmai.....	105
Negrijžta praėjusi jaunystė	106
Kuo tu nori būti?	107
Liūdna Naujųjų Metų naktis	108

Totas T.

To=158 Jaunuolio būdas: [„Apie aut.“ p. 1].– 2-asis leid.– V.:Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992.– 112p.

Garsaus jaunimo auklėtojo T. Toto veikalas „Jaunuolio būdas“ – vadovės jaunystės kryžkelėse pasirenkant teisingą kelią. Leidinys skirtas jaunimo doroviniam ugdymui, jis padės siekti ir dvasinės brandos.

UDK 37.01

Populiarus leidinys

Tihameris Totas

JAUNUOLIO BŪDAS

Iš vokiečių kalbos vertė A. Maceina

Redaktore V. Garškaitė

Viršelio dailininkas V. Jurkūnas

Meninė redaktorė V. Kuraitė

Techninė redaktorė N. Mazurkevičienė

Korektoriai: J. Lekienė, V. Stepšys

Pasirašyta spaudai 1992 06 08. SL Nr. 256. Formatas 84x108 1/32.
Popierius ofsetinis Nr. 1. Garnitūra – Helvetika, 10 pt. Ofsetinė spauda.
3,5 sąl. sp. I., 3,71 sąl. spalv. atsp., 7,4 apsk. leid. I. Tiražas 20 000 egz.

Užsakymas 1015. Kaina sutartinė.

Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 2050 Vilnius, Žvaigždžių 23.
Spaudė Valstybinė įmonė "Spauda, 2600 Vilnius, Laisvės pr. 60.

Visados atmink, kad gyvenime gali daug gero padaryti.

Net į mažmožius žiūrėk kaip į svarbius dalykus.

Nenorėk nieko, kas ne tavo.

Pažinti save yra sunkus, bet būtinas darbas.

Kas tinginiauja, tas trumpina savo gyvenimą.

Tik tas gerai ilsisi, kas prieš tai gerai dirbo.